पृष्ठभुमी

यो बारेकोट गाउँपालिकाको शिक्षाको समग्र क्षेत्रको विकास गर्ने योजना समेटिएर तयार गरीएको पञ्च बर्षिय स्थानीय शिक्षा योजना (२०८१-२०८५) हो । यसमा पहिलो परिच्छेदमा योजनाको परिचय, दोस्रो परिच्छेदमा योजनाको दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, तथा क्षेत्रगत रूपमा उद्देश्य र रणनीति समावेश गरिएको छ । यसैगरी तेस्रो र चौथो परिच्छेदमा शिक्षाका उपक्षेत्र तथा उपक्षत्रेसँग अन्तर्सम्बन्धीत विषयवस्तुका रूपमा प्रारम्भिक बालविकास, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, शिक्षक व्यवस्थापन, पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री, शिक्षामा सूचना प्रविधि, अनौपचारिक शिक्षा, समावेशी शिक्षा तथा आपत्कालीन अवस्थामा शिक्षा तथा संस्थागत संरचना विकास लगायतका क्षेत्र लाई समेटिएको छ । यसभित्र विषयवस्तुको विश्लेषण गर्दा हरेक क्षेत्रभित्र परिचय, वर्तमान अवस्था, चुनौती र अवसर, उद्देश्य, रणनीतिहरू, अपेक्षित उपलब्धि, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य लाई क्रमिक रूपमा समेटिएको छ । अन्तिममा योजनामा समेटिएका क्रियाकलापहरूको वित्तीय अनुमान सहितको योजना र श्रोत पहिचान तथा योजनाको नतिजा खाका लाई समेटिएको छ ।

यस पञ्चवर्षीय योजनाले अवको ५ वर्षभित्र बारेकोट गाउँपालिकाको शिक्षामा उल्लेख्य विकास गर्ने लक्ष्य लिएको छ । योजनाले समतामूलक पहुँच र पूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता, समग्र विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर र सान्दर्भिकता अभिवृद्धि, शिक्षाका वैकल्पिक मार्गको सुदृढीकरण र तिनको औपचारिक शिक्षासँग सम्बन्ध स्थापना, सुशासनको प्रवर्द्दन सेवा प्रवाहको प्रभावकारिताको सुनिश्चितता जस्ता उद्देश्यहरू पुरा गर्नका लागि रणनीतिहरू तय गरेको छ । पञ्चवर्षीय योजना निर्माण गर्दा पहुँच तथा सहभागिता, समानता र समावेशीता, गुणस्तर एवम् सान्दर्भिकता, अनौपचारिक शिक्षा तथा निरन्तर शिक्षाका लागि वैकल्पिक मार्ग, विपद् एवम् संकटमा शिक्षा, सुशासन, व्यवस्थापन र समन्वय जस्ता कुरा लाई ख्याल गरिएको छ ।

यसैगरी शिक्षकहरू लाई पर्याप्त पेसागत तथा क्षमता विकास तालिम, शैक्षिक अवलोकनको अवसर, पढाइ मेला गर्ने, पालिकाबाटै नमुना माध्यमिक विद्यालय, आधारभूत विद्यालय र प्राथमिक विद्यालय विकास गर्न मापदण्ड तयारी तथा कार्यान्वयन, प्रविधिमैत्री शिक्षाका लागि डिजिटल सामाग्री प्रदान, परिक्षालाई पालिका स्तरीय बनाउने, वार्षिक शैक्षिक अन्तरक्रिया गर्ने, शिक्षकहरूको क्षमता विकासका लागि शिक्षकहरूको अतिरिक्त क्रियाकलाप गर्ने योजना अघि सारेको छ । यसैगरी दरबन्दी मिलान र कक्षा समायोजन मार्फत सिकाइमा सुधार ल्याउने जस्ता योजनाहरू समेटिएको छ ।

यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि तिनै तहका सरकारको लगानी सहित शिक्षामा बारेकोट गाउँपालिकामा पाँच वर्षका योजनाको लागि आवश्यक बजेट अनुमान गरिएको छ । जसका लागि श्रोत पहिचान तथा व्यबस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

यसरी पञ्चवर्षीय योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात् हासिल हुने अपेक्षित उपलब्धिमा चार वर्ष उमेर पुरा भएका सबैलाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा कार्यक्रम मार्फत कक्षा १ का लागि तयारी, पाँच देखि १२ वर्षका सबै बालबालिका विद्यालयमा भर्ना र आधारभूत तहको पूर्ण चक्र पुरा, विद्यार्थीको समग्र उपलब्धिमा उल्लेखनीय सुधार, सबै प्रकारका विभेदको न्यूनीकरण, प्राविधिक शिक्षा सुदृढीकरण, योग्यता प्राप्त शिक्षकको पर्याप्तता साथै योग्य, उत्प्रेरित र प्रतिबद्ध शिक्षक, शिक्षक तथा विद्यार्थी दुवैद्वारा प्रविधिको उपयोग तथा हरेक समयमा सिकाइ निरन्तरताको सुनिश्चितता जस्ता पक्षहरू लाई समेटिएको छ ।

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ बारेकोट गाउँपालिकाको सङक्षिप्त परिचय

कर्णाली प्रदेशको राजधानीबाट करिब १९२ कि. मि. उत्तरमा रहेको यस बारेकोट गाउँपालिकाको प्राय अधिकांश भाग उच्च पहाडी भूभागले ढाकेको छ। बारेकोट गाउँपालिका कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत जाजरकोट जिल्लामा अवस्थित उच्च पहाडी विशेषता बोकेको गाउँपालिका हो। साविकका रामिडाँडा, नायकवाडा, सक्ला र रोकाया गाउँ गा वि स मिलेर बनेको यस गाउँपालिकाको नाम यस क्षेत्रको महत्वपूर्ण पर्यटकीय संभावना बोकेका यहाँका ऐतिहाँसिक बाह्र (१२) वटा कोट (डाँडा वा थुम्का) हरु क्रमश : सिनाकोट,धौलकोट,रानाकोट, सुवाकोट, तलकोट, चिमकोट, रतनकोट, उनीकोट, दुनीकोट, लम्तीकोट, नयरकोट र चुत्रीकोट को नामबाट नामाकरण गरिएको हो। यस गाउँपालिकालाई ९ वटा वडाहरुमा विभाजन गरिएको छ।

कर्णाली प्रदेश अन्तर्गतका स्थानीय तहहरु मध्ये बारेकोट गाउँपालिका एक २०७३।११।२७ मा गठित स्थानीय तह हो। जाजरकोट जिल्लामा विद्यमान ३ नगरपालिका र ४ वटा गाउँपालिका मध्ये बारेकोट गाउँपालिका पनि एक हो। गाउँपालिकाको केन्द्र साविकको रोकाय गाउँ गा वि स को लिम्सामा अवस्थित छ। यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाती, भाषाभाषी, धर्म संस्कृतिका मानिसहरुको बसोबास भएता पनि यस क्षेत्रीहरुको बाहुल्यता रहेको छ। समुन्द्र सतहदेखि करिब ६१० देखि ५४१२ मिटरसम्मको उचाइमा रहेको बारेकोट गाउँपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २८ डिग्री ५८ मिनेट उत्तरदेखि २९ डिग्री ०७ मिनेट उत्तरी अक्षांश र ८२ डिग्री ११ मिनेट पूर्वदेखि ८२ डिग्री ४१ मिनेट पूर्वी देशान्तर बीच फैलिएको छ। यो गाउँपालिका जाजरकोट जिल्लाको सदरमुखकाम खलङ्गादेखि उत्तरी दिशामा रहेको छ। यो गाउँपालिका मुख्य रुपमा दक्षिणी पूर्वी मोहडा फर्काएर उत्तर पश्चिम तर्फ फैलिएको छ। यस गाउँपालकाको पूर्वमा डोल्पा जिल्लाको जगदुल्ला गाउँपालिका, मुड्केचुला गाउँपालिका र जाजरकोट जिल्लाको नलगाड नगर पालिका पर्दछ। पश्चिममा जुम्ला जिल्लाको तातोपानी गाउँपालिका र जाजरकोट जिल्लाको कुशे गाउँपालिका पर्छ। त्यस्तै उत्तर तर्फ जुम्ला जिल्लाको गुठीचौर गाउँपालिका पर्दछ भने दक्षिण तर्फ जाजरकोट जिल्लाको नलगाड नगरपालिका पर्दछ। गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार यो गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ५७७.५ वर्ग कि.मि. रहेको छ भने यहाँको कुल घरधुरी ३५५७ र जनसंख्या २१७८९ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुल घरधुरी संख्या ३८८७ र जम्मा जनसंख्या २२००५ रहेको छ। भौगोलिक रुपमा अति विकट र दुर्गम भएतापनि बारेकोट गाउँपालिकाको पर्यटकीय, व्यवसायिक, वातावरणीय लगायतका विभिन्न बहुआयामिक पक्षहरुबाट महत्वपूर्ण पहिचान दिएको छ। अवलोकन भ्रमण र जडिबुटी संकलनका दृष्टिकोणबाट महत्त्वपूर्ण सम्भावनाका साथै यहाँको ऐतिहासिक फलाम खानी र जल सम्पदाले महत्वपूर्ण सम्भावना बोकेको छ।

१.२ जनसाङ्ख्यिक संरचनाको विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको जनसंख्याको अवस्थाको विश्लेषण गर्दा वि.स. २०७८ को जनगणनाको प्रतिवेदन अनुसार यस गाउ पालिकाको कुल जनसंख्या २२००५रहेको छ। जस मध्ये पुरुषको संख्या ५०।१ प्रतिशत र महिलाको संख्या ४९।९ प्रतिशत रहेको छ। यहाँको लैगिक अनुपात १००।५९ रहेको छ। जनघनत्व १०५ जना प्रति वर्गकिलोमिटर रहेको छ।

१.२ वडागत रुपमा जनसंख्याको अवस्था

यहाँको वडागत जनसंख्याको अवस्थालाई हेर्दा वडा नं. १ मा महिला १४६४ र पुरुष १४४० गरी जम्मा जनसंख्या २९०४ रहेको छ । त्यसैगरी वडा नं. २ मा महिला १०७० र पुरुष १०३६ गरी जम्मा २१०६, वडा नं. ३ मा महिला १६६७ र पुरुष ११३४ गरी जम्मा २३०१, वडा नं. ४ मा महिला १६२१, पुरुष १६४७, जम्मा ३२६८, वडा नं. ५ मा महिला ११०८, पुरुष ११७७ गरी जम्मा २२८५, वडा नं. ६ मा महिला ८१८, पुरुष ८६८ गरी जम्मा १६८६, वडा नं.७ मा महिला १३६७, पुरुष १२९४ गरी जम्मा २६५१, वडा नं. ८ मा महिला १३३५ र पुरुष १३८४ गरी जम्मा २७१९ र वडा नं. ९ मा महिला १०९७ र पुरुष ९८८ गरी जम्मा २०८५ रहेको छ ।

१.३ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था

यस गाउँपालिकाको सामाजिक तथा सास्कृतिक अवस्था विविधतापुर्ण छ । विभिन्न जातजाति, धर्म, सम्प्रदाय र भेषभूषा अंगालेका मानिसहरु बसोबास रहेता पनि हिन्दु धर्म मान्नेहरुको बाहुल्यता रहेको छ । मानिसहरुमा आएको जनचेतनाका कारण यस गाउँपालिकामा जातिय छुवाछुत जस्ता अन्धविश्वासहरु विस्तारै कम हुदै गएको पाइन्छ । यहाँका मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । ब्रहमण, क्षेत्री, ठकुरी, दलितहरुको बसोबास भएको यस गाउँपालिकामा क्षेत्रीहरुको बाहुल्यता रहेको पाइन्छ । आ आफनो धर्म, सस्कृति अंगालेको यस गाउँपालिका सास्कृतिक सम्पदाले भरिपुर्ण छ ।

१.४ शैक्षिक अवस्था

शिक्षा देशको मेरुदण्ड हो । बर्तमानमा प्रदान गरेको शिक्षाले आगामी आधा शताब्दीलाई प्रभाव पार्दछ । तीव्र विकासको आशा राख्ने बर्तमान समाजमा नवीनतम प्रविधिलाई अँगाल्दै विकासको गतिमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता सहितको जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि शिक्षालाई नै भरपर्दो बनाउनु पर्छ । भूतमा भएका प्रगति बर्तमानमा गरिएका प्रयासले मात्र भविष्य सुखद बन्न सक्छ । शिक्षा क्षेत्रमा यस अघि सफल मानिएका विधि पद्धति तथा प्रमाणयोग्य तथ्यहरूलाई साथ लिएर शैक्षणिक गतिविधि अगाडि बढाउन नसक्ने हो भने विश्व बजारमा बिक्ने र टिक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्न नसकिने पक्का जस्तै भइसकेको छ । नेपालको विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गर्न तहगत र कक्षागत उमेर समेत निर्धारण गरिएको छ । जसअनुसार प्रारम्भिक बालविकास ३ देखि ४ वर्ष, आधारभूत तहका लागि ५ देखि १२ वर्ष र माध्यमिक तहका लागि १३ देखि १६ वर्ष उमेर समूह निर्धारण गरेको छ । शैक्षिक हिसाबमा यस गाउँपालिकामा सामुदायिक विद्यालय ४४ र सामुदायिक सिकाइ केन्द्र ४ गरी जम्मा ४८ वटा शिक्षण संस्थाहरू सञ्चालित छन् ।

पुरुष साक्षरता ८४।४ र महिला साक्षरता७२।८ गरी समग्र गाउँपालिकाको साक्षरता७८।६ (जनगणना २०७८) रहेको देखिएको छ ।यस गाउँपालिकामा हाल ४४ वटा सामुदायिक रहेको छन भने माध्यमिक तहका विद्यालय (४ वटा कक्षा १२ सम्मका, ४ वटा कक्षा १० सम्मका) विद्यालय र ३६ वटा आधारभूत विद्यालय (१४ वटा १-८ कक्षा सञ्चालित, १७ वटा १-५ कक्षा सञ्चालित र ५ वटा १-३ कक्षा सञ्चालित) र ५३ वालविकास केन्द्र (११ वटा सामुदायमा आधारित बालविकास केन्द्र संचालित बिद्यालयहरु रहेका छन ।

आधारभूत तह (१-८) मा कुल विद्यार्थी संख्या छ हजार एक सय चौध रहेको छ । यस्तै आधारभूत तह (६-८) तर्फ कुल विद्यार्थी संख्या २०५१ रहेको छ । यस पालिकामा आधारभूत तह (१-५)मा जम्मा स्थायी शिक्षक दरबन्दी संख्या ६५, राहत दरबन्दी ३० र पालिका अनुदान ३९ रहेको छ । त्यसै गरी आधारभूत तह (६-८) मा स्थायी शिक्षक दरबन्दी संख्या ११, राहत १४, संघिय अनुदान १३ र पालिका अनुदान २६ गरी जम्मा ६४ जना रहेका छन । मा.वि. तह (९-१०) मा स्थायी शिक्षक ४, राहत ४, संघिय अनुदान १५ र पालिका अनुदान ११ गरी ३४ जना रहेका छन् ।

फ्ल्यास रिपोर्ट अनुसार बारेकोट गाउँपालिकामा आधारभूत तह(१-८)को खुद भर्नादर७८।२ रहेको छ । जसमध्ये (१-५) तर्फ खुद भर्नादर ९४।८ रहेको छ।यस्तै आधारभूत तह(१-८)को कूल भर्नादर १३८ रहेको छ।जसमध्ये (१-५) तर्फ कूल भर्नादर १३१।६ रहेको छ । बारेकोट गाउँपालिकाको कक्षा १ देखि ८ सम्मको टिकाउ दर ५९।९ रहेको छ ।

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उच्च शिक्षा अध्ययन अध्यापन गर्ने गराउने शिक्षण संस्था प्रयाप्त रहेको छ । हालसम्म गाउँपालिकाले गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने क्रममा नयाँ विद्यालय भवन निर्माण, पुराना जीर्ण भौतिक पूर्वाधार मर्मत सम्भार, तथा शिक्षक तालिमहरूको आयोजना गरिसकेको छ भने विद्यालयहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाउने कार्यको लागि आवश्यक पहल निरन्तर गरिरहेको छ । त्यसरी नै बालबालिकाहरूलाई खेलकुदमा प्रोत्साहन गर्नका बिभिन्न प्रतियोगिताहरु आयोजना गर्दै आएको छ भने यस कार्यालयमा सुचिकृत तथा दर्ता भएका युवा क्लबहरुलाई बिभिन्न खेलकुद आयोजनाका लागि आर्थिक सहयोग गर्दै आएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिकाको वडागत विवरण अध्ययन गर्दा वडा नं. १ मा एकपटक मात्र भए पनि विद्यालय गएका जनसंख्या प्रतिशत १।६ र कहिल्यै विद्यालय नगएको जनसख्या प्रतिशत १।३ रहेको छ । त्यसै गरी वडा नं. २ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या प्रतिशत २।५ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या प्रतिशत ०।४, वडा नं. ३ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या २।६ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या ३।१ प्रतिशत, वडा नं.४ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या ३।३ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या १।५ प्रतिशत, वडा नं. ५ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या १।९ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या ०।९ प्रतिशत, वडा नं. ६ को एक पटकमात्र भए पनि विद्यालय गएको जनसंख्या २।९ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या २।४ प्रतिशत, वडा नं.७ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या ४।४ र कहिल्यैपनि विद्यालय नगएको जनसंख्या २।५, वडा नं. ८ को एक पटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या २।२ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या १।८ र वडा नं. ९ को एकपटक मात्र भएपनि विद्यालय गएको जनसंख्या ४।१ र कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको जनसंख्या २।८ रहेको छ ।

परिच्छेद २ : दुरदृष्टि, ध्येय, उदेश्य र रणनिती

२.१ दुरदृष्टि :

"सुशिक्षित, सभ्य, उद्यमशिल र प्रविधियुक्त बारेकोट"

२.२ लक्ष्य :

"समतामुलक गुणस्तरीय शिक्षामा वृद्धि गरी स्वच्छ, प्रतिस्प्रधी, स्वावलम्बी एवं नवप्रर्वनशील मानव संशाधनको विकास गर्ने । "

२.३ उदेश्य, रणनीति, कार्यनीति र अपेक्षित उपलब्धीहरुः

उदेश्य	रणनिति	कार्यनिति	अपेक्षित उपलब्धी
• सबै बालबालिकाहरुलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसरको सुनिश्चितता गर्नु । • सबै बालबालिकाहरुका लागि समतामुलक तथा गुणस्तरीय प्रारम्भिक कक्षा र आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्नु । • मानविय मुल्यका साथै कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप र दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरु आर्जन गरेका	• उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरुलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पहुँच बढाउने । • प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर कायम गरी कक्षा १ मा भर्ना गराउन बालविकास र शिक्षाको अनुभव अनिवार्य गराउने । • प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षालाई भौतिक पूर्वाधारको सवलीकरण गरी बालमैत्री बनाउने । • आधारभूत तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । • प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि	• तोकिएको मापदण्ड अनुरुप प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा सञ्चालन गरिनेछ । • बाल विकास केन्द्रको नक्साङ्कन, पुर्नवितरण,मिलान र आवश्यकतानुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गरिनेछ । • लागत सहभागीता अभिवृद्धी गरिनेछ । • जनशक्तीको क्षमता विकासका लागि विभिन्न तालीमको व्यवस्था गरिनेछ । • अनुगमन र सुपरिवेक्षण गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिइनेछ । • बालविकास केन्द्रहरुलाई बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ । • पाठ्यक्रमलाई समयानुकुल परिमार्जनका लागि	• निर्धारित उमेर पुगेका सबै बालबालिकाहरु लाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ । • सबै बालबालिकाहरु लाई समतामुलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित भएको हुनेछ । • मानवीय मूल्यका साथै कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप र

सक्षम र दक्ष जनशक्ती उत्पादन गर्नु । ● विद्यार्थीहरुमा जिवनोपयोगी ज्ञान, सीप र अभिवृद्धीको विकास भई सक्षम, सृजनशिल र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार गर्न पाठ्क्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु । ● गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित हुनु । ● सबै निरक्षरहरू पूर्ण साक्षर भई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार हुनु । ● उत्पादनशील जनशक्तिलाई आवश्यकताअनुसारका व्यावसायिक तथा पेसागत क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता	गर्ने । ● अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयन गर्ने । ● सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तह पूरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्ने । ● सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्ने । ● आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउने । ● विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउने । ● विद्यालय पद्धतिलाई विविधता अनुकूल, उत्थानशील र जवाफदेही बनाउने । ● सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउने । ● अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुहरूलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ● माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता	सुझाव पेश गरिनेछ । ● अपाङ्गता भएका तोकिएका उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्ने गरी नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ । ● बालविकास र शिक्षालाई बालमैत्री र अपाङ्गतामैत्री पूर्वाधारयुक्त बनाइनेछ ।। ● विद्यालय नक्साङ्कन पुनर्वितरण तथा समायोजन गरिनेछ । ● अनिवार्य आधारभूत शिक्षाका लागि कानुन तर्जुमाका साथै अनिवार्य आधारभूत शिक्षाका लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ । ● प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको लागि स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाईनेछ । ● न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको	दृष्टिकोण तथा व्यवहारहरू आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन भएको हुने छ । ● पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान,सिप र अभिवृत्तिको विकास भई सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार भएको हुने छ । ● गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित भएको हुने छ । ● सबै निरक्षरहरू पूर्ण साक्षर भई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार भएको हुने छ । ● उत्पादनशील

हासिल हुने गरी सिपमूलक शिक्षा र तालिम उपलब्ध गराई जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउनु । • शिक्षामा सबै वर्ग, क्षेत्रका बालबालिकाको सामाजिक न्याय, पहुँच र प्रतिनिधित्वका लागि आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनाउनु । • उपलब्धिमा सुधार गर्नका लागि सिकाइमा सहभागिता बढाउन स्वास्थ्य र पोषणको अवस्थामा सुधार ल्याउनु । • विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको	सुनिश्चित गर्ने । • माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्ने । • विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने । • शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउने । • पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने । • पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण दिने । • सिकाइलाई व्यवहारिक जीवनसँग सम्बन्धीत गराउने । • पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्व परिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्ने । • सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्ने । • स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण	मूल्याङ्कन गरिनेछ । • शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति कार्यसम्पादन करार गरी जवाफदेही बनाइनेछ । • विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गरिनेछ । • विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गरिनेछ । • सबै विद्यालयहरूमा न्यूनतम सक्षमता पूरा गराइने छ । • शिक्षण सिकाइका नवीनतम विधि अवलम्बन गरिनेछ । • प्रारम्भिक कक्षाहरूमा कक्षा शिक्षणलाई प्राथमिकता दिइनेछ । • आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । • मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गको रूपमा प्रयोगमा ल्याइने छ । • विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याइने छ ।	जनशक्तिलाई आवश्यकताअनुसारका व्यावसायिक तथा पेसागत क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता हासिल हुने गरी सिपमूलक शिक्षा र तालिम उपलब्ध गराई जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार आएको हुने छ । • शिक्षामा सबै वर्ग, क्षेत्रका बालबालिकाको सामाजिक न्याय, पहुँच र प्रतिनिधित्वका लागि आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरू सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनेका हुनेछन् । • उपलब्धिमा सुधार गर्नका लागि सिकाइमा सहभागिता बढाउन स्वास्थ्य र पोषणको अवस्थामा सुधार आएको

शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु । • सबै विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधारको विकास गरी गुणस्तरीय शिक्षा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नु । • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार आई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन हुनु । • स्थानीय तहको शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई सुदृढ बनाइ नतिजामुखी शिक्षा व्यवस्थापनको प्रबर्द्धन गर्नु ।	तथा कार्यान्वयन गर्ने । • सक्षम शिक्षक आपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने । • शिक्षक नियुक्ति र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउने । • विषयवस्तुमा निपुण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्ने । • सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्ने । • सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने । • शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्ने । • सबै नागरिकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने । • औपचारिक, अनौपचारिक तथा अरितिक्त शिक्षकका बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्ने । • आजीवन सिकाइ संस्कृति सापेक्ष अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन	• कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धीत क्षमता विकास गरिनेछ । • शिक्षामा काम गर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गरिनेछ । • विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । • विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराइनेछ । • स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ । • विद्यालय शिक्षालाई विविधता अनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेश अनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधता अनकूलको माध्यम भाषाको उपयोग तथा सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग	हुने छ । • विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक,क मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुगेको हुनेछ । • सबै विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधारको विकास गरी गुणस्तरीय शिक्षा व्यवस्थापनमा सहयोग पुगेको हुनेछ । • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार आई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रवर्द्धन भएको हुने छ । • स्थानीय तहको शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई सुदृढ बनाइ

	सिकाइका लागि संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने । ● प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने । ● स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने । ● प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने । ● महिला, दलित, जनजाति, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गता भएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका,जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले वञ्चितिमा परेका व्यक्तिहरूलाई शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने । ● लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने । ● विविधता, समता एवम् समावेशी	गरिनेछ । । ● विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गरिने छ । ● दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गरिनेछ । ● अन्तरसम्बन्धीत विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गरिनेछ । ● शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गरिनेछ । ● नतिजाप्रति जवाफदेहीता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गरिनेछ । ● विद्यालयको	नतिजामुखी शिक्षा व्यवस्थापनको प्रबर्द्धन भएको हुनेछ ।

	शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकूल गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुनिश्चित गर्ने । ● शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनालाई जवाफदेही बनाउने । ● पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विविधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि गरी विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने । ● विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चितता गर्ने । ● बालबालिका लाई स्वस्थ एवं पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने । ● स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवाहरूको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्ने । ● औपचारिक तथा अनौपचारिक	कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गरी जवाफदेहीता सुनिश्चित गरिनेछ । ● शिक्षक विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ । ● विद्यालय शान्ति क्षेत्र राष्ट्रिय ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६८ का क्रियाकलापहरू पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । ● विद्यालयहरूको नक्साङ्कन गरिनेछ । ● सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गरिनेछ । ● निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ । ● माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाइनेछ । ● विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● वैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ● सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गरिनेछ । ● माध्यमिक तहमा दक्ष	

	शिक्षाको माध्यमबाट सम्भावित विपद्को पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्ने । ● सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको तयारी गर्ने । ● विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्ने । ● अल्पकालीन र दीर्घकालीन पुनर्स्थापना गर्ने । ● विद्यालय शिक्षा पूर्वाधारका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास र कार्यान्वयन गर्ने । ● गुणस्तरीय र सुरक्षित पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारका लागि पारदर्शी एवम् जवाफदेही प्रणालीको विकास गर्ने । ● सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने । ● सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने ।	विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ । ● शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गरिनेछ । ● शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ● शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गरिनेछ । ● हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गरिनेछ । ● विद्यालयहरूलाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाइने छ । ● विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गरिनेछ । ● सक्षम र उत्प्रेरित प्रधानाध्यापक व्यवस्था गरिनेछ । ● आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गरिनेछ । ● राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको	

	• शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, पारदर्शी र समतामूलक बनाउने । • स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसार संस्थागत संरचना बनाउने । • तीनै तहका सरकारबिचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने । • गुणस्तरको कमजोर नतिजालाई सम्बोधन गर्न जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने । • जनशक्तिलाई नतिजाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउने । • कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	कार्यान्वयन गरिनेछ । • विकासगरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धीत शिक्षक तथा सरोकारवालाहरूलाई प्रबोधीकरण गरिने छ । • पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । • विपद् , महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने छ । • शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने छ । • शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने छ । • सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने छ ।	

		• माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गरिने छ । • विद्यालयमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने छ । • सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । • शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाइने छ । • स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरिने छ । • विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गरिने छ । • शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने छ ।	

		• रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा शिक्षक नियुक्ति गरिनेछ । • सुत्केरी विदामा शिक्षक बस्दा करीव ९८ दिन बस्नु पर्दा वालवालिकाहरुको नियमित पढाइ लेखाइ संचालनका लागि जगेडा शिक्षकको व्यवस्था गरिने छ । • प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने छ । • स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली मार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने छ । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ । • शिक्षकको उपस्थिति,	

		नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने छ । • शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको वृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने छ । • शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने छ । • मौलिक एवं परम्परागत ज्ञान तथा सीपको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्धन, आधुनिकीकरण एवं हस्तान्तर सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिने छ । • सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको पुनर्संरचना तथा पुनर्वितरण गरिने छ । • सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी सङ्घ संस्थाहरू, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी	

		साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने छ । • सिकारुका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोड्युलहरू र भाषिक विविधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने छ । • सरोकारवालाहरूसँग को समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने छ । • सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सेवा केन्द्र सञ्चालन र सेवा प्रवाह गरिने छ र बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने छ । • स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गरिने छ । • बहुप्राविधिकशिक्षालय	

		/तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गरिने छ। • प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्ति सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गरिने छ। • प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गरिने छ। • प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउन प्रोत्साहन गरिने छ। • आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाट आत्मनिर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाइने छ। • पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिवासी/जनजाति, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको	

		व्यवस्था गरिने छ ।प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकुद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गरिने छ । ● विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धीत संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ । ● स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराइने छ । ● विद्यालय सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाहरू पूरा गरी अपाङ्गतामैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने र यसका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पूरा गरिने छ । ● घरधुरी सर्वेक्षण गरी	

		बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाईने छ । • सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने छ । • विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने छ । • आवश्यकतामा आधारित वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमुनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने छ । • बालबालिकाहरूमा सामाजिक, मानसिक र शारीरिक कारणले गर्दा हुने समस्याहरूको समाधान गर्न विज्ञ मनोचिकित्सकहरू मार्फत विद्यार्थी मनोपरामर्श तथा सचेतना सेवा उपलब्ध गराउन शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा	

		सिप समावेश गरिने छ । • आवश्यकताअनुसार पोसाक, स्टेशनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइने छ । • सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने छ । • विद्यालयमा अभिभावकको सहभागिता बढाइने छ । • शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने छ । • समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गरिने छ । • महिनावारीको कारण छात्राहरूले कक्षा छोड्ने दर घटाउन सबै छात्राहरू लाई पुग्ने गरी घरमा लिने र विद्यालयमा उपलब्ध हुने गरी सेनेटरी प्याडको भरपर्दो व्यवस्था गरिने छ । • दिवा खाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः	

		विस्तार गर्दै आधारभूत तहसम्मका सम्पूर्ण बालबालिकालाई विद्यालयमा खाजा उपलब्ध गराउने र अभिभावकको संलग्नतामा माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गरिने छ । ● दिवा खाजाको लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधाहरू विस्तार गरिने छ । ● विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेरबारको व्यवस्था गरिने छ । ● विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट, बालबालिकाहरूको	

		आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सूक्ष्म पोषकतत्त्व प्रदायक भिटामिन ए तथा आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताका लागि स्यानिटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने । ● दिवा खाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित वस्तुहरूलाई प्राथमिकता दिइने छ । ● दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थायित्व र दिगोपनको लागि तीनै तहका सरकारहरूसँग साझेदारी विकास, निजी सार्वजनिक साझेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साझेदारहरूको सहयोगका लागि आवश्यक सहयोगी वातावरण तथा संयन्त्रको विकास गरिने छ । ● दिवा खाजालगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाइ र स्वच्छतासम्बन्धी	

		कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी थप प्रभावकारी बनाइने छ । ● विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्यर पुनर्स्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गरीने छ । ● सम्भावित प्रकोप तथा विपद् सम्बन्धी पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास गरिने छ । ● प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोगाउँन आवश्यक तयारी गरिने छ । ● कोभिड- १९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी गरिने छ । ● महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायहरूको तयार गरिने छ । ● शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव	

		पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गरिने छ । • संकटासन्नता (Vulnerability) को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने । • विद्यालय स्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गरिने छ । • विपद् प्रतिरोधी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गरिने छ । • शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोसाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गरिने छ । • विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहर विद्यालयको क्षमता विकास गरिने छ । • विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाइने छ । • विपद् व्यवस्थापनको	

		राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गरिने छ । ● हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिने छ । ● विद्यालय शिक्षामा सञ्चालित विद्यालयको तह र विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा आवश्यक पर्ने पूर्वाधारको पुनर्परिभाषित गरिने छ । ● पूर्वाधार विकासका लागि विद्यार्थी सङ्ख्याको प्रक्षेपण, देशको भूगोल, हावापानी र लागतका आधारमा मापदण्ड विकास तथा अनुसरण गरिने छ । ● विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि विकास साझेदार तथा विभिन्न संघसंस्था एवम् निकायहरूसँग स्रोत व्यवस्थापनका लागि लागत साझेदारी गरिने छ । ● एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकैपटक	

		निर्माण गर्नेगरी विद्यालयको सम्पूर्ण निर्माणको अवधारणा विकास तथा कार्यान्वयन गरिने छ । ● पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्ष लाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता विकास गरिनेछ । ● सरोकारवाला र अन्तर सरकार बिच समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा विद्यमान पूर्वाधार उपयोग एवं जनशक्तिको उपयोग सम्बन्धी नीति तयार गरी कार्यान्वयन गरिने छ । ● सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने छ । ● सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने छ । ● विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने छ । ● शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग	

		गरिने छ । • शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ । • शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने छ । • सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Center स्थापना गरिने छ । • स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गरिने छ । • संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गरिने छ । • कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गरिने छ । • स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गरिने छ । • प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाइ क्षमता विकास गरिने छ । • जनशक्तिको	

		प्रेरणात्मक विकासको लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ । ● एकीकृत शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन निर्माण र उपयोग गरिने छ । ● अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन कार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोग गरिने छ । ● राष्ट्रिय सूचकको अतिरिक्त आवश्यकताअनुसार स्थानीय सूचकहरूलाई समेत सूचना प्रणालीमा आबद्ध गरिने छ । ● योजनाका आगत (Input), प्रक्रिया (Process), परिणाम (Output), उपलब्धि (Outcome) र प्रभाव (Impact) समेतको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संरचना र जनशक्तिको प्रबन्ध गरिने छ । ● प्रमाणमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरिने छ । ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त	

		पृष्ठपोषणलाई उपयोग गरिने छ । • कुल बजेटको निश्चित हिस्सा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा छुट्याई नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गरिने छ । • सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन गरिने छ । • कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको प्रबन्ध गरिने छ । • पुरस्कार र दण्ड प्रणालीको विकास गरिने छ ।	

२.४ मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण:

सूचकहरू	मुख्य कार्य सम्पादन सूचक/आर्थिक बर्ष	इकाई	सूचकहरूको बिगतको प्रगती प्रबित्ती				आधार वर्ष २०८१		योजना कार्यान्वयनका आ.ब.हरू					योजनाको अन्तिम आ.ब.हरू	
			१९/२०	२०/२१	२१/२२	२२/२३	२३/२४	२४/२५	२५/२६	२६/२७	२७/२८	२८/२९	२९/३०	३०/३१	३१/३२

			७७/७८	७८/७९	७९/८०	८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८६/८७	८७/८८	८८/८९	८९/९०
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा														
१.१	**ECED मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER in ECED)**	जम्मा	९५.५	८९.५	८८.८	९०.४	१०६.९	१०६.४	१०६.०	१०५.५	१०५.०	१०४.६	१०४.१	१०३.७	१०३.२
		छात्र	९८.६	८१.६	८०.९	९८.६	१०९.६	१०८.८	१०८.०	१०७.२	१०६.४	१०५.६	१०४.८	१०४.०	१०३.३
		छात्रा	९२.२	९९.४	९८.७	८२.०	१०४.२	१०४.२	१०४.१	१०४.१	१०४.१	१०४.०	१०४.०	१०३.९	१०३.९
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
१.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका मध्ये **ECED** को अनुभव लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत	जम्मा	८२.७	८३.२	८५.६	९५.७	६६.३	६६.९	६७.४	६७.९	६८.५	६९.१	६९.६	७०.२	७०.७
		छात्र	७९.८	८०.५	८५.२	९७.६	६२.७	६३.२	६३.७	६४.२	६४.७	६५.३	६५.८	६६.३	६६.८
		छात्रा	८५.९	८६.०	८६.०	९३.८	७०.१	७०.७	७१.२	७१.८	७२.४	७३.०	७३.६	७४.१	७४.७
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२	आधारभूतशिक्षा (कक्षा १ - ८)														
२.१	कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर **(GIR Grade 1)**	जम्मा	९६.४	१०४.९	१०७.८	१०२.५	११०.३	११२.५८	११४.९४	११७.३	११९.८	१२२.३	१२४.९	१२७.५	१३०.२
		छात्र	९६.८	१०७.०	१०७.४	१००.६	१०५.९	१०८.१६	११०.४२	११२.७	११५.१	११७.५	१२०.०	१२२.५	१२५.०
		छात्रा	९६.१	१०२.९	१०८.१	१०४.६	११५.२	११७.५८	१२०.०४	१२२.६	१२५.१	१२७.७	१३०.४	१३३.१	१३५.९
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.२	कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर **(NIR Grade 1)**	जम्मा	९५.०	९५.०	९७.७	९५.६	३४.९	३७.२०	३९.६४	४२.२	४५.०	४८.०	५१.१	५४.५	५८.१
		छात्र	९५.३	९५.३	९८.१	९७.०	३३.२	३५.४८	३७.८९	४०.५	४३.२	४६.१	४९.३	५२.६	५६.२
		छात्रा	९४.६	९४.६	९७.३	९४.१	३६.८	३९.१४	४१.६१	४४.२	४७.०	५०.०	५३.२	५६.५	६०.१
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.३	आधारभूत तह	ज	१०	१०४.	१०५.	१०२	१३१	१३	१३५.	१३८.	१४	१४	१४	१४	१४

	(कक्षा १-५) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	म्मा	०.२	९	७	.५	.६	३.७	९	०	०.३	२.५	४.८	७.१	९.५
		छात्र	१००.२	१०७.०	१०२.५	१००.८	१२६.०	१२८.५	१३१.१	१३३.८	१३६.५	१३९.३	१४२.१	१४४.९	१४७.९
		छात्रा	१००.२	१०२.९	१०९.१	१०४.३	१३७.५	१३९.१	१४०.७	१४२.४	१४४.१	१४५.७	१४७.४	१४९.२	१५०.९
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	९७.१	९७.१	९७.१	९५.३	९४.८	९५.४	९६.१	९६.७	९७.४	९८.०	९८.७	९९.३	१००.०
		छात्र	९७.०	९७.०	९७.०	९५.४	९०.८	९१.९	९३.०	९४.१	९५.३	९६.४	९७.६	९८.८	१००.०
		छात्रा	९७.२	९७.२	९७.२	९५.२	९९.०	९९.१	९९.३	९९.४	९९.५	९९.७	९९.८	९९.९	१००.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूल प्रवेश दर* (%)	स्थानीय	०	०	०	०	९७.४	९९.७	९९.७	१०२.१	१०४.५	१०६.९	१०९.४	११२.०	११४.६
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.६	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुद प्रवेश दर* (%)	स्थानीय	०	०	०	०	३१.४	३६.१	३६.१	४१.५	४७.७	५४.८	६३.०	७२.५	८३.३
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.७	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ सम्म पुग्ने बालबालिकाको दर **(Survival Rate to Grade 5)**	जम्मा	८६.९	९६.३	९६.३	९८.२	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८	७३.१	७३.४	७३.८	७४.१
		छात्र	८५.६	९४.३	९४.३	९९.४	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८	७३.१	७३.४	७३.८	७४.१
		छात्रा	८८.२	९१.६	९८.२	९६.७	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८	७३.१	७३.४	७३.८	७४.१
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.८	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ तथा आधारभुत तह (कक्षा १-५) पुरा गर्नेको दर	जम्मा	८०.३	८९.६	८९.६	९४.५	६४.८	६५.५	६६.१	६६.८	६७.५	६८.२	६८.९	६९.६	७०.३
		छात्र	७९.५	८७.९	८७.९	९४.८	६४.८	६५.५	६६.१	६६.८	६७.५	६८.२	६८.९	६९.६	७०.३
		छा	८१.	९१.१	९१.१	९४.	६४.	६५	६६.१	६६.८	६७.	६८	६८.	६९.	७०

	(Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-5)	त्रा	२			०	८	.५			५	.२	९	६	.३
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.९	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका* (%)	जम्मा	०	०	०	०	३६.८	२९.०	२९.०	२२.८	१८.०	१४.१	११.१	८.८	६.९
		छात्र	०	०	०	०	३५.२	२७.७	२७.७	२१.८	१७.१	१३.५	१०.६	८.३	६.५
		छात्रा	०	०	०	०	३८.५	३०.३	३०.३	२३.८	१८.८	१४.८	११.६	९.१	७.२
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक **(GPI in GER)**	स्थानीय	१.००	०.९६	१.०६	१.०३	१.०९	१.०८	१.०७	१.०६	१.०६	१.०५	१.०४	१.०३	१.०२
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर **(GER)**	जम्मा	९९.४	१०४.३	१०८.३	१०६.५	१३८.०	१४१.५	१४०.७	१४४.४	१४५.९	१४७.४	१४८.९	१५०.४	१५२.०
		छात्र	९९.३	१०५.९	१०६.६	१०५.३	१४७.९	१५६.६	१५५.८	१५९.६	१६१.१	१६२.७	१६४.३	१६५.९	१६७.५
		छात्रा	९९.६	१०२.६	११०.२	१०७.८	१२७.६	१२५.७	१२५.०	१२८.३	१२९.६	१३०.९	१३२.३	१३३.६	१३५.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर **(NER)**	जम्मा	९६.३	९६.३	९६.३	९४.५	७८.२	७४.७	८२.१	७८.५	८०.६	८२.८	८५.१	८७.५	९०.१
		छात्र	९५.५	९५.५	९५.५	९४.३	८०.६	७९.६	८१.३	८४.५	८७.१	८९.८	९२.६	९५.६	९८.६
		छात्रा	९७.१	९७.१	९७.१	९४.६	७५.७	६९.५	७६.४	७२.२	७३.७	७५.२	७६.९	७८.७	८०.६
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१३	कक्षा १ का जम्मा विद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ सम्म पुग्ने दर	जम्मा	७६.४	८५.२	८५.२	९५.२	५९.९	६०.७	६१.५	६२.३	६३.१	६३.९	६४.८	६५.६	६६.५
		छात्र	७५.	८३.२	८३.२	९६.	६०.	६१	६२.३	६३.१	६३.	६४	६५.	६६.	६७

	(Survival Rate to Grade 8)		८			१	७	.५			९	.७	६	४	.३
		छात्रा	७७.१	८७.५	८७.५	९४.९	५९.२	६०.०	६०.८	६१.६	६२.४	६३.२	६४.०	६४.८	६५.७
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१४	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ तथा अधारभुत तह (कक्षा १-८) पुरा गर्नेको दर **(Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-8)**	*जम्मा*	७१.१	८१.६	८१.६	९०.१	५६.९	५८.०	५९.२	६०.३	६१.५	६२.८	६४.०	६५.३	६६.६
		छात्र	६९.९	७९.५	७९.५	८९.४	५७.६	५८.७	५९.९	६१.१	६२.३	६३.५	६४.८	६६.१	६७.४
		छात्रा	७२.२	८४.०	८४.०	९१.१	५६.२	५७.३	५८.४	५९.६	६०.८	६२.०	६३.२	६४.५	६५.७
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक **(GPI in GER)**	*स्थानीय*	१.००	०.९७	१.०३	१.०२	०.८६	०.८०	०.८०	०.८०	०.८०	०.८१	०.८१	०.८१	०.८१
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१६	कक्षा ३ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत **(Achieving minimum proficiency)**	स्थानीय	Reading				४७.७	५०.९	५४.३	५७.९	६१.८	६५.९	७०.३	७५.०	८०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
		स्थानीय	Numeracy				६१.३	६३.९	६६.५	६९.३	७२.२	७५.२	७८.३	८१.६	८५.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१७	कक्षा ५ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत **(Achieving minimum proficiency)**	स्थानीय	Reading				५६.०	५९.४	६३.१	६६.९	७१.०	७५.३	७९.९	८४.८	९०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
		स्थानीय	Numeracy				६७.५	७०.०	७२.५	७५.२	७७.९	८०.८	८३.८	८६.८	९०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१८	कक्षा ८ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको	स्थानीय	Nepali				५६.६	६०.०	६३.६	६७.४	७१.४	७५.६	८०.१	८४.९	९०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													

	तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत **(Achieving minimum proficiency)**	य													
		स्थानीय	Math				४२.९	४६.४	५०.१	५४.२	५८.६	६३.३	६८.५	७४.०	८०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.१९	आधारभूततह (कक्षा १-५ मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर **(OOSC)**	*जम्मा*	०	०	०	०	–१९.७	–११.८	–११.८	–७.१	–४.३	–२.६	–१.५	–०.९	–०.६
		छात्र	०	०	०	०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
		छात्रा	०	०	०	०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
	आधारभूत तह (कक्षा१-८) मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर **(OOSC)**	*जम्मा*	०.७	२.३	२.८	५.०	–२८.०	–२९.३	–२९.१	–३२.१	–३३.५	–३४.९	–३६.३	–३७.८	–३९.२
		छात्र	०.९	४.२	४.३	५.४	–३६.९	–३८.४	–३८.०	–४१.३	–४२.८	–४४.३	–४५.८	–४७.४	–४८.९
		छात्रा	०.४	०.१	१.१	४.६	–१८.७	–१९.९	–१९.७	–२२.५	–२३.८	–२५.१	–२६.४	–२७.७	–२९.१
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.२०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	३६.५	३७.६	३७.८५	३९.००	६३.५	६४	६४	६४	६४	६४	६५	६५	६५
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.२१	आधारभूततह (कक्षा १-५) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	४४.०	४४.६	४६.६०	४७.२०	६७.६	६८	६८	६८	६८	६८	६८	६८	६८
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
२.२२	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	२८.९	३०.५	२९.१०	३०.८०	४४.४	४५	४५	४५	४५	४५	४५	४५	४६
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)**														
३.१	माध्यमिक तह	*ज*	६७.	७२.३	८३.०	७३.	८१.	८	८६.३	९३.३	९७	१०	१०	१११	११

	(कक्षा ९-१२) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	म्मा	२			४	४	५.२			.६	२.२	६.९	.९	७.१
		छात्र	६६.६	७५.२	९१.२	७१.३	८४.५	८८.२	८८.२	९६.०	१००.१	१०४.५	१०९.०	११३.७	११८.६
		छात्रा	६७.९	६९.७	७५.४	७५.४	७८.५	८१.५	८५.८	९०.८	९५.९	१०१.३	१०७.०	११३.०	११९.४
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	५०.१	५२.१	५७.१	५१.६	४०.५	४२.६	४२.६	४७.२	४९.७	५२.३	५५.०	५७.९	६१.०
		छात्र	४९.५	५१.२	५६.६	४९.६	४२.८	४३.५	४७.९	४८.२	५०.७	५३.३	५६.१	५९.०	६२.१
		छात्रा	५०.७	५२.९	५७.७	५३.४	३८.३	४०.४	४४.८	४४.९	४७.४	५०.०	५२.७	५५.६	५८.७
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GER)	स्थानीय	१.०२	०.९३	०.८३	१.०६	०.९३	०.९२	०.९२	०.९५	०.९६	०.९७	०.९८	०.९९	१.०१
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.४	आधारभूत तहबाट माध्यमिक तहमा संक्रमण दर (Transition rate from Basic Level to Secondary Level)	जम्मा	९१.०	९६.८	९६.८	९४.४	९८.८	११५.१४	१३४.१९	१५६.३८	१८२.२५	२१२.३९	२४७.५२	२८८.४६	३३६.१७
		छात्र	९४.७	९६.०	९६.०	९२.४	१०३.८								
		छात्रा	८८.१	९७.६	९७.६	९६.१	९३.८								
		प्रदेश	प्रदेश												
		राष्ट्रिय	राष्ट्रिय												
३.५	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थी मध्ये कक्षा १० सम्म पुग्ने दर (Survival Rate to Grade 10)	जम्मा	७२.९	८०.९	८०.९	९१.४	५६.३	५७.९	५९.६	६१.३	६३.१	६५.०	६६.८	६८.८	७०.८
		छात्र	७०.१	७९.८	७९.८	९१.३	५७.०	५८.६	६०.३	६२.१	६३.९	६५.७	६७.६	६९.६	७१.६
		छात्रा	७५.३	८२.१	८२.१	९२.०	५५.७	५७.३	५९.०	६०.७	६२.४	६४.३	६६.१	६८.०	७०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.६	कक्षा १ मा भर्ना	स्था	०	०	०	०	१२३	१३	१३३.	१४४	१५	१७	१८	२०	२१

	भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	नीय					.१	३.६	६	.९	७.१	०.४	४.८	०.५	७.४
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	१७.४	१८.६	१८.६५	२०.००	३४.५	३५.५	३६.६	३७.७	३८.८	४०.०	४१.२	४२.४	४३.७
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.८	जम्मा सामुदयिक बिद्यालयमध्ये कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सहित सन्चालन गर्ने बिद्यालयहरुमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	स्थानीय	९६	०.०	०.००	०.००	९६	१४४	१९२	१९२	१९२	१९२	१९२	१९२	०.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
	सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयहरुमध्ये कक्षा ९-१२ मा बिज्ञान बिषयमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी प्रतिशत	स्थानीय	०.०	०.०	०.००	०.००	२.५	२.८	२.८	३.२	३.६	४.१	४.७	५.३	६.०
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
३.९	कक्षा १० मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत **(Achieving minimum proficiency)**	स्थानीय_Nepali	०.०	०.०	०.००	०.००	६३.०	६५.९	६८.९	७२.०	७५.३	७८.७	८२.३	८६.१	९०.०
		प्रदेश_Nepali													
		राष्ट्रिय_Nepali													
		स्थानीय_English	०.०	०.०	०.००	०.००	४९.०	५२.१	५५.४	५८.९	६२.६	६६.६	७०.८	७५.२	८०.०
		प्रदेश_English													
		राष्ट्रिय English													
		स्थानीय_M	०.०	०.०	०.००	०.००	५४.०	५७.२	६०.५	६४.०	६७.७	७१.७	७५.९	८०.३	८५.०

		ath													
		प्रदेश_Math													
		राष्ट्रिय_Math													
		स्थानीय_Science	०.०	०.०	०.००	०.००	३७.०	४०.७	४४.९	४९.४	५४.४	५९.९	६६.०	७२.७	८०.०
		प्रदेश Science													
		राष्ट्रिय Science													
४	जिवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा														
४.१	५ बर्ष र सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्यामध्ये साक्षर जनसङ्ख्या	स्थानीय	०.०	०.०	०.००	०.००	७४.८	७६.५३	७८.२९	८०.०९	८१.९४	८३.८३	८५.७६	८७.७४	८९.७६
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
४.२	१५ बर्ष र सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्या मध्ये साक्षर जनसङ्ख्या	स्थानीय	०.०	०.०	०.००	०.००	५५.८	५७.४२	५९.०६	६०.७५	६२.४९	६४.२८	६६.१२	६८.०१	६९.९६
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
४.३	१५ देखि २४ बर्ष उमेरका जनसङ्ख्यामध्ये साक्षर जनसङ्ख्या	स्थानीय	०.०	०.०	०.००	०.००	५८.७	५८.८१	५८.८८	५८.९५	५९.०१	५९.०८	५९.१५	५९.२२	५९.२९
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
४.४	१५ बर्ष र सो भन्दा माथिको साक्षर दरमा लैङ्गिकसमता सूचांक	स्थानीय	**0.0**	**0.0**	**0.00**	**0.00**	**1.13**	**1.16**	**1.19**	**1.22**	**1.25**	**1.28**	**1.31**	**1.34**	**1.38**
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													

५	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम														
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति*(%)	स्थानीय													
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (कक्षा ९-१२ वा डिप्लोमा वा प्रि-डिप्लोमा वा सो सरह)उत्तीर्ण जनशक्ति* (वार्षिक सङ्ख्या)	स्थानीय छात्रा	०	९०	९४	९६	१००								
		स्थानीय छात्र	०	९१	९५	९६	१००								
		प्रदेश छात्रा													
		प्रदेश छात्र													
		राष्ट्रिय छात्रा													
		राष्ट्रिय छात्र													
६	सुशासन तथा व्यवस्थापन														
	सामुदायिक बिद्यालयमा स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा तहगत रूपमा कार्यरत शिक्षक र बिद्यार्थीको अनुपात (STR):-														
६.१	बालविकास तथा पूर्व प्रा.बि.मा (ECED)		०.०	०.०	०.००	०.००	३१	३३	३५	३६	३८	४०	४२	४४	४६
६.२	आधारभूत तह (कक्षा १-५)		०.०	०.०	०.००	०.००	२३	२६	३०	३४	३९	४४	५०	५७	६५
६.३	आधारभूत तह (कक्षा ६-८)		०.०	०.०	०.००	०.००	५०	५१	५३	५४	५५	५७	५८	५९	६१
६.४	आधारभूत (कक्षा १-८)		०.००	०.००	०.००	०.००	२८	३१	३४	३७	४१	४५	५०	५५	६०
६.५	माध्यमिक तह		०.०	०.०	०.०	०.०	३४	३५	३७	३८	४०	४२	४४	४६	४

	(कक्षा ९-१०)				०	०									८
६.६	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२)		०.०	०.०	०.००	०.००	६२	६५	६८	७२	७६	८०	८५	९०	९४
६.७	माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा ९-१२)		०.००	०.००	०.००	०.००	४३	४५	४८	५०	५२	५५	५८	६१	६४
७	शिक्षामा लगानी														
७.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट*(%)	स्थानीय					११.७५	१२	१२.४	१२.८	१३.२	१४	१४.५	१४.८	१५.३
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू.हजारमा)	स्थानीय					२२०८०	२२०८२	२२०८४	२२०८६	२२०८८				
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													
७.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय					४६०	४६१०	४६१२	४६१४	४६१६				
		प्रदेश													
		राष्ट्रिय													

परिच्छेद ३ : विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाः

पृष्ठभुमी

बाल विकास केन्द्र बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका गर्ने महत्वपुर्ण केन्द्र हो । नेपाल सरकार प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम र पूर्वप्राथमिक शिक्षा मार्फत आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षामा बालबालिकाहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्न प्रतिबद्ध रहदै शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले बालविकास कार्यक्रमको औचित्यलाई महसुस गरी बालविकास केन्द्र स्थापनालाई आफ्नो प्रमुख क्रियाकलापको रूपमा लिएको छ । प्रारम्भिक बालविकाससम्बन्धी हालै भएका केही अध्ययनले प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रमको अनुभव पाएका बालबालिकाहरू विद्यालयको वातावरणमा छिटो तथा बढी घुलमिल हुन सक्ने गरी तयार गरिएका छन् भन्ने कुरा प्रमाणित गरेको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना २०७३ देखि २०७९ का अनुसार मुलुकको विविधतायुक्त परिवेश तथा आवश्यकता अनुकूल शिक्षाको पहुँच तथा

गुणस्तरीयतालाई सुदृढ गरी वि.सं. २०७९ सम्ममा नेपाललाई अल्पविकसितबाट स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय अपेक्षालाई साकार गराउने गरी पाँच वर्षे कार्यक्रम लक्षित गरेको छ ।

नेपालको संविधान तथा शिक्षा ऐन २०२८ को नबौ संशोधनले बालविकास र शिक्षालाई विद्यालयको अभिङ्ग अंगको रुपमा मान्यता दिएको छ । यसले गर्दा बालविकास र शिक्षाको आवश्यकता र महत्वलाई थप पुष्टि गरेको पाइन्छ । बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक एवं नैतिक सृजनात्मक पक्षको विकासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित यो कार्यक्रम विद्यालय शिक्षाको पहिलो पाइला भएकोले पनि यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु आवश्यक भएको छ । यसै महत्व दिंदै बारेकोट गाउँपालिकाले निर्माण गरेको यस शिक्षा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने कार्यलाई टेवा पुर्याउने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । यस योजनामा बालविकास र शिक्षालाई अझै सशक्त बनाउने खालका योजनाहरु समावेश गरिएका छन ।

३.१.१ वर्तमान अवस्थाः

बारेकोट गाउँपालिकामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई हेर्दा हाल ३३ सामुदायिक विद्यालयहरूमा ५३ वटा अनुमती प्राप्त बालविकास कक्षा सञ्चालनमा रहेका छन् । भौगोलिक अवस्थालाई मध्येनजर गर्दैप्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई सर्वसुलभ र पहुँच योग्य बनाउन पालिकाले ११ वटा बालविकास केन्द्र सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । उक्त ११ वटा बालविकास केन्द्रमा ११ जना कार्यालय सहयोगी समेतको व्यवस्था गरेको छ । यसरी हेर्दा गाउँपालिकाले बालविकास र शिक्षाको लागि उल्लेख्य बजेटको व्यवस्था गर्दै आइरहेको छ । गाउँपालिकामा सञ्चालित बालविकासको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने दर जम्मा ६६।३ प्रतिशत रहेको छ । सामुदायिक विद्यालयहरुको बालविकास केन्द्रहरुमा छात्रा ६२३ र छात्र ६६२ गरी जम्मा १२८५ रहेका छन । बरेकोट गाउँपालिकाका सामुदायिक विद्यालयहरूमा कार्यरत बालविकास सहजकर्ताहरूको न्यूनतम शैक्षिक योग्यता एस.एल.सी. र अधिकतम स्नात्तोतरर तह रहेको छ ।

सञ्चालित सबै बालविकास केन्द्रहरुन्यूनतम मापदण्ड अनुसार नभएको हुनाले तिनीहरूको सुधारका कार्यहरू गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ। बालविकास केन्द्र बालबालिकाको घरबाट १० देखि १५ मिनेटको पैदल दुरीमा हुनुपर्नेमा कतै कतै सो भन्दा कम दुरीमा रहेको अवस्था छ । भूगोल, जनसङ्ख्या, बस्ती आदिलाई मध्यनजर गरी नक्साङ्कनको आधारमा बालविकास केन्द्रको समायोजन, स्थानान्तरण एवं नयाँ स्थापना गर्नुपर्ने जरुरी हुन आउँछ । यसै गरी स्थापना भएका बालविकास केन्द्रहरूको संस्थागत विकासका साथै थप व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ भने अनावश्यक बालविकास केन्द्रहरू समायोजन गर्दै जानु पर्दछ ।

लक्ष्य, उदेश्य तथा रणनितिहरुः

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनीतिहरु	कैफियत
• सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने। • तोकिएको उमेर समूहका सबै बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास र	• सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने, • कार्यक्रमको नक्साङ्कन र आवश्यकता	

आधारभूत शिक्षाको तयारीका लागि प्रारम्भिक बालविकास सेवामा पहुँच बढाउनु । ● प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु । ● प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई भौतिक पूर्वाधारको सबलीकरण गरी बालमैत्री बनाउनु । ● सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना गराउनु ।	केन्द्र समायोजन गर्ने, ● पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा अनुकूलन गर्ने, ● नमुना बाल विकास केन्द्र स्थापना गर्ने, ● कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घसंस्था, निजी क्षेत्र र ● विद्यालयहरूसँग सहकार्य गर्ने, ● ऐन र कार्यविधिमा उल्लेख भए बमोजिमको मापदण्ड पूरा गर्ने, ● कार्यरत जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा क्षमता विकास गर्ने, ● स्थानीय तहको आवश्यकतामा आधारित हुने गरी प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका लागि सुपरिवेक्षण र सहजीकरण कार्यलाइ निरन्तरता दिने, ● पाठ्यक्रम र मापदण्डलाई समयानुकूल स्थानीयकरणका लागि सुझाव पेस गर्ने, ● अपाङ्गता भएका तोकिएका उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्ने गरी नीतिगत व्यवस्था गर्ने, ● बालविकास र शिक्षालाई बालमैत्री, प्रबिधिमैत्री, अपाङ्गतामैत्री पूर्वाधारयुक्त बनाउने ।	

३.१.२ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उपलब्धीः

सबै बालबालिकाहरुलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः

सुचक	वार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
संघअन्तर्गत प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
पूर्वप्रा.बि./ECED कक्षा/केन्दमा तोकिएका न्युनतम मापदण्डहरूको (Minimum Standards) कार्यन्वयन	१	१	१	१	१

गर्ने					
Revisting the existing ECED/PPE (including the institutional schools facilities) and establishment of new ECED centers based on need identification	१०.००	०.००	१०.००	०.००	१०.००
Provision of ECED friendly WASH facility to ensure the compliance with minimum standards	१३२५.००	१५९०.००	१५९०.००	१५९०.००	१५९०.००
Mid-day meal program (other regions)	४४३५.५६	४४८४.१६	४६१३.७६	४७४९.८४	४८९२.४०
Implementation of the early childhood and learning standards for facilitating holistic development and learning of children	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००	१५.००
Performance grant to ECED centers and teachers (based on imporvement against set standards)	१५९.००	१५९.००	१५९.००	१५९.००	१५९.००
बिभिन्नप्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाई सहयोग (Support to disable students)	३१.९६	३२.३१	३२.३१	३३.२५	३५.२५
पालिकातहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूमार्फत बार्षिकरुपमा बालबालिकाहरुको स्वस्थ्य जांचगर्ने साथै बालबालिकाहरूमा अपाङ्गता परीक्षण गरी पहिचान गर्ने (Assement and identification of disabilities)	२०.५४	२०.७६	२१.३६	२१.९९	२२.६५
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ता/शिक्षकको तलब भत्ता	५३३०.००	५३३०.००	५३३०.००	५३३०.००	५३३०.००
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ता/शिक्षकका लागि पोशाक भत्ता	५१२.५०	६६२.५०	६६२.५०	६६२.५०	६६२.५०
ECED कक्षाका सहयोगीहरूका लागि तलब/भत्ता	४२६४.००	५५१२.००	५५१२.००	५५१२.००	५५१२.००
ECED कक्षाहरूका सामग्री र सिकाई कुनाका लागि बजेट अनुदान	५३.००	५३.००	५३.००	५३.००	५३.००
ECED कक्षाहरूका सिकाई सामग्री र बिद्धुतीय सिकाई सामग्रीका लागि बजेट अनुदान	२०.५०	२६.५०	२६.५०	२६.५०	२६.५०
ECED कक्षाहरूमा अध्ययनरत तोकिएका अति बिपन्न र लक्षित समुदायका बालबालिकाहरुकोसुबिधाका लागि बजेट अनुदान	३१.९६	३२.३१	३३.२५	३४.२३	३५.२५

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ वर्तमान अवस्थाः

आधारभूत तहको शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्दछ ।अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ ले आधारभूत तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व र तत्सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने जिम्मेवारी तीन वटै तहका सरकारहरूको हुने व्यवस्था

गरेको छ।आधारभूत शिक्षा उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालय पठाउनु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुने उल्लेख छ।यस गाउँपालिकामा हाल ४४ वटा सामुदायिक माध्यमिक तहका विद्यालय (४ वटा कक्षा १२ सम्मका, ४ वटा कक्षा १० सम्मका) विद्यालय र ३६ वटा आधारभूत विद्यालय (१४ वटा १-८ कक्षा सञ्चालित, १७ वटा १-५ कक्षा सञ्चालित र ५ वटा १-३ कक्षा सञ्चालित) र ५३ वालविकास केन्द्र (११ वटा सामुदायमा आधारित बालविकास केन्द्र संचालित बिद्यालयहरु रहेका छन ।

आधारभूत तह (१-८) मा कुल विद्यार्थी संख्या छ हजार एक सय चौध रहेको छ । यस्तै आधारभूत तह (६-८) तर्फ कुल विद्यार्थी संख्या २०५१ रहेको छ ।यस पालिकामा आधारभूत तह (१-५)मा जम्मा स्थायी शिक्षक दरबन्दी संख्या ६५, राहत दरबन्दी ३० र पालिका अनुदान ३१ रहेको छ । त्यसै गरी आधारभूत तह (६-८) मा स्थायी शिक्षक दरबन्दी संख्या ११, राहत १४, संघिय अनुदान १३ र पालिका अनुदान २६ गरी जम्मा ६४ जना रहेका छन । मा.वि. तह (९-१०) मा स्थायी शिक्षक ४, राहत ४, संघिय अनुदान १५ र पालिका अनुदान ११ गरी ३३ जना रहेको छन भने पालिकाले ३९ जना शिक्षकलाई कम्प्युटर शिक्षकको रुपमा नियुक्त गरेको छ ।

फ्ल्यास रिपोर्ट अनुसार बारेकोट गाउँपालिकामा आधारभूत तह(१-८)को खुद भर्नादर७८।२ रहेको छ । जसमध्ये (१-५) तर्फ खुद भर्नादर ९४।८ रहेको छ।यस्तै आधारभूत तह(१-८)को कूल भर्नादर १३८ रहेको छ।जसमध्ये (१-५) तर्फ कूल भर्नादर १३१।६ रहेको छ ।बारेकोट गाउँपालिकाको कक्षा १ देखि ८ सम्मको टिकाउ दर ५९।९ रहेको छ ।

आधारभूत तथा माध्यामिक तहको शिक्षा गुणस्तरीय, सान्दर्भिक र प्रविधियुक्त शिक्षा मार्फत स्थानिय शिक्षा योजनाले लिएको दुरदृष्टि, उदेश्य र लक्ष्यलाइ हासिल गर्नका लागि प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाको सिकाइ सुधारका लागि एकीकृत पाठ्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी शिक्षक तालिम विद्यालयमा शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन (विद्यालय भित्र र बाहिर रहेका कक्षाकोठामा सिकाइ/पढाइ कुनाको व्यवस्था अभिभावक सचेतना तथा सहभागिता अभिवृद्धि कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा सुधार छपाइ मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री तथा अपाङ्गता मैत्री उपचारात्मक सिकाइ तथा सिकाइ निरन्तरता सिकाई क्रियाकलापलाई प्रविधिमैत्री र प्रभावकारी बनाउनका लागि शिक्षक कर्मचारीहरूलाई नियमित तालिम दिदै आएको छ ।लैङ्गिकता, अपाङ्गता, विविधता, समता, समावेशिता र पहुँचयुक्ततालाई सम्बोधन गर्नका लागि लैङ्गिक तथा अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना, विद्यालय भवन, कक्षाकोठा, पिउने पानी शौचालय, ऱ्याम्प आदि, पहुँचयुक्तताको लेखाजोखा र कार्यगत सीमितताको प्रारम्भिक पहिचान तथा आवश्यकताअनुसार सहायक सामग्रीहरूको उपलब्धता, समावेशी शिक्षा तथा सिकाइको विश्वव्यापी ढाँचासम्बन्धी शिक्षक तालिम, समावेशी सिकाइ सामग्री निर्माण तथा प्रयोग (शून्य लागत वा कम लागतमा) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संस्थाको सहभागिता तथा अभिभावक सचेतना अभिवृद्धिका लागि शिक्षक, वि.व्य.स. र शि.अ.स र आम सरोकारवाल निकायहरुलाइ जिम्मेवार बनाउन अभिमुखीकरण र क्षमता विकासका तालिमहरुको आयोजना तथा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

३.२.२ लक्ष्य तथा उदेश्य :

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनीतिहरु	कैफियत
• सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्ने । • आधारभूत तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता	• विद्यालय नक्साङ्कन तथा विद्यालयहरूको समायोजन गर्ने । • अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाका लागि कानुन तर्जुमा गर्ने । • अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाका	

सुनिश्चित गर्नु । • प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि गर्नु । • अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्नु । • सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तह पूरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्नु । • सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्नु । • आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, अपांगमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु • । • विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउनु । • ९. विद्यालय पद्धतिलाई विविधता अनुकूल, उत्थानशील र जवाफदेही बनाउनु । • १०. सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउनु । • ११. अन्तर्सम्बन्धित विषयवस्तुहरूलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु ।	लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने । • प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको लागि स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने । • विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने। • न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने । • शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति कार्यसम्पादन करार गरी जवाफदेही बनाउने । • विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने । • विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने । • सबै विद्यालयहरूमा न्यूनतम सक्षमता पूरा गराउने । • शिक्षण सिकाइका नवीनतम विधि अवलम्बन गर्ने । • प्रारम्भिक कक्षाहरूमा कक्षा शिक्षणलाई प्राथमिकता दिने । • आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अङ्गको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने । • विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने । • कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धीत क्षमता विकास गर्ने । • शिक्षामा काम गर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने । • विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने । • स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्धलाई थप	

	व्यवस्थित गर्ने । ● विद्यालय शिक्षालाई विविधता अनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेश अनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधता अनुकूलको माध्यम भाषाको उपयोग तथा सामाजिक सांस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने । ● विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने । ● विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने । ● दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने ● अन्तरसम्बन्धीत विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने । ● शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने । ● नतिजाप्रति जवाफदेहीता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गर्ने। ● विद्यालयको कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गरी जवाफदेहीता सुनिश्चितगर्ने ● शिक्षकको क्षमता विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने । ● विद्यालय शान्ति क्षेत्र राष्ट्रिय ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका, २०६८ का क्रियाकलापहरू पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने । ● पढ्दै कमाउदै कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	

३.२.३ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उपलब्धी

अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षामा सबैको समान पहुँचको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

सूचकहरुकोक्षेत्र	मुख्यकार्य सम्पादन सूचक/आर्थिक बर्ष	इकाई	आधारवर्ष २०८१	योजनाकार्यान्वयनका आ.ब.हरू			
			२३/२४	२४/२५	२५/२६	२६/२७	२७/२८
			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा						
१.१	ECEDमा सहजै देखिने भर्ना दर (GER in ECED)	जम्मा	१०६.९	१०६.४	१०६.०	१०५.५	१०५.०
		छात्र	१०९.६	१०८.८	१०८.०	१०७.२	१०६.४
		छात्रा	१०४.२	१०४.२	१०४.१	१०४.१	१०४.१
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
१.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकामध्ये ECED को अनुभव लिई आएका बालबालिकाको प्रतिशत	जम्मा	६६.३	६६.९	६७.४	६७.९	६८.५
		छात्र	६२.७	६३.२	६३.७	६४.२	६४.७
		छात्रा	७०.१	७०.७	७१.२	७१.८	७२.४
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)						
२.१	कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर (GIR Grade 1)	जम्मा	११०.३	११२.६	११४.९	११७.३	११९.८
		छात्र	१०५.९	१०८.२	११०.४	११२.७	११५.१
		छात्रा	११५.२	११७.६	१२०.०	१२२.६	१२५.१
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.२	कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर (NIR Grade 1)	जम्मा	३४.९	३७.२	३९.६	४२.२	४५.०
		छात्र	३३.२	३५.५	३७.९	४०.५	४३.२
		छात्रा	३६.८	३९.१	४१.६	४४.२	४७.०
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					

२.३	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	१३१.६	१३३.७	१३५.९	१३८.०	१४०.३
		छात्र	१२६.०	१२८.५	१३१.१	१३३.८	१३६.५
		छात्रा	१३७.५	१३९.१	१४०.७	१४२.४	१४४.१
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	९४.८	९५.४	९६.१	९६.७	९७.४
		छात्र	९०.८	९१.९	९३.०	९४.१	९५.३
		छात्रा	९९.०	९९.१	९९.३	९९.४	९९.५
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूल प्रवेश दर* (%)	स्थानीय	९७.४	९९.७	९९.७	१०२.१	१०४.५
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.६	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुद प्रवेश दर* (%)	स्थानीय	३१.४	३६.१	३६.१	४१.५	४७.७
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.७	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ सम्म पुग्ने बालबालिकाको दर (Survival Rate to Grade 5)	जम्मा	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८
		छात्र	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८
		छात्रा	७१.४	७१.७	७२.१	७२.४	७२.८
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.८	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ५ तथा अधारभुत त ह (कक्षा१-५) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-5)	जम्मा	६४.८	६५.५	६६.१	६६.८	६७.५
		छात्र	६४.८	६५.५	६६.१	६६.८	६७.५
		छात्रा	६४.८	६५.५	६६.१	६६.८	६७.५
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					

२.९	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका* (%)	जम्मा	३६.८	२९.०	२९.०	२२.८	१८.०
		छात्र	३५.२	२७.७	२७.७	२१.८	१७.१
		छात्रा	३८.५	३०.३	३०.३	२३.८	१८.८
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GER)	स्थानीय	१.१	१.१	१.१	१.१	१.१
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)	जम्मा	१३८.०	१४१.५	१४०.७	१४४.४	१४५.९
		छात्र	१४७.९	१५६.६	१५५.८	१५९.६	१६१.१
		छात्रा	१२७.६	१२५.७	१२५.०	१२८.३	१२९.६
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	७८.२	७४.७	८२.१	७८.५	८०.६
		छात्र	८०.६	७९.६	८१.३	८४.५	८७.१
		छात्रा	७५.७	६९.५	७६.४	७२.२	७३.७
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१३	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ सम्म पुग्ने दर (Survival Rate to Grade 8)	जम्मा	५९.९	६०.७	६१.५	६२.३	६३.१
		छात्र	६०.७	६१.५	६२.३	६३.१	६३.९
		छात्रा	५९.२	६०.०	६०.८	६१.६	६२.४
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१४	कक्षा १ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा ८ तथा अधारभुत तह (कक्षा१-८) पुरा गर्नेको दर (Cycle Completion Rate at Basic Level:-G1-8)	जम्मा	५६.९	५८.०	५९.२	६०.३	६१.५
		छात्र	५७.६	५८.७	५९.९	६१.१	६२.३
		छात्रा	५६.२	५७.३	५८.४	५९.६	६०.८
		प्रदेश					

		राष्ट्रिय					
२.१५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GER)	स्थानीय	०.९	०.८	०.८	०.८	०.८
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१६	कक्षा ३ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत (Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	४७.७	५०.९	५४.३	५७.९	६१.८
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
		स्थानीय	६१.३	६३.९	६६.५	६९.३	७२.२
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१७	कक्षा ५ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत (Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	५६.०	५९.४	६३.१	६६.९	७१.०
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
		स्थानीय	६७.५	७०.०	७२.५	७५.२	७७.९
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१८	कक्षा ८ मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत (Achieving minimum proficiency)	स्थानीय	५६.६	६०.०	६३.६	६७.४	७१.४
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
		स्थानीय	४२.९	४६.४	५०.१	५४.२	५८.६
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.१९	आधारभूत तह (कक्षा १-५ मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर (OOSC)	जम्मा	-१९.७	-११.८	-११.८	-७.१	-४.३
		छात्र	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
		छात्रा	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
		प्रदेश					

		राष्ट्रिय					
	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको दर (OOSC)	जम्मा	-२८.०	-२९.३	-२९.१	-३२.१	-३३.५
		छात्र	-३६.९	-३८.४	-३८.०	-४१.३	-४२.८
		छात्रा	-१८.७	-१९.९	-१९.७	-२२.५	-२३.८
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.२०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	६३.५	६३.७	६३.९	६४.१	६४.३
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.२१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	६७.६	६७.६	६७.६	६७.६	६७.६
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					
२.२२	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	४४.४	४४.६	४४.७	४४.८	४५.०
		प्रदेश					
		राष्ट्रिय					

३.३ माध्यमिक शिक्षा

वर्तमान अवस्थाः

यस बारेकोट गाउँपालिकामा कक्षा ९ देखि १२ को कुल भर्ना दर ८१।४ प्रतिशत रहेको छ । खुद भर्ना दर ४०।५ प्रतिशत छ । कक्षा ११र १२ मा लैङ्गिक समता सूचाङ्क ०।९३ रहेको छ । यस पालिकामा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कक्षा ९ र १० मा स्विकृत स्थायी दरबन्दी ४ र राहत दरबन्दी ४, संघिय अनुदानका कार्यरत शिक्षक १५ र पालिका अनुदानमा कार्यरत शिक्षक ११ जना रहेको छ । त्यसै गरी कक्षा ११ र १२ मा ३ जना उच्च मा.वि. अनुदान र १ जना राहत अनुदानमा शिक्षकहरू कार्यरत रहेका छन् । माध्यमिक तह ९-१० मा कुल सामुदायिक विद्यालयमा जम्मा विद्यार्थी संख्या१११० मध्ये छात्रा ५८१ र छात्र ५२९ जना रहेका छन् । कक्षा ९-१० मा शिक्षक

विद्यार्थी अनुपात ३३ रहेको पाइन्छ भने कक्षा ११-१२ मा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात २६२ रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकामा जम्मा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय संख्या ४ वटा रहेका छन् ।

३.३.१ लक्ष्य तथा उदेश्य

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनितिहरु	कैफियत
• माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु । • माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्नु । • विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउनु । • शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउनु । • प्रविधिमैत्री शिक्षाको व्यवस्थापन गर्नु ।	• विद्यालयहरूको नक्साङ्कन गर्ने । • सिकाइमा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको समायोजन तथा तह मिलान गर्ने । • निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने । • माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने • अङ्ग्रेजी, विज्ञान र गणित र नेपाली विषय लिएर पढ्ने लाई प्रोत्साहन गरिने । • विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। • वैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । • सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने । • माध्यमिक तहमा दक्ष विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने । • शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने । • शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । • शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने। • हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने । • विद्यालयहरूलाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने । • विज्ञान, गणित र अग्रेजी विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने । • सक्षम र उत्प्रेरित प्रधानाध्यापक व्यवस्था गर्नेका लागि उपयुक्त बैज्ञानिक ब्यवस्थापन गर्ने । • आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने ।	

३.३.२ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उपलब्धी :

माध्यमिक तहको शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चितता हुनेछ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः

3	माध्यमिकशिक्षा (कक्षा ९-१२)	इकाई	आधार वर्ष २०८१		योजना कार्यान्वयनका आ.ब.हरू					योजनाको अन्तिम आ.ब.हरू	
3.1	माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) मा सहजै देखिने भर्ना दर (GER)		२३/२४	२४/२५	२५/२६	२६/२७	२७/२८	२८/२९	२९/३०	३०/३१	३१/३२
			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	८६/८७	८७/८८	८८/८९	८९/९०
		छात्रा	७८.५१	८१.५२	८५.७७	९०.८४	९५.९१	१०१.२९	१०६.९८	११३.०२	११९.४१
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.2	माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (NER)	जम्मा	४०.४८	४२.६१	४२.६२	४७.२०	४९.६८	५२.२९	५५.०३	५७.९२	६०.९७
		छात्र	४२.८४	४३.५२	४७.८९	४८.१६	५०.६७	५३.३१	५६.०८	५९.००	६२.०८
		छात्रा	३८.२७	४०.३६	४४.८०	४४.९१	४७.३८	४९.९८	५२.७३	५५.६३	५८.६९
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.3	माध्यमिकतह (कक्षा ९-१२) को कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचांक (GPI in GER)	स्थानीय	०.९३	०.९२	०.९२	०.९५	०.९६	०.९७	०.९८	०.९९	१.०१
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.4	आधारभूत तहबाट माध्यमिक तहमा संक्रमण दर (Transition rate from Basic Level to Secondary Level)	जम्मा	९८.८०	११५.१४	१३४.१९	१५६.३८	१८२.२५	२१२.३९	२४७.५२	२८८.४६	३३६.१७
		छात्र	१०३.७७								
		छात्रा	९३.८४								
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									

3.5	कक्षा१ का जम्मा बिद्यार्थीमध्ये कक्षा १० सम्म पुग्ने दर (Survival Rate to Grade 10)	जम्मा	५६.३०	५७.९३	५९.६१	६१.३४	६३.१२	६४.९५	६६.८३	६८.७७	७०.७७
		छात्र	५७.००	५८.६५	६०.३४	६२.०९	६३.८८	६५.७३	६७.६३	६९.५८	७१.५९
		छात्रा	५५.७०	५७.३२	५८.९८	६०.६९	६२.४५	६४.२६	६६.१२	६८.०४	७०.०१
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.6	कक्षा१ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	१२३.१५	१३३.५७	१३३.५७	१४४.८७	१५७.१२	१७०.४१	१८४.८३	२००.४७	२१७.४३
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.7	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा महिला शिक्षकको प्रतिशत	स्थानीय	३४.४८	३५.५२	३६.५८	३७.६८	३८.८१	३९.९७	४१.१७	४२.४१	४३.६८
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.8	जम्मासामुदयिक बिद्यालयमध्ये कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सहित सन्चालन गर्ने बिद्यालयहरुमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	स्थानीय	९६	१४४	१९२	१९२	१९२	१९२	१९२	१९२	१९२
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
	सामुदायिकमाध्यमिक बिद्यालयहरुमध्ये कक्षा ९-१२ मा बिज्ञान बिषयमा भर्ना भएका जम्मा बिद्यार्थी प्रतिशत	स्थानीय	२.४९	२.८२	२.८२	३.२०	३.६३	४.११	४.६७	५.२९	६.००
		प्रदेश									
		राष्ट्रिय									
3.9	कक्षा१० मा अध्ययनरत बिद्यार्थीहरुले हासिल गरेको तोकिएका न्युनतम सक्षमताहरूको प्रतिशत (Achieving minimum proficiency)	स्थानीय_ Nepali	६३.००	६५.८७	६८.८८	७२.०२	७५.३०	७८.७४	८२.३३	८६.०८	९०.००
		प्रदेश_ Nepali									
		राष्ट्रिय_ Nepali									
		स्थानीय_	४९	५२.१	५५.३	५८.८	६२.६	६६.५	७०.७	७५.२४	८०.०

		English	.००	०	९	९	१	७	७		०
		प्रदेश_ English									
		राष्ट्रिय_ English									
		स्थानीय_ Math	५४.००	५७.१५	६०.४८	६४.०१	६७.७५	७१.७०	७५.८८	८०.३१	८५.००
		प्रदेश_Math									
		राष्ट्रिय_ Math									
		स्थानीय_ Science	३७.००	४०.७४	४४.८७	४९.४१	५४.४१	५९.९१	६५.९७	७२.६५	८०.००

३.३.३ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य :

माध्यमिक तहसम्म संचलित बिद्यालयहरूको सङ्ख्या	वार्षिकभौतिक लक्ष				
	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सबै प्रकार र तहका बिद्यालय नक्शांकन, समायोजन र पुनरवितरण कार्यक्रम सन्चालन	८	८	८	८	८
सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयमा (कक्षा ९-१२) स्वीकृत र राहतदरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	५०	५०	५०	५०	५०
माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) का लागि प्र.अ.भत्ता	८	८	८	८	८
सामुदायिक माध्यमिक तह (कक्षा १-१० र १-१२) बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र सहायक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्तासहित)	८	८	८	८	८
सामुदायिक माध्यमिक तह (कक्षा १-१० र १-१२) बिद्यालयहरुमा कार्यरत लेखा र प्रशासनिक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्तासहित)	८	८	८	८	८
माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा१-१२) का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक,शिक्षण सिकाई सामग्री, कम्तिमा १/१ सेट पाठ्यक्रम र शिक्षक निर्देशिका, Book Corner, इन्टरनेट सुबिधा, सुद्ध पिउने पानी, बिद्धुत महशुल, आदि)	८	८	८	८	८
माद्यमिक बिद्यालय (कक्षा १-१२) का लागि एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, SMC का सदस्यहरूको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि)	८	८	८	८	८

माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा १-१०) सन्चालित परम्परागत धार्मिकबिध्यालयहरु: गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिद र बितरण अनुदान	१११०	१११०	१११०	१११०	१११०
माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिद र बितरण अनुदान (पाठ्यपुस्तकको सङ्ख्या पाठ्यक्रम ढाँचाले तोके अनुसार हुने)	१०४६	१०४६	१०४६	१०४६	१०४६
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये (कक्षा ९-१०) अतिबिपन्न छात्रवृत्ति (Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएका बिद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण	१२२.१	१४४.३	१५५.४	१६६.५	१७७.६
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये (कक्षा ११-१२) अति बिपन्न छात्रवृत्ति (Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएकाबिद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति वितरण	१२५.५२	१३५.९८	१४६.४४	१५६.९	१६७.३६
कक्षा ९-१२ का छात्राहरूलाई Sanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	११०९.४७९	११०२.४१	११६७.००६३०८	१३२९.१४५	१६३९.९६९
माध्यमिक बिद्यालय तहमा पुस्तकालय स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	०.४	०.५६	०.७२	०.८	०.८८
माध्यमिकबिद्यालय तहमा बिज्ञान प्रयोगशाला स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	०.४	०.५६	०.७२	०.८	०.८८
ध्यमिक बिद्यालय तहमा ICT प्रयोगशाला स्थापना, सिकाई सामग्री र सन्चालन बजेट अनुदान	०.४	०.५६	०.७२	०.८	०.८८
नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिकबिद्यालयमा भौतिक विकास कार्यक्रम बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिक बिद्यालयमा Master Plan कार्यान्वयन (पुस्तकालय व्यवस्थापन, ICT र बिज्ञानप्रयोगशाला, समाग्री र किट्सहरू, आदि) का लागि बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
प्र.अ.हरूकालागि कार्य सम्पन्नका आधारमा प्रोत्साहन र नमूना बिद्यालय कार्यक्रम सन्चालन भएका बिद्यालयमा कार्य सम्पन्नका आधारमा नियुक्त भएका शिक्षकहरुका लागि प्रोत्साहन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
सबै प्रकारका छात्रबास सन्चालन बापत बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, प्रशिक्षक र सहायक प्रशिक्षकका लागि तलब र भत्ता बापतको बजेट अनुदान(रु. हजारमा)	५०९३.२१८	५६०२.५४	६१६२.७	६७७९.०७	७४५६.९८
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रत्ति बिद्यार्थी सिकाई सामग्री, प्रयोगशाला सहयोग, औजार/सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री, OJT र सन्चालन खर्च बापतको बजेट अनुदान	१	१	१	१	१
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएकाबिद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना, औजार/सामग्री खरिद र व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	१	१	१	१	१
तपाइको पालिकाबाट थप गर्न चाहेका कार्यक्रमहरु:					

३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालीम

३.४.१ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधान २०७२ सँगसँगै "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली" भन्ने राष्ट्रिय आकांक्षा पूरा गर्नका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले नौ वटा राष्ट्रिय लक्ष्य अन्तर्गत उच्च र दीगो उत्पादन तथा उत्पादकत्त्व तय गरेको र त्यसका लागि गुणस्तरीय प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको विस्तारमा जोड दिएको देखिन्छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको तल्लो तह देखि नै समेट्न खोजिएको छ।सन् २०१५ मा संयुक्त राष्ट्र संघले सन २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दीगो विकास लक्ष्यले पनि प्रत्येक व्यक्तिलाई गरी खाने शिक्षामा समावेशी, समतामूलक र समन्यायिक ढंगमा दिने अवसरलाई व्यापक बनाउन जोड दिएको छ।यस प्रकारको शिक्षाको विकासले गाउँपालिकामा सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुने र रोजगार एवम् स्वरोजगारको अवसरहरु सिर्जना भई विदेशिने युवाहरु आत्मनिर्भर बन्ने अवस्था सिर्जना हुनेछ।

संघीय संरचनामा विद्यालयको शिक्षासँगसँगै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिमका लागि स्थानीय तहमा नीति, कार्यक्रम, समन्वय, सहयोग तथा व्यवस्थापन गर्ने संरचना र जिम्मेवारीको संयन्त्र विकास गर्नु, सार्वजनिक निजी साझेदारीको माध्यमबाट प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको, बजारको माग र तालिम प्राप्त जनशक्तिको मेल हुने प्रणाली स्थापित गर्नु प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको मुख्य चुनौतीहरु हुन्।

प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद, ऐन, नियमावलीका साथै माध्यमिक तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको संरचना, कार्यक्रम र कार्यान्वयन हुनु, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुको पहुँच विस्तार, छात्रवृत्ति लगायतका सहायता प्रणालीको व्यवस्थापन, निजी क्षेत्रको संलग्नता बढ्नु, राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७६ ले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई समेट्नु, स्थानीय पालिकाहरुका कृषि, पशु, स्वास्थ्य जस्ता पुर्वाधार विकास शाखाहरुको सक्रियता केही अवसरहरु हुन् ।

३.४.२ उदेश्य:

गुणस्तरीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासलाई पहुँच पुर्याई सीपयुक्त एवम् उत्पादनशिल जनशक्ति उत्पादन बढाउन प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमअन्तर्गत यस योजनामा देहाय बमोजिमका उद्देश्यहरु तय गरिएका छन।

उदेश्यहरु:

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनितिहरु	कैफियत
• गाउँपालिकामा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिमको नियमन, व्यवस्थापन र दिगो स्रोत व्यवस्थापनका	• प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद,सानोठिमी भक्तपुरसंग समन्वय गरेर गाउँपालिकामा एउटा • वहुप्राविधिक शिक्षालयको स्थापना गर्ने ।	

लागि संयन्त्र विकास गर्नु। • विद्यालय शिक्षाबाट बाहिर आएका,आउन सक्ने र व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षामा रहर भएका किशोर किशोरी तथा युवा युवतीहरुलाई रोजगार एवम स्वरोजगार हुन सहयोग गर्ने छोटो तथा लामो अवधिको व्यावसायिक र प्राविधिक सीपको तालिम प्रदान गर्नु ।	• गाउँपालिकाका बेरोजगार युवाहरुलाई समय समयमा स्थानीय तहमा उपलब्ध भएका तथा बाहिरबाट बोलाइएका स्रोतव्यक्तिबाट परामर्श दिने व्यवस्था गर्ने । • स्थानिय स्तरमा स्वरोजगार हुन चाहनेहरुलाई पुँजी व्यवस्था तथा अन्य काममा सहयोग गर्ने। • लक्षित समूह तथा युवाहरुलाई छात्रवृत्ति लगायतका सहायता प्रणालीबाट प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा आकर्षित गर्ने । • सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय साधन स्रोत सम्पन्न रुपमा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।	

३.४.३ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

क) उपलब्धि

लक्षित समूह तथा युवाहरुलाई समतामूलक, समावेशी र समन्यायिकरुपमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा पहुँच पुर्याउने।

ख) प्रमुख नतिजाहरु

१) छात्रवृत्ति लगायतका सहायता प्रणालीबाट प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा लक्षित तथा युवा वर्गको भर्ना तथा चक्र पूरा गर्ने दरमा बृद्धि हुने ।

२) सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र साधन स्रोत सम्पन्न रुपमा व्यवस्थापन गर्ने ।

३) गाउँपालिकाअन्तर्गत एउटा बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना र विकास हुने ।

४) तालिम प्राप्त प्रशिक्षकहरुलाई आकर्षण गर्नका लागि विभिन्न सेवा सुविधामा बढोत्तरी तथा पेशामास्थायित्वको व्यवस्थापन हुने ।

५) स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारको माग तथा आवश्यकतानुसार विभिन्न सीप विकासका तालिमहरु नियमितरुपमा सञ्चालन हुने ।

३.४.४ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य:

	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28	2028/29
	81/82	82/83	83/84	84/85	85/86
पालिकाबाट थप कार्यक्रमहरु :					
बहुप्राविधिक शिक्षालयको स्तर वृद्धि					
रोजगार परामर्श सेवा					
स्वरोजगार प्रवर्द्धन कार्यक्रम					
प्राविधिक तथा व्यवसायिक विद्यालय	१	१	१	१	१
प्रयोगशाला व्यवस्थापन र स्तरोन्नती					
यूवाहरुलाई खोज तथा नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमुलक कार्यक्रम	१	१	१	१	१
प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका यूवाहरुलाई इन्टर्नसिप तथा उद्यमशिलता विकासका लागि कार्यक्रम					

३.५ अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

३.५.१ वर्तमान अवस्था

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचनाभन्दा बाहिर मानव जीवनका लागि आवश्यक ज्ञान,सीप र प्रक्रियाको प्रशोधन गर्ने जीवनपर्यन्त अनौपचारिक शिक्षा हो।अनौपचारिक शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि आफ्नो लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछ।निरक्षरका अवसरका लागि साक्षरता, साक्षरका लागि साक्षरोत्तर, सिकाइका लागि अवसर बृद्धि, शिक्षासँग सीप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समजको विकासका लागि अनौपचारिक एवं आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ।सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसर दिगो विकासको मूल मर्म रहेको साक्षरता कार्यक्रमबाट साक्षर बनेका नवसाक्षरहरुका लागि मागमा आधारित निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ अवसर उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। विशेष गरी शिक्षाको औपचारिक संरचना बाहिर ठूलो संख्यामा रहेका युवा, महिला र

प्रौढहरुका लागि कार्यमूलक साक्षरता, आयआर्जन, समूह साझेदारी लगायतका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ। सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्तरोन्नती गरी यिनकै अगुवाईमा अबका कार्यक्रमहरु संचालन हुनेछन्। सबै नागरिकलाई कार्यमूलकरुपमा साक्षर बनाउनु, साक्षरतालाई उत्पादन र उत्पादकत्त्वसँग जोड्नु, पूर्ण साक्षर गाउँपालिका निर्माण गर्नु, अनौपचारिक माध्यमबाट साक्षरता सीप प्राप्त गरेका व्यक्तिलाई औपचारिक शिक्षामा निरन्तरता दिनु, अनौपचारिक शिक्षालाई सञ्चार प्रविधिसँग जोड्नु, समाजमा पठन संस्कृतिलाई जीवनको अभिन्न अंग बनाउनु, र औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चितहरुका लागि भरपर्दो र सुलभ औपचारिक , खुला तथा वैकल्पिक शिक्षामा पहुँच र निरन्तरता मुख्य चुनौतीहरु हुन् भने अनौपचारिक शिक्षाप्रति अभिरुचिको कमी, सहभागिहरुको अनियमितता, साक्षरोत्तर शिक्षाको कमी, अनौपचारिक शिक्षा प्रदान गर्ने निकायहरुबिच समन्वयको अभाव, सबै वडाहरुमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुको व्यवस्थापन र सक्रियता कायम गर्न नसकिनु, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको उपलब्धता र व्यवहारिकता र स्रोत परिचालनमा कमी जस्ता पक्षहरु चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

वर्तमान सन्दर्भमा बहुशासकिय साझेदारहरुको स्रोतसहितको प्रतिबद्धता र प्राथमिकताका साथै नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरुमा गरेका शिक्षासम्बन्धि प्रतिबद्धता, सबैलाई अनिवार्य शीक्षा दिने संवैधानिक व्यवस्था, समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली बनाउने सरकारको दीर्घकालीन सोच, साक्षरता अभियान, राष्ट्रिय शिक्षा नीतिमा अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक शिक्षाको व्यवस्थापन, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन जस्ता कुराको यथोचित उपयोगलाई अवसरका रुपमा लिन सकिन्छ।

३.५.१ उदेश्य

अनौपचारिक शिक्षालाई साक्षरताको मुल आधारका रुपमा विकास गर्दै पूर्ण साक्षर गाउँपालिका बनाउन र बारेकोटबासीको आजीवन सिकाइका लागि देहाय बमोजिमका उदेश्यहरु निर्धारण गरिएको छन् ।

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनितिहरु	कैफियत
• बारेकोट गाउँपालिकालाई पूर्ण साक्षर पालिका बनाउनु । • सबै नागरिकलाई साक्षरता र आजीवन सिकाइको अवसर प्रदान गर्नु। • शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित, बिचैमा पढाइ छाडेका, नवसाक्षर तथा निरक्षर व्यक्तिहरुको पहिचान गरी साक्षरता अभियान, जीवनपर्यन्त शिक्षा, खुला शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षामार्फत औपचारिक शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गर्नु । • अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षाका लागि	• गाउँपालिकालाई पूर्ण साक्षर पालिकाको रुपमा स्थापित गर्न गाउँपालिकाकोसंयोजनमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, विकास साझेदार, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक र अन्य साझेदारहरुलाई परिचालन गर्ने। • साक्षरा सिकाइमा रेडियो, टेलिभिजन, मोबाइल, अनलाइनजस्ता सञ्चार प्रविधि, सामुदायिक पुस्तकालय, सहभागीमैत्री सामग्री तथा विधिसमेतमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने। • मौलिक एवम् परम्परागत ज्ञान तथा सीपको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन,आधुनिकीकरणसम्बन्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने।	• पूर्ण साक्षर पालिका घोषणा हुने र नवसाक्षरहरुका लागि आवश्यकतामा आधारित निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रमहरुको प्रबन्ध हुने। • आजीवन सिकाइका लागि परिभाषित ढाँचा र स्तरीकरणका आधारमा सिकाइ अवसरहरुको सिर्जना हुने। • गाउँपालिकामा सञ्चालित सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुको संस्थागत संयन्त्र एवम् सञ्चालन मापदण्ड तयार भई एकीकृत सेवा प्रवाह गर्ने आजीवन सिकाइ केन्द्र (ीषभयिलन ीभबचलष्लन ज्गद) का रुपमा विकास हुने। • अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सीपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गर्न

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा सिकाइ सामग्री निर्माण र वितरण गर्नु । • अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षाका माध्यमाबाट प्राप्त ज्ञान सीपलाई दैनिक जीवन र आयआर्जनका पेसा व्यवसायसँग आबद्ध गरी जीवनपर्यन्त सिकाइ सुनिश्चित गर्नु । • पठन संस्कृतिलाई जीवनको अभिन्न अङ्ग बनाउन सार्वजनिक पुस्तकालय, थप सामुदायिक सिकाइ केन्द्र र वाचनालयहरुको स्थापना , विकास र विस्तार गर्नु ।	• गाउँपालिकाभित्र सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुको आवश्यकतानुसार समायोजन, पुनर्संरचना तथा पुनर्वितरण गरी स्थानीय आवश्यकता, माग र स्रोतका आधारमा स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन गर्दै लग्ने। • विज्ञ समूह निर्माण गरी अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ र सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्ने।	• नीति/नियमावली/कार्यविधि तयार गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारुपअनुरुप समकक्षता प्रदानका लागि समन्वय र सहजीकरण हुने ।

३.५.२ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमका लागि प्रस्तावित कार्यक्रमहरू (**Proposed Activities for Non-Formal and Continious Education)**					
	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
संघीयप्रस्तावित कार्यक्रमहरु	2024/25	2025/26	2026/27	2027/28	2028/29
	81/82	82/83	83/84	84/85	85/86
स्थानीय तह र सो तहमा कार्यरत गैर–सरकारी र अन्य सङ्घ सँस्थाहरूसँगको सहकार्यमा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी स्थानीय तहको मापदण्ड र निर्देशिकाहरूको विकास गर्ने		१		१	
स्थानीय तह र सो तहमा कार्यरत गैर सरकारी र अन्य सङ्घ सँस्थाहरूसँगको सहकार्यमा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षा सन्चालन रव्यवस्थापनसम्बन्धी लागत सहभागिताको तौरतरिका तथा बिधिका लागि ढाँचा र स्वरूप विकास गर्ने	१				

स्थानीय तहका सबै सरोकारवालाहरू सँगको समन्वय र सहयोगमा लक्षित कार्यक्रमहरू मार्फत स्थानीय तहका वार्डहरूलाई चरणबद्ध रूपमा पूर्ण साक्षरता बनाउन पूर्ण साक्षर पालिका कार्यक्रम सन्चालन बापतको बजेट अनुदान	१		१		१
अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षाका लागि रेडियो, टिभी जस्ता आमसन्चारका साधनहरूको उपयोग गर्न बजेट अनुदान स्थानीय तहमा अनौपचारिक शिक्षा रनिरन्तर शिक्षासमबन्धी बिषयबस्तुहरुको विकास, बितरण र प्रचारप्रसार गर्ने)	१	१	१	१	१
स्थानीय तहको प्रत्येक वार्डमा सन्चालित सामुदायिक अध्ययनकेन्द्रमा रहेका पुस्तकालयहरू सँग सम्बन्ध स्थापना गराउने गरी समुदाय स्तरमा पुस्तकालय स्थापना र सन्चालन गर्ने	२	२	२	२	२
अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षाका अययन, अद्यापन र व्यवहारिक बिषयबस्तु विकास गर्दा वातावरणको परिवर्तन, संरक्षण, प्राथमिक स्वास्थ्य, परम्परागत ज्ञान र सीपहरूको अभिबृधि, स्थानीय स्तरका बिभिन्न सवालहरू र अन्यस्थानीय बिकासात्मक पक्षहरूलाई समेटेर तयार गर्ने	२	२	२	२	२
हाल सन्चालनमा रहेका समुदायिक केन्द्रहरूमा आवश्यकतामा आधारित नमुना कार्यक्रमहरु थपगरी सवलिकरण गर्ने साथै समुदायिक केन्द्रहरूको सन्चालन रव्यवस्थापन खर्च र अनौपचारिक शैक्षिक सुचना व्यवस्थापन प्रणालीको कार्यान्वय नगरी तथ्याक बिबरण तयार गर्ने बापतको बजेट अनुदान	२	२	२	२	२
हाल सन्चालनमा रहेका सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरुमा कम्तिमा १२ कक्षा उत्तीर्ण पूर्णकालिक परिचालकको व्यवस्था गर्न सोको तलबभत्ता बापतको बजेट अनुदान	२	२	२	२	२

अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी NQF कार्यन्वयन समकक्षता मूल्यांकन र निर्धारणका लागि ऐन, निर्देशिका साथै सँस्थागत संरचना, मानव स्रोतविकास र तिनको क्षमता अभिबृधि गर्नका लागि बजेट अनुदान					
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रमा हाल सन्चालनमा रहेको Online Learning Portal मा अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षासम्बन्धी सम्बन्धी Online सामाग्रीहरुको विकास र कार्यान्वयन साथै नुमुना CLC हरुका लागि Online र Offlline नमूना सामाग्रीहरु विकास र प्रयोग गर्न बजेट अनुदान	१	१	१	१	१
CLC परिचालकहरुको क्षमता अभिबृधि तालिमका लागि बजेट अनुदान	२	२	२	२	२
अनौपचारिक र निरन्तर शिक्षा कार्यक्रमहरुको अनुगमन बापतको बजेट अनुदान	१	१	१	१	१
कक्षा ६ – १२ सम्म सन्चालित खुल्ला बिद्यालयका बिद्यार्थीहरुका लागि स्वअध्ययन सामाग्रीहरु विकास र बितरण बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
खुल्ला बिद्यालय कक्षा ६)८) को तह १ र २ सन्चालन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
खुल्ला बिद्यालय कक्षा ९) १० को तह १ र २ सन्चालन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
खुल्ला बिद्यालय कक्षा ११)१२ सन्चालन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
अनौपचारिक प्रौढ बिद्यालय कक्षा १) ८ सन्चालन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
अनौपचारिक प्रौढ बिद्यालय कक्षा ९) १० सन्चालन बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
पालिकाबाट थप कार्यक्रमहरु					
स्थानीय मागमा आधारमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना तथा पुनर्वितरण	१	०	१	०	०
सार्वजनिक पुस्तकालय तथा वाचनालयको स्थापना	१	०	१	०	०

सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको व्यवस्था	१	०	०	०	०
सबै उमेर समूहका निरक्षर व्यक्तिहरुको तथ्याङ्क संकलन गरी आजीवन सिकाइका लागि डाटावेस तयार गर्ने	१	०	१	०	०
अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, गृहणी विद्यालय, खुलाविद्यालयजस्ता संस्थाहरुको आवश्यकतानुसार स्थापना र सञ्चालन गर्ने	१	०	१	०	०
जेष्ठ नागरिक, श्रमिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुकालागि आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइको अवसरको प्रबन्ध गर्ने					
नवसाक्षर र विपन्न महिलाहरुलाई समावेश गरी समूहनिर्माण गर्ने र आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै बचत गर्ने बानीको विकासगर्ने संयन्त्र निर्माण र परिचालन गर्ने	१	१	१	१	१
स्थानीय भाषा, कला, र संस्कृति संरक्षण, प्रबद्धनर विकास गर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	१	१	१	१	१
सिकाइ प्रक्रियाका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग रेडियो, टिभी, अनलाइन तथा अफलाइन डिजिटल सामग्री) गर्ने	१	१	१	१	१

:

परिच्छेदः ४ अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्र

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्री र मूल्याङकन

४.१.१वर्तमान अवस्थाः

शिक्षा पद्धतिलाई मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रम कुनै कक्षा वा तहमा के के सिकाउने भन्ने कुरासँग मात्र सम्बन्धीत नभएर विद्यार्थीमा के कस्ता क्षमता विकास गराउने हो अर्थात् किन पढाउने,के कस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट अपेक्षित सक्षमता हासिल गराउन र विद्यार्थीले सिकेको वा नसिकेको सुनिश्चित गरि आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्न के कसरी मूल्याङ्कन गर्ने भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने महत्वपूर्ण आधार हो । मानवीय

आवश्यकता,बालबालिकाका रुची, सामाजिक मूल्य मान्यता, समाज तथा विश्व परिवेशमा विकास भएका ज्ञान सिप तथा प्रविधि अनुकूल पाठ्यक्रमलाई एउटा गतिशील र लचिलो प्रक्रियाका रूपमा लिनु आवश्यक छ ।पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि पहिलो शैक्षिक सामाग्रीको रूपमा पाठ्यपुस्तकलाई लिन सकिन्छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उचित विकास नभइसकेको हाम्रो परिवेशमा विद्यार्थीको एकमात्र विकल्पको रूपमा पाठ्यक्रमलाई लिन सकिन्छ । जसले पाठ्यक्रम कार्यान्वयनलाई सहयोग गर्दछ । हाल नेपालमा सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीलाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण गर्ने गरिएको छ ।

बारेकोट गाउँपालिकामा कक्षा १ देखि ८ सम्मको लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि हाल सम्म कक्षा १ देखि १० सम्म नेपाल सरकारले सबै र कक्षा ११-१२ मा अनिवार्य विषयका पाठ्यपुस्तक निःशुल्क प्रदान गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

विभिन्न विषयका शिक्षक निर्देशिका तयार गरेको छ । पाठ्यक्रमलाई सान्दर्भिक र प्रभावकारी बनाउन कक्षा १-३ मा अन्तर सम्बन्धीत विषयवस्तुलाई एकीकृत गरिएको छ । विभिन्न भाषिक समुदायका बालबालिकाको लागि हाल सम्म कक्षा १ देखि ५ सम्म विभिन्न २७ मातृभाषाका पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । प्रत्येक विषयमा विषयवस्तुको स्वरूप अनुसार विद्यार्थीलाई २५ देखि ५० प्रतिशत सम्म भारको प्रयोगात्मक कार्य , परियोजना कार्य वा सामुदायिक कार्य लगायतका व्यवहारिक अभ्यास गराउनु पर्ने व्यवस्था छ । परिवर्तित पाठ्यक्रम अनुसार शिक्षकलाई निश्चित अवधिमा शिक्षकको पेसागत विकास तालिम लिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । परीक्षण र मूल्याङ्कन प्रणालीमा सुधार गरी आधारभूत तह सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन पद्धति अपनाइएको छ । सबै कक्षामा अक्षराँकन पद्धति अनुसार नतिजा निकाल्ने परिपाटी अपनाइएको छ ।

४.१.२ लक्ष्य तथा उदेश्य

विद्यार्थीहरुको जिवनोपयोगी ज्ञान, सीप र अभिवृद्धी गर्न पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनीतिहरु	कैफियत
• पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु । • पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण दिनु । • सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत गराउनु । • पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिपर व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु । • सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु । • स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु ।	• राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने । • विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धीत शिक्षक तथा सरोकारवालाहरूलाई प्रबोधीकरण गरिने । • पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने । • विपद् , महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने । • शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू	

	उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने । ● शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने । ● सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने । ● माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गरिने ● विद्यालयमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने । ● सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाईने । ● शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाइने । ● स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरिने । ● विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गरिने ।	

४.१.३ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजाः

उपलब्धी

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट लक्ष्य प्राप्ती भएको हुनेछ :

क्र.सं.	सूचक	आधार वर्ष (८०/८१)	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय सङ्ख्या	४४	४४	४४	४४	४४	४४

२	परीक्षामा स्तरीकृत प्रश्न प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	४४	४४	४४	४४	४४	४४
३	स्थानीय भाषामा कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय	०	०	०	०	०	०
४	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने विद्यालय	४४	४४	४४	४४	४४	४४
५	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	५	५	१०	१५	२०	२५

४.१.४ प्रमुख क्रियाकलाप, नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

प्रस्तावितकार्यक्रमहरु	भौतिकलक्ष्य				
	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को कार्यन्वयन (तहगत पाठ्यक्रमहरूको विकास, परीक्षण रकार्यन्वयन, नमुना पाठ्यपुस्तकहरूको विकास, शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भसामग्रीहरुको विकास गर्ने)	३	३	३	२	१
पाठ्यक्रमको मूल्यांकन (मुल्यांकन, सुधार र बिद्यालयमा आधारित पाठ्यक्रम विकास र नमूना परीक्षण)					१
Digital सामाग्रीहरुको कार्यन्वयन (विधुतीय अन्तरक्रियात्मकसामाग्रीहरुको विकास र तिनलाई Online/Offline माध्यमबाट बिद्यार्थी (अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी समेत्) र शिक्षकको पँहुचसम्म पुर्याउने सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट विकास गरिएका सबै सामाग्रीहरुलाई विधुतीय प्रती बनाई तिनलाई e-library को विकास गरी सबैको पँहुच सुनिश्चित गर्ने					
सँस्थागत संरचनाको विकास र क्षमता अभिबृद्धि गर्ने (बिज्ञहरुकोपरिचालन गरी स्थानीय तहहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनका लागि प्राबिधिक सहयोग प्रदान गर्ने बिधि र पद्धति स्थापित गर्ने)	८	८	८		
आधारभूत तहको पाठ्यक्रका लागि सबै शिक्षकहरूलाई ३ दिने अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्ने	४३.८	६५.७	६५.७	२१.९	२१.९
आन्तरिक र बाहिय दुवै विधिका बिद्यार्थी मुल्यांकन र तिनको कार्यन्वयनको मापदण्डहरू विकास गर्ने (जसमा:- नमूना सामाग्रीहरु विकास गर्ने, कक्षाकोठामा आधारित मुल्यांकनका मापदण्डहरूको विकास र तिनको बारेमा अभिमुखीकरण साथै बिद्यार्थी प्रगतीको प्रतिबेदन र सुझाव सङ्कलन)	४४	४४	४४	४४	४४

प्राबिधिक धारका बिषयहरुको पाठ्यक्रम र सिकाई सामग्रीहरुको विकास रकार्यान्वयन गर्ने (जसमा:- प्राबिधिक धारका बिषयगत समस्या तथा सवालहरू पत्तालागउने, तिनलाई पाठ्यक्रममा समायोजन गर्ने र सोका आधारमा पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्रीहरूको विकास, मुल्यांकन पद्धतिको विकास र तिनको प्रबोधिकरण, बितरण, प्रयोग बिषयहरु समाबेश गर्ने)	१	६	४	४	
बहू पाठ्यपुस्तकहरूको कार्यान्यिन गर्ने (जसमा:- बहू पाठ्यपुस्तकनीतिको कार्यान्यन गर्ने, गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यपुस्तकहरुको मुल्यांकन र छनौट, बहूबर्षिय पाठ्यपुस्तकहरूको परिक्षण गर्ने र अपाङ्गता भएकाबिद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त पाठ्यपुस्तकहरूको विकास गर्ने)					
बिद्यालय शिक्षा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य बिषय क्षेत्रकानिर्देशिका, बिधि र प्रक्रियाहरूको विकास र परिमार्जन गर्ने र तिनलाई एकीकृतगर्ने)		१			१

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.२.१ परिचयः

पेसागत रूपमा सक्षम ,दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकबाट नै कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा सुधार आउन सक्छ । यसका लागि शिक्षकलाई पेसागत विकासका अवसरहरू उपलब्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि विभिन्न तौरतरिकाहरू छन् । शिक्षक तालिम ,कार्यशाला ,सेमिनार कन्फरेन्स , क्रियात्मक अनुसन्धान , शिक्षकहरूको सिकाइ सञ्जाल , अवलोकन भ्रमण मेन्टरिङ आदि अवसरबाट शिक्षकको पेसागत विकास सम्भव छ ।

कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइ लाई गुणस्तरीय बनाउने शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने शिक्षक पेसागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने विद्यार्थीको सिकाइप्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने कायलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा शिक्षक व्यवस्थापनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषणबाट चुनौतीहरूको पहिचान गरि शिक्षक व्यवस्थापन र विकासलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा यस कार्यक्रमका उद्देश्य पुरा गर्नका लागि अपनाईने रणनीतिहरू कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्य मख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ ।

४.२.२ वर्तमान अवस्था

नेपालमा वर्तमान अवस्थामा शिक्षकहरू तयार गर्ने काम विश्वविद्यालय तथा विद्यालयहरूले गरिरहेका छन् । शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने , रिक्त दरबन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका परीक्षा सञ्चालन गरी नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक बढुवा सम्बन्धी काम शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ । आयोगबाट सिफारिस भई आएका शिक्षकहरूलाई नियुक्ति गरी पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानीय तहहरूले गर्दै आएका छन् । यसै गरि अस्थायी वा करार शिक्षकको नियुक्ति गर्ने , शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने कार्य स्थानीय तहले गर्दै आएका छन् । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने काम शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले , प्रमाणीकरण तथा कष्टमाइज्ड तालिम पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने कार्य शिक्षा तथा मानव स्रोत

विकास केन्द्रले र प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रहरूले शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने काम गर्दै आएका छन् ।

विद्यालयमा कार्यरत सबै प्रकारका जनशक्तिहरूको लागि निरन्तर पेसागत विकास र उन्नयनका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू विभिन्न सङ्घसस्था, मानव श्रोत तथा संसाधन केन्द्र, प्रदेश सरकार लगायत स्थानीय सरकारबाट पनि सञ्चालन हुदै आएका छन । शिक्षकहरूलाई सूचना प्रविधि, विद्यालयमा गरिने लेखा व्यवस्थापन, सार्वजनिक खरिद र जिन्सी व्यवस्थापन, पेसागत विकास लगायतका विषयहरूमा थप क्षमता विकासको आवश्यकता देखिएको छ ।

४.२.३ लक्ष्य तथा उदेश्य

लक्ष्य तथा उदेश्य	रणनीतिहरु	कैफियत
• सक्षम शिक्षक आपूर्तिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नु । • शिक्षक नियुक्ति, र सरूवा, बढुवा र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउनु । • विषयवस्तुमा निपुण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्नु । • सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्नु । • सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु • शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्नु ।	• शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रफमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने । • रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा शिक्षक नियुक्ति गरिने । • प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने । • स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने । • शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने । • शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको वृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने । • शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने । • खेलकुद, कला, स्वास्थ्य तथा संगीतसँग सम्बन्धित तालिम प्राप्त शिक्षक व्यवस्थापन गरिने ।	

४.२.४ प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उपलब्धीः

विद्यार्थीहरुको सिकाईमा सुधार ल्याउन सक्षम शिक्षकको व्यवस्थापन हुनेछ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (८०/८१)	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको सङ्ख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
२	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक (%)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्यूनतम योग्यता तथा तालिम प्राप्त शिक्षक (%)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
४	सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी नूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
५	शिक्षकपेसागतसहयोगप्रणाली लागु भएका विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै

४.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

प्रस्तावितकार्यक्रमहरु	भौतिक बार्षिक लक्ष्य				
	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
शिक्षक योग्यता र बितरणको अध्यावधिक मापदण्डकाआधारमा शिक्षक व्यवस्थापन (पुन; बितरण र समायोजन)	१		१		१
नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेशतालिम	८	८	८	८	८
१५% देखि ३५% माध्यमिक शिक्षकहरुलाई गणित, बिज्ञान रअंग्रेजी बिषयको बिषयबस्तुहयूको पाठ अध्ययन सामग्री विकाससम्बन्धी तालिमदिने	८	१०	१३	१५	१८
शिक्षकहरुलाई ICT मा आधारित तीनदिने Online/Offline सिकाई सम्बन्धी तालिम	४०	५४	८१	१०८	१३५
सबै प्रकारका शिक्षक तालिमहरू सन्चालनका लागिप्रशि १० दिने प्रशिक्षण तालिम (TOT)	२००	२००	२००	२००	२००
प्रारम्भिक कक्षा सिकाई सम्बन्धी ५ दिनेप्रशिक प्रशिक्षण तालिम	२	१		१	

ECED सँग सम्बन्धित बिभिन्न तालिमहरुको नयाँमापदण्डका आधारमा तालिमहरुको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न प्रशिक प्रशिक्षण सन्चालन गर्ने	०		०		
सबै बिद्यालयका प्र.अ.हरुलाई जिम्मेवार बनाई Teacher's Time-on-task सम्बन्धी तयार गरिएको प्रणालीको अनिवार्य कार्यान्वयन गरिने	८	१४	११	११	
बिद्यालयमा आधारित अनुगमन र सहयोग प्रणालीअन्तर्गत प्र.अ.हरुका लागि Teachers, Mentors सम्बन्धी ३ दिने तालिम दिने	१	२	१	२	२
शिक्षक अनुगन कार्यक्रमका लागि क्षमता अभिबृद्दी गर्ने	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००
तालिम परिषदबाट स्वीकृत शिक्षक तालिम पाठ्यक्रमका आधारमा माध्यमिक तहका शिक्षकहरुलाई ४५ दिने TPD Certification तालिम प्रदानगर्ने (जस्मा १५ दिने तालिम Face to Face दिने, १५ दिने तालिम Online/Offline विधिमा देने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा दिने)	८	८	३	२	२
माध्यमिक तहका शिक्षकहरुलाई दिइदै आएको Online TPD Certification तालिमलाई निरन्तरता दिने					
आधारभूत तहका (कक्षा ६-८) शिक्षकहरुलाई TPD Certification तालिम प्रदान गर्ने (जस्मा १५ दिने तालिम Face to Face दिने, १५दिने तालिम Online/Offline विधिमा देने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा देने)	४	४	४	४	४
आधारभूत तहका (कक्षा ६-८) शिक्षकहरुलाई दिइदै आएको Online TPD Certification तालिमलाई निरन्तरता दिने					
आधारभूत तहका (कक्षा १-५) शिक्षकहरुलाई TPD Certification तालिम प्रदान गर्ने (जस्मा १५ दिने तालिम Face to Face दिने, १५दिने तालिम Online/Offline विधिमा दिने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा दिने)	१८	१८	१८	१८	१८
आधारभूत तहका (कक्षा ६-८) शिक्षकहरुलाई दिइदै आएको Online TPD Certification तालिमलाई शिक्षक तालिम एकीकृत पाठ्यक्रमका आधारमा निरन्तरता दिने	९०००	९०००	९०००	९०००	९०००
नयाँ भर्ना हुने ECED Teachers/Facilatotars हरूलाई १५ दिने (९० घण्टा) सेवा प्रवेश तालिम प्रदान गर्ने	२	२	२	२	२
हाल कार्यरत सबै ECED Teachers/Facilatotars हरूलाई दुई Modules मा प्रत्येक ५/५ बर्षमा पुनर्ताजगी तालिम प्रदान गर्ने	१५००	१५००	१५००	१५००	१५००

आधारभूत र माध्यमिक तहका प्र.अ.हरुलाई नेतृत्वविकास तालिम प्रदान गर्ने (जस्मा १५ दिने तालिम Face to Face दिने र १५ दिने तालिम बिद्यालयमा आधारित अभ्यासात्मक रुपमा दिने)	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००
शिक्षकहरूलाई Face to Face र Online दुवै विधिमामागमा आधारित Soft-skills integration, Skill, एकीकृत शिक्षण सिकाई र शिक्षणसिकाईका अन्य क्षेत्रमा छोटो अवधिका तालिमहरू प्रदान गर्ने	१८	१८	१८	१८	१८
बिशेष शिक्षाका बिद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षकहरू रबिशेष शिक्षाका स्रोतकक्षाहरू सन्चालन गर्ने स्रोत शिक्षकहरूलाई तालिम प्रदानगर्ने	०	०	०	०	०
बिशेष शिक्षाका बिद्यालयहरूमा कार्यरत शिक्षकहरू रबिशेष शिक्षाका स्रोतकक्षाहरू सन्चालन गर्ने स्रोत शिक्षकहरूलाई तालिम प्रदानगर्ने	०	०	०	०	०
समाहित शिक्षा सन्चालन भएका विद्यालयहरूमा कार्यरतशिक्षकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	०	०	०	०	०

४.३ शैक्षिक समता र समावेशिकरण

४.३.१ वर्तमान अवस्था

समावेशी शिक्षा भन्नाले सबै बालबालिका, किशोर-किशोरी, अपांगता भएका, विभेदमा परेका, जातीय वा भाषिक अल्पसंख्यक, विपन्न वर्गका विद्यार्थीहरूलाई पनि समान अवसर र गुणस्तरीय शिक्षा दिने शिक्षण प्रणालीलाई जनाउँछ । यसमा कोही पनि विद्यार्थी भिन्नताको आधारमा विद्यालयबाट बाहिर राखिँदैन, बरु सबैलाई एउटै कक्षामा, एउटै पाठ्यक्रमअनुसार, आवश्यक सहयोगसहित सिकाइ गरिन्छव्यापक अर्थमा भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, धार्मिक, शारीरिक, मानसिक, जातीय ढङ्गबाट उपेक्षित भन्ने बुझिन्छ। हाल विकसित परिवेशसँगै सडक बालबालिका, अनाथ, घरेलु हिंसा पीडित, द्वन्द्व पीडित, सहिद परिवार, बेपत्ता, घाइते, अपाङ्ग किसिमका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभागिता र सुनिश्चितता भन्ने बुझिन्छ।हाल सम्म यस गाउँपालिका कुनै पनि विशेष किसिमका लक्षित वर्ग विशेष कक्षाहरु वा विद्यालयहरु सञ्चालित छैन।

विद्यालयमा शिक्षामा कमजोर वर्गको समतामूलक पहुँच र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु, विशेष सुविधाको आवश्यकता पर्ने बालबालिकाहरुलाई सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने सहयोग गर्ने प्रणालीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुका लागि विशेष शिक्षाको सुनिश्चितता गर्नु, विद्यालयका पूर्वाधारहरुलाई छात्रामैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाउनु र स्रोत कक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता अभिवृद्धी गर्नु यस क्षेत्रमा देखिएका मुख्य चुनौतीका विषयहरु हुन्।

नेपालको संविधानमा कमजोर वर्गका बालबालिकाहरुलाई आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा निशुल्क तथा अपाङ्ग बालबालिकाहरुलाई उच्च शिक्षासम्म निःशुल्क दिइने व्यवस्था, छात्रा र दलित एवम् सीमान्तकृत बालबालिकाहरुका लागि छात्रवृत्ति प्रदान गरिनु, विद्यालय एवम् कक्षाकोठामा विविधता व्यवस्थापनको पाटो सशक्त बन्दै जानु, गाउँपालिकाले कमजोर वर्गको शिक्षामा पहुँच पुर्याउनका लागि खेल्दै गरेको भूमिका, शिक्षक लगायत हरेक पेशामा आरक्षणको व्यवस्था लागू गरिनु आदि यस क्षेत्रका सम्बन्धमा अवसरहरु रहेका छन्।

उदेश्य	रणनीतिहरु	मुख्य नतिजा
• आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक कारणले पछि परेका व्यक्तिहरुलाई शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न • आरक्षण, सकारात्मक विभेद, प्राथमिकता, प्रोत्साहन लगायतका उपायहरु अवलम्बन गर्नु। • अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको आवश्यकता र समावेशीकरणको सिद्धान्तका आधारमा विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षाका माध्यमबाट उपयुक्त शैक्षिक अवसरहरु उपलब्ध गराउनु। • अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको सिकाइ आवश्यकता पूरा गर्न समावेशी शिक्षा एवम् विशेष शिक्षाका अवसर प्रदान गर्ने र जीवनोपयोगी तथा व्यावसायिक सीप विकासका लागि पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीमा अनुकूलन गर्नु। • एक अर्काको धर्म, संस्कृति, परम्परा, सम्प्रदाय, लिङ्ग, रंग, जातजाति लगायतका विविधताका सम्पूर्ण पक्षहरुको सम्मान गर्दै एउटै प्लेटफर्ममा सँगै सिकाइ गर्ने अवसर सिर्जना गर्नु ।	• गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विद्यालय बाहिर रहेका आर्थिकरुपले विपन्न अपाङ्ग, असहाय र दलित बालबालिकाहरुलाई विद्यालय भर्ना गर्ने अभियानलाई स्थानीय राजनीतिक दल, स्थानीय बुद्धिजिवी, समाजसेवी, गाउँपालिका तथा गैह्रसरकारी निकायहरुको साझेदारीमा सञ्चालन गर्ने । • जोखिममा परेका, अल्पसंख्यक तथा लोपोन्मुख समुदायका विद्यार्थीहरुको सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन गरिनुका साथै अपाङ्गता भएका बालबालिकाको पहिचान एवम् लेखाजोखा गरी उचित शैक्षिक अवसरको सिर्जना गर्ने। • आर्थिकरुपले विपन्न, असहाय र अपाङ्ग बालबालिकाहरुलाई विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति, स्वास्थ्य केन्द्रमा प्राथमिकता दिने। • शिक्षण संस्थाहरुमा बहुप्रकारका विपद्प्रति संवेदनशील र अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने। • सबै किसिमका बालबालिकाको शिक्षामा समावेशीकरण गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने। • असहाय, अपाङ्ग, सडक बालबालिका, द्वन्द्वपीडित, घाइते, वेपत्ता तथा सहिद परिवार एवम् कोरोना भाइरसका कारण मृत्यु भएका अभिभावकाका बालबालिकाहरुका लागि विशेष सुविधा तथा अवसर प्रदान गर्ने। • गाउँपालिकामा अपाङ्ग पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना गरी बहुउद्देश्यीय विशेष विद्यालय सञ्चालन गर्ने। • विशेष/समावेशी शिक्षाको पाठ्यक्रमको विकास गरी क्रमशः	• गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विद्यालय बाहिर रहेका आर्थिकरुपले विपन्न अपाङ्ग, असहाय र दलित बालबालिकाहरुलाई विद्यालय भर्ना गर्ने अभियानलाई स्थानीय राजनीतिक दल, स्थानीय बुद्धिजिवी, समाजसेवी, गाउँपालिका तथा गैह्रसरकारी निकायहरुको साझेदारीमा सञ्चालन गर्ने । • जोखिममा परेका, अल्पसंख्यक तथा लोपोन्मुख समुदायका विद्यार्थीहरुको सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन गरिनुका साथै अपाङ्गता भएका बालबालिकाको पहिचान एवम् लेखाजोखा गरी उचित शैक्षिक अवसरको सिर्जना गर्ने। • आर्थिकरुपले विपन्न, असहाय र अपाङ्ग बालबालिकाहरुलाई विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति, स्वास्थ्य केन्द्रमा प्राथमिकता दिने। • शिक्षण संस्थाहरुमा बहुप्रकारका विपद्प्रति संवेदनशील र अपाङ्गमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिने। • सबै किसिमका बालबालिकाको शिक्षामा समावेशीकरण गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने। • असहाय, अपाङ्ग, सडक बालबालिका, द्वन्द्वपीडित, घाइते, वेपत्ता तथा सहिद परिवार एवम् कोरोना भाइरसका कारण मृत्यु भएका अभिभावकाका बालबालिकाहरुका लागि विशेष सुविधा तथा अवसर प्रदान गर्ने। • गाउँपालिकामा अपाङ्ग पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना गरी बहुउद्देश्यीय विशेष विद्यालय सञ्चालन गर्ने। • विशेष/समावेशी शिक्षाको पाठ्यक्रमको विकास गरी क्रमशः कार्यान्वयन गर्ने। • असहाय,अनाथ,सुस्तमनस्थिति भएका बालबालिकालाई मनोपरामर्श दाता तथा विज्ञहरुबाट आवश्यकतानुसार

	कार्यान्वयन गर्ने। ● असहाय, अनाथ, सुस्तमनस्थिति भएका बालबालिकालाई मनोपरामर्श दाता तथा विज्ञहरुबाट आवश्यकतानुसार सहजीकरण हुन सक्ने आवश्यक संयन्त्र निर्माण गर्ने। ● स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत र अन्य विद्यालयीय क्रियाकलापमार्फत विविधताको सम्मान गर्न सिकाउने पठन सामग्री र अवसर सिर्जना गर्ने ।	सहजीकरण हुन सक्ने आवश्यक संयन्त्र निर्माण गर्ने। ● स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत र अन्य विद्यालयीय क्रियाकलापमार्फत विविधताको सम्मान गर्न सिकाउने पठन सामग्री र अवसर सिर्जना गर्ने ।

४.३.१ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र स	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	वार्षिकभौतिक लक्ष्य				
		२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
		८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
	स्थानीय तहका स्वास्थ्य शाखा/केन्द्रहरू सँग समन्वय गरी शैक्षिकसत्रको शुरूमा ECD देखि आधारभूत तहसम्मका बिद्यार्थीहरुको अपाङ्गता सम्बन्धी स्वास्थ्य जांच र परीक्षण गरी निदान गर्न बजेट अनुदान	७८८६	८१२०	८०५९	८६४०	९२०१
	बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि बिशेष शिक्षा प्रदान गर्नबिशेष बिद्यालय निर्माणका लागि बजेट अनुदान	२	२	२	४	४
	श्रवण/बहिरा, बोलाई कठिनाई भएका र बौद्धिक अपाङ्गता भएकाबालबालिकाकालाई बिशेष शिक्षा प्रदान गर्नका लागि साथै आवास सुबिधा सहित भएका बिद्यालयहरुलाई बजेट अनुदान	४१	४१	४१	४१	४१
	बिशेष शिक्षा परिषदबाट सहयोग प्राप्त भई सन्चालित बिशेषबिद्यालयहरुमा शिक्षण सिकाई सामग्री बितरण बापतको बजेट अनुदान	४१	४१	४१	४१	४१
	बिशेष शिक्षा अन्तगतका स्रोत कक्षाहरू सन्चालन र व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	०	०	०	०	०
	श्रवण/बहिरा र बौद्धिक अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि साथै अन्य प्रकारका अपाङ्गता भएकाबालबालिकाका लागि शिक्षण सिकाई सामग्री, ब्रेल किताब, श्रवण सामग्री र थप सामग्रीहरु बितरणका लागि बजेट अनुदान					
	पालिकाहरुकालाई बिशेष शिक्षा र अन्तरगतका छात्रबास सुबिधा, छात्रवृत्ति र तथ्याँक प्रमाणिकरणका लागि बजेट अनुदान					

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.४.१ वर्तमान अवस्था

बालबालिकाको विकास तथा सिकाइसँग उनीहरुको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था प्रत्यक्ष सम्बन्ध हुन्छ।स्वास्थ्य तथा पोषणको राम्रो अवस्थाले बालबालिकालाई सिकाइ सहभागिता बढाई उपलब्धि सुधार गर्न प्रोत्साहित गर्दछ।बालबालिकाको राम्रो स्वास्थ्यको लागि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभ्यास र प्रारम्भिक स्वास्थ्य जाँच तथा स्वास्थ्य सेवाहरुको प्राप्ति सहज रुपमा हुनु पर्दछ।यस्ता आधारभूत स्वास्थ्य, सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा अभ्यास विद्यालयमा प्रदान गर्दा सेवा प्रवाहलाई तुलनात्मकरुपमा सहज, प्रभावकारी र मितव्ययी बनाउन सहयोग पुग्ने देखिएको छ।बालबालिकाको पोषणयुक्त खाना प्राप्त गर्नका लागि विद्यालयमा बिताउने तथा आउने-जाने समय समेतलाई गणना गर्दा हुन आउने ७-८ घण्टाको समयको करिब मध्यतिर विद्यालयमा खानाखाजाको प्रबन्ध गर्न आवश्यक छ।त्यसैगरी बालबालिकाले विद्यालयमा प्राप्त सरसफाइ, स्वच्छता तथा पोषणसम्बन्धी शिक्षाले उनीहरुको स्वास्थ्य, सरसफाइ, स्वच्छता र पोषणको अवस्थामा सुधार हुनाका साथै उनीहरुमा यससम्बन्धी उपयोगी ज्ञान, सिप तथा क्षमता हासिल भई स्वस्थ जीवनका लागि सहयोग प्राप्त हुन्छ।खासगरी किशोरीहरुलाई सामान्य सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी अभ्यासका अतिरिक्त महिनावारीसम्बन्धी सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सहयोग तथा शिक्षा पनि उत्तिकै आवश्यक छ।विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी यस्ता कार्यक्रमहरुले विद्यार्थीको भर्ना तथा टिकाउ दर बढाउन र अनुपस्थित हुने तथा बिचैमा विद्यालय छाड्ने दर घटाउन योगदान गरी सिकाइ उपलब्धी सुधार गर्न सहयोग गर्दछ।

नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेको शिक्षा, स्वास्थ्य र खाद्यसम्बन्धी अधिकारहरु, खाद्य सम्प्रभुतासम्बन्धी कानुन। राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, बालबालिकासम्बन्धी कानुन इत्यादिले बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण तथा खाद्य सम्प्रभुतासम्बन्धी अधिकार स्थापित गरेको छ।

यस गाउँपालिकामा विद्यालयमा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय निर्माण गर्ने कार्य विगत केही वर्ष देखि जोड दिइएको र नयाँ विद्यालय भवन निर्माण गर्दा शौचालयसमेत समावेश गर्न थालिएतापनि सबै विद्यालयमा उचित र पर्याप्त शौचालय हुन पुर्याउन सकिएको छैन।विद्यालयमा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि सुरक्षित र सहज चेन्ज कोठा/स्थानको अभाव छ।धैरै जसो विद्यालयमा भान्सा/खाजा घर/कोठाको प्रबन्ध छैन भने भएकाहरु मध्ये कतिपय सरसफाइ र स्वच्छतामा सुधार आवश्यक छ।विद्यालयमा स्वस्थकर र पौष्टिक खाजा सुनिश्चित गर्ने, सबै विद्यालयहरु हेर्ने गरी विद्यालय स्वास्थ्य कर्मीको व्यवस्था गर्ने तथा विद्यालयमा स्वच्छ वातावरण बनाई बालबालिकाको सिकाइमैत्री वातावरण बनाउने कार्यहरु मूख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।साथै दिवाखाजाको निरन्तर अनुगमन गर्ने, विद्यालयमा न्यूनतम स्वास्थ्य सामग्री उपलब्ध रहेको र प्रयोग भएको सुनिश्चित गर्ने, खोप लगायतका स्वास्थ्य सचेतना कार्यक्रमको निरन्तरता, विपद् पश्चात हुन सक्ने स्वास्थ्य जोखिम पहिचान र पूर्वतयारी तथा विद्यार्थिहरुलाई मौसमअनुकूल कपडा व्यवस्थापनका लागि परिवारमा चेतना जगाउने लगायतका कार्यहरु थप चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

यस गाउँपालिकाका सबै विद्यालयलाई दिवा खाजाका सामग्री उपलब्ध गराउन सक्ने पसल व्यवस्थापन हुनु, स्थानीयस्तरमै दुध, अण्डा लगायत कृषि उत्पादनका सामग्रीहरु पनि उपलब्ध रहनु, रेडक्रस लगायतका विभिन्न संघसस्थाहरुले सिमीत भए पनि स्वास्थ्य सचेतनाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु, स्यानिटरी प्याड प्रयोग गर्ने र सोको उपलब्धता रहनु, विद्यालयहरुमा महिला शिक्षिकाहरुको संख्या बढ्दै जानु लगायतका उपलब्धताहरु यस गाउँपालिकामा विद्यालयको दिवा खाजा, पोषण, सरसफाइ र स्वास्थ्यका अवसरहरु हुन् ।

४.४.२ विद्यालय पोषण र दिवा खाजा

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयद्वारा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिकाका आधारमा दिवा खाजा कार्यक्रम विद्यालयहरुमा सञ्चालन हुने गरेको छ।शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले तयार गरेको सामुदायिक विद्यालयमा दिवा खाजा मापदण्ड तथा कार्यक्र सहजीकरण पुस्तिका २०७६ ले कार्यक्रम सञ्चालनका केही मापदण्ड र प्रक्रिया निर्धारण गरेको छ।धैरै जसो विद्यालयहरुमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, सामग्री तथा खाजा बनाउने व्यक्ति लगायत व्यवस्थापकीय कार्य तथा क्षमता विकासका कार्यका लागि बजेटको प्रबन्ध गरिएको छैन।पौष्टिक खानाका लागि मूल्य वृद्धिको अनुपातमा प्रति एकाइ हालको बजेट रु.१५ पर्याप्त देखिदैंन।दिवा खाजा स्थानीय उत्पादनसँग जोड्ने, आवश्यक बृहत तथा सुक्ष्म पौष्टिक तत्त्व समावेश भएका बहु मेनुहरु स्थानीय स्तरमै तयार गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ।खाद्यान्न उत्पादन, वितरणमा साना किसान, स्थानीय व्यापारी तथा अभिभावकको सहभागिता बढाउनु छ।सबै विद्यालय तथा मदरसाहरुमा यस पालिकामा दिवा खाजा सञ्चालन भइरहेको छ।दिवा खाजा व्यवस्थापकको व्यवस्था पालिकाले गरेतापनि त्यसलाई बजेटको अभावले हाल सो जनशक्ति व्यवस्थापन गरिएको छैन।विद्यालयहरुले स्थानीय उत्पादन तथा सामग्री खरिद गरी ब्लेन्डेड मोडेलमा दिवा खाजा सञ्चालन गरिरेहका छन्।विद्यालयहरुले दिवा खाजाको लागि जनशक्ति, बनाउने भाडाकुडा व्यवस्थापन गरेका छन् भने प्रत्येक दिन विद्यालयमा नै तयार गरी खाजा सञ्चालन भइरहेका छन्।सबै प्राय विद्यालयहरुमा जनशक्ति नहुँदा दिवा खाजा व्यवस्थापनमा कठिनाई रहँदै आएको छ।पोषणसम्बन्धी ज्ञानको कमीले विद्यालयहरुले सबै आवश्यक तत्त्व उपललब्ध हुने गरी खाजाको व्यवस्थापन गर्न नसकेको अवस्था रहेको छ।

४.४.३ विद्यालय स्वास्थ्य र सरसफाइ

यस गाउँपालिकामा ग्रामिण भेगीय सोचाइ र जनचेतना अझै पनि तल रहेकोले बालबालिकाहरुको सरसफाइ र स्वास्थ्य दयनीय रहेको छ।एकै दम्पत्तिका धेरै बच्चा रहेका कारणले पनि बच्चाले उचित पालन पोषण र हेरचाह नपाएको अवस्था छ।लत्ताकपडा र सामान्य व्यक्तिगत सरसफाइसमेत अधिकांश बालबालिकाहरुले नपाएको देखिन्छ।घनाबस्तीका र कारणले समेत घरपरिवार र समुदायस्तर मै सरसफाइको दयनीय उदाहरणहरु देख्न सकिन्छ।विद्यालयमा न्यूनतम स्वास्थ्य सामग्री जस्तै साबुन, फेनाइल, कुचो, डस्टबिनहरुको समेत प्रयोग र व्यवस्थापन नगरिएको देखिन्छ।उचित शौचालय र खानेपानीको व्यवस्थापनसमेत छैन।प्राथमिक उपचारसमेतको उचित प्रबन्ध देखिदैंन।गाउँपालिकाको कार्यालयबाट र केही संघसंस्थासमेतबाट केही विद्यालयहरुमा उचित खानेपानीको व्यवस्था गरिएको छ।गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखा र स्वास्थ्य चौकीको समन्वयमा बालबालिकाहरुलाई खोप, जुकाको औषधी, भिटामिन लगायतका कार्यक्रम तथा केही सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आइएको छ।सबै विद्यालयहरुमा स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन गरिएको छ ।

४.४.४ उदेश्य, रणनिती तथा मुख्य नतिजा

उदेश्य	रणनीतिहरु	मुख्य नतिजा
● प्रत्येक विद्यालयमा	● बालबालिकाको लागि विद्यालयमा नै	● विद्यालयहरुमा प्राथमिक उपचार

बालबबालिकालाई स्वस्थकर तथा पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ● विद्यालयमा बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छताका सेवामा सुधार गर्नु ● विद्यालयमा प्राथमिक उपचार, न्यूनतम स्वास्थ्य तथा सरसफाइका सामग्रीहरुको उपलब्धता र प्रयोग सुनिश्चित गर्नु । ● विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरुका स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी व्यवहारलाई प्रोत्साहन गर्नु । ● बालबालिकाको स्वास्थ्य र सरसफाइसम्बन्धमा अभिभावकको चेतना र सहभागिता बढाई सिकाइ उपलब्धी सुधार गर्नु । ● किशोरीहरुको स्वास्थ्य संवेदनशिलताअनुरुपका संरचनाहरुमा वृद्धि गर्नु ।	सफा ताजा र पोषिलो खाजा तयारीको लागि चाहिने भान्सा तथा भण्डार, भान्सामा प्रयोग हुने आवश्यक भाँडावर्तन र अन्य सामग्रीहरु तथा समूहमा हात धुने लगायतका सुविधाहरु विस्तार गर्ने। ● विद्यालयमा दिवा खाजा व्यवस्थापकको व्यवस्था गर्ने। ● पालिकाबाट रकम थप गरी थप गुणस्तरयुक्त दिवा खाजाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने। ● विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्री सहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरुका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानपानी, कक्षा कोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था गर्ने। ● विद्यालयहरुमा प्राथमिक उपचार किट वितरण तथा प्रतिस्थापन, बालबालिकाहरुको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सुक्ष्म पोषक तत्त्व प्रदायक ट्यावलेट, भिटामिन ए र आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र किशोरीहरुको महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानिटरी प्याड वितरणललाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने। ● दिवा खाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित कृषि उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने गरी खाद्य टोकरी निर्माण र यस टोकरीको आधारमा सामाजिकरुपले स्वीकार्य र सांस्कृतिक, बालबालिकाको रुचिसमेतलाई ध्यानमा राखी गुणस्तरीय तथा पोषिलो खाजा मेनु तयार गर्नको लागि आवश्यक प्रविधिको विकास तथा यस प्रविधिलाई सञ्चालन गर्न सबै विद्यालयहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने। ● स्वास्थ्यसम्बन्धी अभिभावक सचेतनाका	किट वितरण तथा प्रतिस्थापन, बालबालिकाहरुको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सुक्ष्म पोषक तत्त्व प्रदायक ट्यावलेट, भिटामिन ए र आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र किशोरीहरुको महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानिटरी प्याड वितरणललाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी भएको हुने। ● विद्यालयमा विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ तथा स्वच्छता, किशोरीहरुका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषणसम्बन्धी आधारभूत शिक्षा प्राप्त हुने। ● बालबालिकाको लागि विद्यालयमा नै सफा ताजा र पोषिलो खाजा तयारीको लागि चाहिने भान्सा तथा भण्डार, भान्सामा प्रयोग हुने आवश्यक भाँडावर्तन र अन्य सामग्रीहरु तथा समूहमा हात धुने लगायतका सुविधाहरु उपलब्ध भएको सुनिश्चित भएको हुने। ● विद्यालयमा दिवा खाजा व्यवस्थापकको व्यवस्था हुने। ● बालबालिकाको न्यूनतम सरसफाइ र स्वास्थ्य प्रति सचेत अभिभावाक हुने। ● विद्यालयहरुले दिवा खाजा मेनु वा खाजा टोकरी अनुसार दिवा खाजा सञ्चाललन गरेको हुने। ● विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्री सहित आवश्यक संख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरुका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ

	लागि स्वास्थ्य शाखा तथा अन्य संघसस्थाहरुको सेमतको साझेदारीमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने। ● विपदको बेलामा र विपदपश्चात हुन सक्ने जोखिम पहिचान गरी विपत् व्यवस्थापन शाखाको समन्वयमा विद्यालयहरुमा योजना बनाउन लगाई पूर्व अभ्यास र पूर्व तयारी गर्न लगाउने।	खानपानी, कक्षा कोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था भएको हुनेविद्यालयहरुको विपत् प्रतिकार्य योजना तयार भएको हुने ।

४.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण (School health and nutrition)					
	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
पालिकाबाट थप कार्यक्रमहरु :					
दिवाखाजाका लागि भान्सा तथा भण्डार एवम् थप भाँडावर्तनको प्रबन्ध	१	१	१	१	१
दिवाखाजा व्यवस्थापक	१	१	१	१	१
दिवाखाजाको मेनु सुधार र खाजा टोकरी निर्माण	१	१	१	१	१
विद्यालयलाईप्राथमिक उपचार किट प्रदान	५०	५०	५०	५०	५०
आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि, भिटामिन र आइरन ट्यावलेट कार्यक्रम	१	१	१	१	१
किशोरी महिनावारी स्वच्छता कार्यक्रम	१	१	१	१	१
अभिभावक सचेतना कार्यक्रम	१	१	१	१	१

४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपत् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता

४.५.१ वर्तमान अवस्था

विशेषतः लामो द्वन्द्वको परिवेशमा शिक्षामा परेको प्रभाव, बि.स.२०७१ को बाढी, २०७२ सालको विनाशकारी भुकम्प, वर्षेनी हुने आगलागी तथा विभिन्न समय र स्थानमा घटेका प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरुका साथै कोभिड-१९ लगायतका महामारीहरुका प्रभावका कारण बालबालिकाहरुको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारमा पुगेको अवरोधबाट पाठ सिकी यस योजनामा आगामी ५ वर्षका लागि नीति तथा कार्यक्रम, र कार्यान्वयन ढाँचा समावेश गरिएको छ।

आपतकालीन अवस्थामा शिक्षा अन्तरसम्बन्धित विषयको रुपमा वा छुट्टै विधाको रुपमा सम्बोधन गर्ने, छुट्टै योजना बनाउने कि योजनाको हरेक अंगमा यस विषयको प्रत्याभूति गर्ने, प्राकृतिक प्रकोप र सोको जोखिमको विषयमा मात्र सीमित ने कि महामारी तथा सामाजिक तथा राजनीतिक द्वन्द्वले सिर्जना गर्ने अवरोधको समेत सावधानी अपनाउने, अनुमान गर्न नसकिने घटनालाई कसरी योजनामा समेट्ने र स्रोतको व्यवस्था कति गर्ने, कतिपय संकट अन्तर्राष्ट्रिय हुन्छन् त कतिपय राष्ट्रिय त कतिपय स्थानीय तहका हुन्छन्, यसमा कुन संकटलाई कुन तहमा कसरी सम्बोधन गर्ने र योजना कुन तहको बनाउने, योजना तत्कालीन बनाउने कि दीर्घकालीन तथा संकटकालीन शिक्षा योजना निर्माणमा को सहभागी हुने र यसको प्रक्रिया के हहुने भन्ने विषय नै चुनौतीको रुपमा रहेका छन्।चुनौतीहरुलाई विचार गरेर सबै प्रकारका सम्भावित संकटकालिन अवस्थालाई व्यवस्थापन गर्ने गरी स्रोत, साधन र जिम्मेवारीको होसियारीपूर्वक सम्बोधन गर्नु संघीय सरकारका तीन अंगले अन्तरसम्बन्ध कायम गर्दै योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न पाउनु यस गाउँपालिकाले अवसरका रुपमा लिनु पर्दछ ।

नेपालको संविधानले अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा, निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा तथा सुविधाविहीन तथा अपाङ्गहरुका लागि निःशुल्क उच्च शिक्षाको सुनिश्चितता, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ र अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, त्यसैगरी बालबालिकालाई शारीरिक सजाय, मानसिक तथा शारीरिक उत्पीडन तथा हेपाइ र यौन दुराचारबाट मुक्त राखी सिकाइलाई निरन्तरता दिने गरी भयरहित शिक्षण सिकाइ निर्देशिका २०६७, विद्यालय शान्ति क्षेत्र राष्ट्रिय कार्यढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ र बृहत् विद्यालय सुधार गुरुयोजना तथा कार्यान्वयन कार्यविधिले विद्यालय सुरक्षाका विभिन्न मापदण्डहरु कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा मार्गदर्शन गर्दछन्। दिगो र अनुकूल सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्न दिगो विकास लक्ष्य नं.४ को राष्ट्रिय कार्यढाँचाले सुरक्षित विद्यालय र प्रकोप व्यवस्थापनका सम्बन्धमा विभिन्न प्रावधानहरु तय गरेको छ। पन्ध्रौं योजनामा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन र उत्थानशिलताका लागि क्षमता विकास गर्ने छुट्टै अन्तरसम्बन्धित विषयको अध्याय उल्लेख छ। विद्यालयमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न सरकारका सबै अङ्गहरुलाई क्षमतावान बनाउने नीति अख्तियार गरी विद्यालयको आधार तयार पारिनुलाई एक अवसरको रुपमा लिन सकिन्छ ।

४.५.२ लक्ष्य, रणनिति र मुख्य नतिजा

उदेश्य	रणनिति	मुख्य नतिजा
• संकटको सम्भावित जोखिम कम गर्न औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमबाट पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्नु । • सम्भावित संकटको सामना गर्ने अर्थात	•गाउँपालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा प्रत्यक्ष वा परोक्षरुपमा प्रभाव पार्ने, विपत वा संकटहरुको पूर्वानुमान तथा त्यसको मात्रा वा संकटासन्नताको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने । •संकटासन्नताको मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना र विद्यालयहरुले आ-आफ्ना विद्यालयको योजना तयार गर्ने गराउने । •शिक्षासम्बन्धी ऐन, कानून, पाठ्यक्रम र शिक्षासम्बन्धी नीतिहरुको पुनरावलोकन गरी आवश्यकतानुसार	• विद्यालय तथा समग्र शिक्षा प्रणालीमा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापनका लागि पूर्व तयारी, प्रतिकार्य तथा पुनर्उत्थानको योजना तथा

उत्थानशील प्रणालीका लागि भौतिक, मानवीय र आर्थिक स्रोतको तयारी गर्नु । • संकटको प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा तयार गर्नु । अल्पकालीन पुनर्स्थापना गर्ने उपायहरु अवलम्बन गर्न अभ्यस्त बनाउनु । • विपद् व्यवस्थापन नक्साङ्कन गर्नु । • आपतकालीन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधि प्रयोग गरी बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्नु ।	परिमार्जन गर्दा विपद तथा संकटमा शिक्षासम्बन्धमा विकास गरिएका मापदण्ड, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुलाई एकीकृत गर्ने । •विपद प्रतिरोधी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने । •शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उपकरण, औषधी, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने । •विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक तथा तीनै तहको सरकारको तयारी, रोकथाम, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनाका लागि क्षमता विकास गर्ने। •विपद् व्यवस्थापनको तयारी, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनामा गैरसरकारी क्षेत्र तथा विकास साझेदारहरुको सहभागिता र सहयोगसमेत परिचालन गर्ने । •विपद व्यवस्थापन र संकटकालमा शिक्षाको निरन्तरता सम्बन्धमा भएका अन्य जिल्ला र स्थानीय तहहरुमा तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा गरिएका सफल अभ्यासहरुलाई स्थानीयकृत गर्ने । •विपद व्यवस्थापनका परम्परागत ज्ञान, सीप तथा अनुभवहरुलाई समयानुकूल पुनर्व्याख्या तथा प्रयोगमा ल्याउने । •विद्यालय शान्ति क्षेत्र सम्बन्धी अवधारणालाई सार्थकता दिन स्थानीय राजनीतिक दल, पेसागत संघ संगठन तथा विद्यार्थी क्लबहरु र अन्य सामुदायिक क्षेत्रबिच समन्वय सहकार्य गर्दै यसप्रति सबैलाई जिम्मेवार बनाउने । •प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम न्यूनीकरणका लागि हरित विद्यालय अभियान, जलवायु, परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकासका निमित्त शिक्षाजस्ता कार्यक्रमहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	क्षमता विकास हुने • भुकम्प प्रतिरोधी विद्यालय भवन र आपतकालीन शैक्षिक योजना स्वीकृति र कार्यान्वयन हुने। • महामारीको समयमा स्वास्थ्य उपचारसहित शिक्षाको व्यवस्थापन र सेवा प्रवाह/सिकाइको निरन्तरता हुने। • युद्ध, सामाजिक द्वन्द्व, हिंसा, बसाइसराइ आदि भएको अवस्थामा पनि आधारभूत आवश्यकतासहित सिकाइको निरन्तरता भएको हुने ।

४.५.३ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

बिद्यालय भौतिक निर्माण र सुधार कार्यक्रमका लागि प्रस्तावितकार्यक्रमहरू **(Proposed Activities for School Infrastructure Development and Improvement)**					
	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
संघीय प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
भूकम्प प्रभावित नभएका जिल्लाहरूका स्थानीय तहका छनौट भएका बिद्यालयहरूमा WASH सुबिधा र फर्निचर सहितको ४ कोठे ब्लकका बिद्यालय निर्माण गर्ने	२	३	३	४	३
भूकम्प प्रभावित जिल्लाहरूका स्थानीय तहका छनौट भएकाबिद्यालयहरूमध्ये कक्षा १-५ सम्म सन्चालित बिद्यालयहरूलाई रू. २००,०००/००, कक्षा६-८ सम्म सन्चालित बिद्यालयहरूलाई रू. ३००,०००/०० र माध्यमिक तह सम्म सन्चालित बिद्यालयहरूलाई रू. ५००,०००/०० बिद्यालय मर्मत खर्च बापतको अनुदान दिने	१०	१०	१०	६	४
विपद् जोखिम व्यवस्थापन र resilience लचिलोपन सम्बन्धी बृहतयोजनाको कार्यान्यिन गर्ने	१	१	१	१	१
ECED बालबालिकाहरुका लागि WASH सुबिधा सहितको छुट्टै शौचालय निर्माण गर्ने	६	९	६	६	३
पालिकाबाट थप कार्यक्रमहरु:					
मर्मत तथा रंगरोगन					
पूर्वाधार विकास मास्टर प्लान	१	०	०	०	०
जग्गादाता तथा जग्गादाता व्यवस्थापन	१	१	१	१	१

एक विद्यालय सम्पूर्ण पुर्वाधार अनुरुप पुर्वाधार निर्माण	०	१	०	१	०
भौतिक संरचना निर्माण अभिमुखीकरण	१	१	१	१	१
विद्यालयभवन निर्माण	१	१	१	१	१
शौचालय निर्माण तथा मर्मत	१	१	१	१	१

४.५.४ विद्यालय भौतिक पुर्वाधार विकास

बालबालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, शौचका लागि शौचालय, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन्।एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रुपमा पठनपाठनमा सहभागी बन्न प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तह र माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० वर्गमिटर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्ड शिक्षा नियमावली २०५९ को नियममा तोकिएको छ।राष्ट्रिय नीति २०७६ ले विद्यालयहरुमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवनलगायत सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद जोखिममुक्त बनाउँदै सबै विद्यालयलाई सुरक्षित एवम् बालमैत्री, हरित विद्यालयको रुपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्था गरेको छ।

यस खण्डमा यस पालिकाअन्तर्गत विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासको वर्तमान अवस्थाको समीक्षाका आधारमा चुनौतीहरु पहिचान गरी विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि उद्देश्य, रणनीति, नतिजा र प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य उल्लख गरिएको छ।

४.५.५ उदेश्य, रणनिति र मुख्य नतिजा

उदेश्य	रणनिति	मुख्य नतिजा
• सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास गरी गुणस्तरीय शिक्षा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नु । • विद्यालय शिक्षा पूर्वाधारका लागि राष्ट्रिय मापदण्ड र डिजाइन ड्रइङहरु पालन गर्नु । • गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारका लागि पारदर्शी एवं जवाफदेही प्रणालीको विकास गर्नु । • विद्यालयहरुको लागि आवश्यक मात्रामा जग्गाहरुको व्यवस्थापन गर्नु ।	• विद्यालयको तह र विद्यार्थी संख्याका आधारमा भौतिक संरचनाहरु निर्माणको प्राथमिकीकरण गर्ने । • विद्यालयको जग्गा व्यवस्थापनका लागि जग्गादातालाई प्रोत्साहन गर्ने र ऐलानीप्रति जग्गाहरुसमेत विद्यालयको नाममा गर्ने । • पूर्वाधार विकासका लागि आवश्यक पर्ने स्रोतका लागि संघीय, प्रदेश सरकार, चन्दादाता, संघसस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने । • एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकै पटक निर्माण गर्ने गरी	• विद्यालय पूर्वाधार विकास मास्टर प्लान तयार भई कार्यान्वयन भएको हुने । • विद्यालय शिक्षा पूर्वाधारका लागि राष्ट्रिय मापदण्ड र डिजाइन ड्रइङहरु पालन भएको हुने । • विद्यालयहरुलाई आवश्यकतानुसार पर्याप्त जग्गा उपलब्ध भएको हुने । • पुराना संरचनाहरु मर्मत, रंगरोगन तथा रेट्रोफिटिङ भएको हुने ।

• आवश्यकतानुसार पूर्वाधारहरुको मर्मत, रंगरोगन र रेट्रोफिटिङ गर्नु ।	बजेट व्यवस्थापन गर्ने । • विद्यालय पूर्वाधार विकास मास्टर प्लान विकास र कार्यान्वयन गर्ने । • आवश्यकतानुसार मर्मत, रंगरोगन र रेट्रोफिटिङका कार्य गर्ने योजना कार्यान्वयन गर्ने । • विद्यालय शिक्षा पूर्वाधारका लागि राष्ट्रिय मापदण्ड र डिजाइन ड्रइङहरु पालन गर्ने ।	• एक विद्यालय सम्पूर्ण पूर्वाधार (A school with complete infrastructure) बमोजिमले कम्तिमा ३ विद्यालयको संरचना विकास भएको हुने।

४.५.६ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क सं	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य					कैफियत
			८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	
१	विद्यालय भवन निर्माण	पटक	५	५	५	५	५	
२	विद्यालयको सवलीकरण	संख्या	५	५	५	५	५	
३	विद्यालयमा बनेका संरचनाको सम्बर्धन तथा मर्मत सम्भार र फर्निचर व्यवस्थापन समेत	विद्यालय संख्या	४	४	४	४	४	
४	छात्रा र छात्रलाई अलग्गै शौचालय, पानी तथा सरसफाइको प्रबन्ध	विद्यालय संख्या	३	३	३	३	३	
५	प्रारम्भिक बालविकासका लागि पानी	विद्यालय संख्या	५	५	५	५	५	

	तथा सरसफाइका साथै अलग्गै शौचालय							
६	अपाङ्गता मैत्री संरचना निर्माण	विद्यालय संख्या	२	२	२	२	२	
७	विद्यालय भौतिक निर्माणमा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी रुजुसूची भर्ने	विद्यालय संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	

४.६ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

४.६.१ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले सूचनाको हकमा प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयमा सूचना माग्ने र प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भनी मौलिक हकमा उल्लेख गरेको छ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुर्याइ डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइको साधनका रुपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शिक्षामा पहुँच पुर्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिको कुशल र प्रभावकारी बनाई सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई सहयोग पुर्याउनु पर्दछ।त्यसैगरी नेपालको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति २०७२ ले सूचना तथा सञ्चारका संरचनामा पहुँच पुर्याउने विषयमा नीतिहरु उल्लेख गरेको छ। डिजिटल नेपालको कार्यढाँचा २०७६ ले विद्यालय तथा क्याम्पसहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा, जियोस्प्यासियल र जिआइएस शिक्षा प्रदान गर्ने र शिक्षाको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने र सबैका लागि सूचना प्रविधिसम्बन्धि साक्षरता प्रदान गर्ने उल्लेख गरेको छ।

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धि आधारभूत संरचना जस्तै विद्युत, इन्टरनेट ककनेक्टिभिटी आदिको विस्तार तथा सबै विद्यालयमा विस्तार गर्नु, शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगका लागि डाटा सेन्टर, डिजिटल ल्याब, डिजिटल पुस्तकालयसहितको एकीकृत प्रणालीको विकास गर्नु, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धि उपकरणको व्यवस्था त्यसको सञ्चालन र प्रयोगका लागि क्षमता विकास गर्नु, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट समता अभिवृद्धि र डिजिटल डिभाइड कम गर्नु, अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको पर्याप्त विकास गर्नु, विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि उपयुक्त हुनेगरी सामग्री विकास र प्रयोग गर्नु, सबै प्रयोगककर्तालाई सहज हुने गरी शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा लेखा प्रणाली व्यवस्थित गर्नु, शिक्षाको सेवा

प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधि(E–governance) को प्रयोगलाई सहज हुने गरी विस्तार गर्नु, विद्यालयहरुमा शिक्षकक र कर्मचारीहरुको प्रविधिमा क्षमता विकास गरी प्रविधि मैत्री बनाउनु, कोभिडजस्ता महामारीको समयमा सिकाइ सहजीकरणको वैकल्पिक उपायको रुपमा प्रविधिलाई प्रयोग गर्नु र पालिका तथा इन्टर प्रदायक संस्थाहरुका बिच समन्वय र सहकार्य व्यवस्थित गर्नु, शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रमुख चुनौतीहरु हुन् ।

शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले विद्यालयमा शिक्षणसिकाइका लागि इन्टरनेट कनेक्टिभिटीका लागि अनुदान उपलब्ध गराई आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्नु, सूचना प्रविधि विषय पाठ्यक्रममा समावेश हुनु, तीनवटै तहका सरकारहरु वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरणणका विषयमा संवेदनशील भएको, सबै विद्यालयहरुमा डिजिटल सामग्री आदानप्रदान गर्ने प्लेटफर्म विकास हुनु, शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई डिजिटलाइज्ड हुनु, कोभिड-१९ को अवस्थामा सिकाइलाई निरन्तरता दिन विभिन्न माध्यमबाट भर्चुअल कक्षा सञ्चालन हुनु, छापाका शिक्षण सिकाइ सामग्रीहरु, रेडियोबाट प्रसारित सामग्रीहरु, टि.भी.बाट प्रसारित सामग्रीहरु, वेभसाइट तथा विद्युतीय माध्यमबाट प्राप्त सामग्रीहरु, Online Based Zoom Meeting सिकाइको विधि हुनु, सबै माध्यमिक विद्यालय तथा केही विद्यालयहरुमा इन्टरनेट हुनु तथा अन्यमा केही समयमा जडान गर्न सम्भावना हुनु, शैक्षिक व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने क्रममा एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (क्भ्क्ष्क्ष) विकास भई कार्यान्वयनमा रहनु, वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरणका लागि वैकल्पिक विधिहरुको छनौट विकास र प्रयोगलाई गाउँपालिकाले प्राथमिकतामा राख्नु आदि यसका अवसरहरु हुन् ।

हाल यस गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सम्पूर्ण माध्यमिक विद्यालयहरुमा बिजुली जडान भएको छ भने ९ वटा आ.वि. तहमा विजुली तथा सोलारको सुविधा छ । सबै बिद्यालयहरुमा ICT को व्यवस्था छ । भने धेरैजसो विद्यालयहरुका विजुली वा सोलारको व्यवस्था रहेको छ ।

४.६.२ उदेश्य, रणनिति र मुख्य नतिजा

उदेश्य	रणनिति	मुख्य नतिजा
• सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गर्नु। • डिजिटल डिभाइड कम गर्दै जाने र विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु लगायत सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा शिक्षामा पहुँच पुर्याउनु। • शिक्षासम्बन्धी विभिन्न सेवामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गरी सहज र छिटोछरिटो र सस्तो बनाउनु।	• सबै विद्यालयहरुमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपचरणको प्रबन्ध गरिनेछ र सुरक्षित भौतिक र प्राविधिक प्रबन्ध मिलाउने। • विभिन्न कक्षा र विषयका लागि उपयोगी हुने डिजिटल सामग्रीहरुको विकास गर्ने। • गाउँपालिकाका विद्यालयहरुले शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रको E–Learning Portal (सिकाइ चौतारी) शिक्षणसिकाइमा प्रयोग गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने। • विश्वव्यापीरुपमा उपलब्ध	• गाउँपालिकामा शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगका लागि डिजिटल सिकाइ केन्द्र स्थापना र सञ्चालन हुने। • गाउँपालिकाभित्रका सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास भइ सबैको सहज पहुँच पुग्ने। • विभिन्न कक्षा र विषयका लागि आवश्यक पर्ने अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री विकास भई ती सामग्रीहरुमा विद्यार्थीहरुको सहज पहुँच हुने। • सबै सामुदायिक विद्यालयहरुले

• शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, कार्यकुशल, पारदर्शी र समतामूलक बनाउनु। • विपत् तथा संकटको समयमा समेत विद्यालयका शैक्षिक गतिविधिहरुलाई निरन्तरता दिनका लागि प्रविधिसँग सम्बन्धित संरचना र स्रोत व्यवस्थापन गर्नु।	शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरुमा इनटरनेटको सुविधा विस्तारमार्फत विद्यालय एवम् विद्यार्थीहरहुको पहुँच विस्तार गर्ने। • IEMIS लाई थप व्यवस्थित गरी विद्यालयको लेखा प्रणाली (क्ब्क), शिक्षकको तलवी प्रतिवेदन पारित गर्नेजस्ता कार्यसमेत यस प्रणालीमा एकीकृत गरिनेछ।साथै शिक्षाका विभिन्न सेवा तथा व्यवस्थापन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गर्ने। • सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरुलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा सेवा प्रदान गर्न परिचालन गर्ने। • संघ र प्रदेशसँग समन्वय गरी गाउँपालिका र इन्टरनेट प्रदायक संस्थाहरुबिच समन्वय र सहकार्य वृद्धि गर्ने। • सबै विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको आधारभूत सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसँग सम्बन्धित आधारभूत सीपमा क्षमता विकास गर्ने। • विद्यालय सुपरीवेक्षण, बैठक, गोष्ठी, कार्यशाला, तालिम, शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अत्यधिक प्रयोग गर्ने। • विद्यालयहरुमा प्रविधिसँग सम्बन्धित आधारभूत पूर्वाधार सुनिश्चित गर्न संघ र प्रदेशसँग सहकार्य र समन्वयात्मक ढङ्गले एकीकृत कार्यक्रम र बजेटको व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा जोड दिने। • विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीलाई प्रविधिको बढीभन्दा बढी प्रयोग गर्न	सिकाइ तथा व्यवस्थापन कार्यमा सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुने। • सूचना प्रविधिमा आधारित सुपरीवेक्षण र शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन हुने। • सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार हुने। • सूचना प्रविधिमा आधारित एकीकृत शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली सुधार गर्ने। • अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रविधिमैत्री भई लागत, जनशक्ति र समयको बचत हुने। • विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरुलाई प्रविधिको बढीभन्दा बढी प्रयोग गर्ने। • कक्षा ८-१२ का शिक्षण सिकाइमा भर्चुअल सिकाइ हुने। • विपत् तथा संकटको समयमा समेत विद्यार्थीको सिकाइलाई निरन्तरता दिन सक्ने। • विद्यार्थीको सिकाइ सहजीकरणमा स्थानीय रेडियो र टेलिभिजन प्रभावकारीरुपमा परिचालन हुने तथा विभिन्न वेभसाइट तथा Learning Portal हरुमा विद्यार्थीहरुको पहुँच र प्रयोग भएको हुने। • सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा विद्युतीय हाजिरी र सिसी टिभी क्यामेराको व्यवस्था हुने।

	प्रोत्साहन गर्ने। ● कक्षा ८-१२ का महत्त्वपूर्ण विषयहरुमा भर्चुअल सिकाइका लागि आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने। ● विपत् तथा संकटको समयमा समेत विद्यार्थीको सिकाइलाई निरन्तरता दिन सक्ने गरी सिकाइका वैकल्पिक विधिको रुपमा प्रविधिलाई प्रयोग गर्न सक्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने। ● महामारीको समयमा विद्यार्थीको सिकाइलाई सहजीकरण गर्नलाई रेडियो र टेलिभिजनको प्रयोगलाई जोड दिने। ● सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा वेभसाइट, विद्युतीय हाजिरी र सिसी टिभी क्यामेराको व्यवस्था गर्ने ।	

४.६.३ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्रस	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
		२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
		८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ को कार्यन्वयन (तहगत पाठ्यक्रमहरूको विकास, परीक्षण र कार्यन्वयन, नमुना पाठ्यपुस्तकहरूको विकास, शिक्षक निर्देशिका र सन्दर्भ सामग्रीहरुको विकास गर्ने)	३	३	३	२	१
	पाठ्यक्रमको मूल्यांकन (मुल्यांकन, सुधार र बिद्यालयमा आधारित पाठ्यक्रम विकास र नमूना परीक्षण)					१
	Digital सामाग्रीहरुको कार्यन्वयन (विधुतीय अन्तरक्रियात्मक सामाग्रीहरुको विकास र तिनलाई Online/Offline माध्यमबाट बिद्यार्थी (अपाङ्गताभएका बिद्यार्थी समेत्) र शिक्षकको पँहुचसम्म पुर्याउने सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट विकास गरिएका सबै सामाग्रीहरुलाई विधुतीय प्रती बनाईतिनलाई e-library को विकास गरी सबैको पँहुच सुनिश्चित गर्ने	०	१	१	१	१
	सँस्थागत संरचनाको विकास र क्षमता अभिबृद्धि गर्ने (विज्ञहरुको परिचालन गरी स्थानीय तहहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनका लागि प्राबिधिक सहयोग	८	८	८		

	प्रदान गर्ने बिधि र पद्धति स्थापित गर्ने)					
	आधारभूत तहको पाठ्यक्रकका लागि सबै शिक्षकहरूलाई ३ दिने अभिमुखीकरणतालिम प्रदान गर्ने	४३.८	६५.७	६५.७	२१.९	२१.९
	आन्तरिक र बाहिय दुवै विधिका बिद्यार्थी मुल्यांकन र तिनको कार्यन्वयनको मापदण्डहरू विकास गर्ने (जसमा:- नमूना सामाग्रीहरु विकास गर्ने, कक्षाकोठामा आधारित मुल्यांकनका मापदण्डहरूको विकास र तिनको बारेमा अभिमुखीकरण साथै बिद्यार्थी प्रगतीको प्रतिबेदन र सुझाव सङ्कलन)	४४	४४	४४	४४	४४
	प्राबिधिक धारका बिषयहरुको पाठ्यक्रम र सिकाई सामग्रीहरुको विकास रकार्यान्वयन गर्ने (जसमा:- प्राबिधिक धारका बिषयगत समस्या तथा सवालहरू पत्ता लगाउने, तिनलाई पाठ्यक्रममा समायोजन गर्ने र सोका आधारमा पाठ्यपुस्तक, सिकाई सामग्रीहरूको विकास, मुल्यांकन पद्धतिको विकास र तिनको प्रबोधिकरण, बितरण, प्रयोग बिषयहरु समाबेश गर्ने)	१	६	४	४	
	बहूपाठ्य पुस्तकहरूको कार्यान्यिन गर्ने (जसमा:- बहू पाठ्यपुस्तक नीतिको कार्यान्यिन गर्ने, गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने, पाठ्यपुस्तकहरुको मुल्यांकन र छनौट, बहूबर्षिय पाठ्यपुस्तकहरूको परिक्षण गर्ने र अपाङ्गता भएका बिद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त पाठ्यपुस्तकहरूको विकास गर्ने)	०	०	०	०	१
	बिद्यालय शिक्षा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र अन्य बिषय क्षेत्रका निर्देशिका, बिधि र प्रक्रियाहरूको विकास र परिमार्जन गर्ने र तिनलाई एकीकृत गर्ने)	०	१	१	१	१

परिच्छेदः ५ अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरु

५.१ परिचय

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई संघीय राज्यको रुपमा व्यवस्था गरी मुलुकमा तीन तहको सरकारको कार्यान्वयन भइरहेको छ, जसअन्तर्गत मुलुकमा अहिले एउटा सङ्घीय, सातवटा प्रदेश सरकार र ७५३ वटा स्थानीय सरकारहरु रहेका अवस्था छ। सङ्घीय संरचनाअनुसार सबैले शिक्षा प्राप्तिको अधिकार सुनिश्चितताका लागि अनुसूचि ५,६,८ र ९ को व्यवस्था गरेको छ। जसअन्तर्गत अनुसूचि ५ को बुदाँ १५ ले संघको एकल शैक्षिक दायित्त्व तोकेको छ।अनुसुचि ६ को बुदाँ ८ ले प्रदेशको एकल शैक्षिक दायित्व उल्लेख गरेको छ।त्यस्तै अनुसूचि ६ को बुदाँ १८ ले भाषा, लिपी आदिलाई संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारको साझा जिम्मेवारीमा राखेको छ। अनुसूचि ८ को बुदाँ ८ ले स्थानीय सरकारको एकल अधिकारअन्तर्गत आधारभूत तथा माध्यमिक तहको शैक्षिक दायित्त्वको व्यवस्था गरेको छ।अनुसूचि ९ को बुदाँ २ ले स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारको साझा शैक्षिक दायित्त्व उल्लेख गरेको छ। संघिय तहमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, प्रदेश तहमा सामाजिक विकास मन्त्रालय र स्थानीय तहमा पालिकाले शिक्षाको नेतृत्त्व गरेको छ।

मुलुकमा मूल कानूनको रुपमा संविधान जारी भए पनि सम्पूर्णरुपमा अरु कानूनहरु बनिसकेको अवस्था छैन। संविधानले कुन सरकारको शिक्षा सम्बन्धी कुन र कति हो भनी निर्धारण गरेर स्पष्ट र केही विषयमा कानून बनाई व्याख्या गर्नु आवश्यक छ।यस्तो अवस्थामा शिक्षा ऐन पुरानै छ र संघीयताको मर्मअनुरुप संशोधन हुन सकिरहेको छैन।

कतिपय स्थानीय तहबाट संविधानले आफूलाई प्रदान गरिएको अधिकार भनेर शिक्षक नियुक्ति र सरुवा, एस.ई.ई. परीक्षा सञ्चालन, विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार विकासलगायतका सवालहरुमा काम गर्न रुचि देखाएको अवस्था छ।विद्यालय शिक्षासम्बन्धी धेरै अधिकार स्थानीय तहलाई भएको र हालको अवस्थामा स्थानीय तहमा शिक्षासम्बन्धी काम गर्ने संरचना र जनशक्ति नभएको कारण शिक्षामा केही द्विविधा र केही अलमलको स्थिति देखिएको छ।पुरानो संरचनाअन्तर्गतका स्रोत केन्द्रहरु खारेज गरिएका कारण विद्यालयहरुमा हुने विद्यालयहरुमा अनुगमन र सुपरीवेक्षण प्रायः शून्य भएको अवस्था छ ।

५.१.२ चुनौती र अवसर

संविधानमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षाका अधिकारका सम्बन्धमा गरेको व्यवस्थाका बारेमा सबैको बुझाइमा एकरुपता कायम नहुनु, शिक्षाको बजेट बाँडफाँडको सम्बन्धमा मतैक्यता नहुनु, एकअर्का बिचको समन्वयका लागि सुदृढ कानूनी एवम् संस्थागत र संरचनागत व्यवस्था नहुनु, संघीय संरचनाअनुसारको शिक्षाको ऐन कानून निर्माण नहुनु, स्थानीय तहसम्बन्धी पर्याप्त जनशक्ति र संरचनाको व्यवस्था नहुनु जस्ता चुनौतीहरु प्रमुख रुपमा रहेका छन्।संविधानले तोकेका शिक्षाका साझा अधिकारको सूचिमा थप स्पष्टता ल्याउनु, शिक्षाका तहगत संरचनाहरुको आवश्यकताको आधारमा व्यवस्थापन गर्नु, अभिभावक र शिक्षाका सरोकारवालाहरुको शिक्षा र बालबालिकाप्रति समुचित किसिमले ध्यानाकर्षण गराउनु, सामुदायिक विद्यालयहरुको क्षमता विकास गर्नु, स्थानीय तहमा सुपरीवेक्षण र अनुगमन गर्नका लागि उपयुक्त संरचना र क्षमताको विकास गर्नु, स्थानीय तहमा भएको शिक्षासम्बन्धी अधिकार र जिम्मेवारीअनुसार आवश्यक पर्ने संरचना र जनशक्तिको विकास गर्नु आदि पनि उल्लेख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

मुलुकले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीसहित संघीय राज्य प्रणाली कार्यान्वयनमा आएपछि तीनवटै तहका सरकारहरुबाट शिक्षाको संरचनामा चासो राखेर काम गर्ने जमर्को भइरहेको छ।तीनवटै सरकारहरुले आ-आफ्नो किसिमले क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका छन्। विद्यालयहरुको भौतिक संरचनाको विकास र विस्तारले तुलनात्मक किसिमले प्राथमिकता पाएको छ।बारेकोट गाउँपालिकाले दरबन्दी अपर्याप्त रहेको अवस्थामा पालिकाबाट आफ्नै स्रोतबाट शिक्षक व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि, भौतिक संरचनाको स्तरोन्नती र नव संरचना निर्माण जस्ता कार्यहरुमा चासो र बजेट खर्च गरिरहेको अवस्था छ।बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्मको कक्षा सञ्चालनको अनुमित स्थानीय तहले नै दिने भएको हुँदा विद्यालयहरुमा तह वा कक्षा थप गर्ने काम सहज भएको छ।

५.१.३ लक्ष्य, उदेश्य तथा उपलब्धी

लक्ष्य:

गुणस्तरीय शिक्षाका लागि सुदृढ तहगत संरचना, प्रभावकारी अन्तर सरकार सम्बन्ध र उपलब्धिमुलक क्षमता विकास गर्ने ।

उदेश्य	रणनिति	नतिजा
• संविधानको मर्मअनुसार आवश्यक पर्ने कानून निर्माण गरी तीनै तहको सरकारबिचमा अधिकारर जिम्मेवारीका सम्बन्धमा देखिएका	• संघीय सरकारबाट शिक्षासम्बन्धी नीति र मापदण्ड बनाउने, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई बजेट र मार्गदर्शन प्रदान गर्ने, पाठ्यक्रमको प्रारुप तयार गर्ने,	• कानून बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचना, कार्यक्षेत्र र अधिकार बाँडफाँटमा स्पष्टता आएको हुने । • संविधानको मर्मअनुसार नै तीनै

अन्यौलहरुको निराकरण गर्न योगदान गर्नु । ● संविधानबाट प्रदत्त अधिकार र जिम्मेवारीहरुको प्रभावकारी रुपमा सदुपयोग र सम्पादन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने संरचनाको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु । ● शिक्षाको संरचनामा प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादन गर्नका लागि ठीक पदमा ठीक व्यक्ति रहने गरी तदनुसारको क्षमता र छनौट पद्धतिको विकास गर्नु । ● अभिभावक, शिक्षक लगायत शिक्षाको जनशक्ति र संरचनाको उचित किसिमले क्षमता विकास र सोको अद्यावधिक गर्नका लागि आवश्यक संयन्त्रको विकास गर्नु ।	शिक्षक र प्रधानाध्यापक छनौटसम्बन्धी काम गर्ने, माध्यमिक तहको अन्तमा हुने परीक्षासम्बन्धी काम गर्ने, शैक्षिक अनुसन्धानसम्बन्धी काम गर्ने, शिक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय निकाय र नियोगहरुसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने, संस्थाहरुको सक्षमता मापनसम्बन्धी मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने। ● स्थानीय तहमा शिक्षकहरुको दरबन्दी मिलान, स्थानीय तहभित्र शिक्षकहरुको सरुवा, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन, विद्यालयहरुको नक्साङ्कन, विद्यालयहरुको सञ्चालन अनुमति, टोल र वडावडामा पुस्तकालय एवम् वाचनालयको व्यवस्था, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा र साक्षरतासम्बन्धी कार्यक्रमको सञ्चालन, शैक्षिक संस्थाहरुको अनुगमन जस्ता काम गर्नका लागि स्थानीय तहअन्तर्गत रहेको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा एक संरचनाको विकास गर्ने। ● शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण गर्दा पनि शिक्षक दरबन्दी नपुग हुने अवस्थामा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट सिर्जना हुने शिक्षक दरबन्दीमा शिक्षक पदपूर्ति एवम् विद्यालय कर्मचारीको पदपूर्तिका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने। ● विद्यालयहरुलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालनका लागि विद्यालयमा सक्षम र अधिकार प्राप्त प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्ने। यसरी व्यवस्था गरिएका प्रधानाध्यापकहरुले स्थानीय तहसँग करार सम्झौता गरी	तहको बिचमा समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्त्वका आधारमा कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारीहरु गुणस्तरीय किसिमबाट सम्पादन भएको हुने । ● साझा चासो र हितका सम्बन्धमा सरकारहरुको तहहरुबिच सूचना आदानप्रदान र असल अभ्यासको अनुसरण गर्ने संस्कारको विकास भएको हुने । ● शैक्षिक निकाय र विद्यालयहरु गूणस्तर, सुशासन र क्षमता विकासका हिसाबले नागरिक समाजले अनुभूत गर्ने गरी विकास भएको हुने । ● पेसाप्रति समर्पित र सक्षम शिक्षकहरुको शिक्षण पेसामा बाहुल्यता भएको हुने । ● बालाबालिकालाई विद्यालय नपठाउने र घरमा सिकाइमैत्री वातावरण उपलब्ध नगराउने अभिभावकलाई कानूनी कारवाही गर्ने कानून निर्माण भई लागू भएको हुने ।

	काम गर्नु पर्नेछ । ● पाँच वर्षपछि पुनः प्रधानाध्यापक हुन उपयुक्त देखिएमा अर्को विद्यालयमा खटाउने। ● बालबालिकाको शिक्षाप्रति अभिभावकलाई जिम्मेवार बनाउने। बालाबालिकालाई विद्यालयमा नपठाउने र घरमा समेत सिकाइमैत्री वातावरण उपलब्ध गराउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने। ● शिक्षण पेसाप्रति समर्पित र सक्षम जनशक्तिलाई शिक्षण पेसामा प्रवेश गर्ने गराउने वातावरण सिर्जना गर्नका लागि व्यक्तिको मनोवैज्ञानिक र मनोसामाजिक पक्ष एवम् प्रविधिसम्बन्धी सीप र दक्षता मापन गर्ने किसिमले शिक्षक छनौटको व्यवस्था मिलाउने । ● तीनवटै सरकार र तिनका संरचनाहरुको बिचमा प्रभावकारी सहकार्यकालागि आवश्यक समन्वयात्मक वातावरण सिर्जना गर्ने ।	

५.२ आपतकालिन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा

५.२.१ परिचयः

नेपालमा विभिन्न समयमा देखिएका ठुला तथा साना विपद्हरूले शिक्षा लाई प्रभावित पारिरहेको देखिन्छ । भूकम्प, बाढी पहिरो जस्ता प्राकृतिक विपद्को सामाना गरिरहेको अवस्थामा कोभिड १९ को विश्वव्यापी महामारीले ठुलो शैक्षिक क्षति गरेको देखिन्छ । यस्ता विपद्को समयमा शिक्षाका वैकल्पिक उपाय सहित शिक्षा लाई निरन्तरता दिनु जरुरी छ । शिक्षा लाई विपद्को समयमा निरन्तरता दिनका लागि सिकाइ सहजिकरण निर्देशिका २०७७ , विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना २०७७ , विद्यालय सञ्चालन कार्यढाँचा, पाठ्यवस्तु समायोजन ढाँचा २०७७, एस इ इ नतिजा प्रकाशन तथा प्रमाणीकरण कार्यविधि २०७७ अनुसार शिक्षाका क्रियाकलापहरू लाई निरन्तरता दिएको देखिन्छ । बारेकोट गाउँपालिकाले कोभिड-१९, भुकम्प तथा अन्य महामारीको अवस्थामा शिक्षण सिकाईलाई निरन्तरता दिन विभिन्न माध्यमको प्रयोग गरेको थियो । विभिन्न माध्यमको प्रयोग गरेर शिक्षालाई निरन्तरता दिएको भएतापनि यसले विभिन्न चुनौतीहरू भ्केल्नुपरेको देखिन्छ ।

आपतकालीन अवस्थामा लागु गरीने पाठ्यवस्तु, छुट्टै योजना बनाउने की योजनाको हरेक अङ्गमा यस लाई समावेश गर्नै, योजना तत्कालीन बनाउने कि दीर्घकालीन, योजनामा सङ्कटका कुनकुन पक्षलाई समावेश गर्ने, अनुमान गर्न नसकिने, घटनालाई योजनामा कसरी समेट्ने आदि यसका थप चुनौतीहरू रहेका छन ।

यसैगरी नेपालको संविधानले सबैलाई अनिवार्य, तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक तह सम्म निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था र बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध, अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुविधा विहीनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्ट्रिय कार्य ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ ले विद्यालयलाई सशस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत राजनीतिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुर्व्यवहार र शोषणबाट मुक्त राख्ने नीतिगत व्यवस्था आदि अवसरहरू रहेका छन ।

५.२.२ लक्ष्य तथा उदेश्य

उदेश्य	रणनिति	नतिजा
• औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमबाट सम्भावित विपद्को पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्नु । • सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको तयारी गर्नु । • विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्नु । • अल्पकालीन र दीर्घकालीन पुनर्स्थापना गर्नु ।	• विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने । • सम्भावित प्रकोप तथा विपद् सम्बन्धी पूर्व सावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास । • प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोगाउन आवश्यक तयारी । • कोभिड-१९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्व सावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी । • महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायहरूको तयारी । • शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा सङ्कटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण । • संकटासन्नता (Vulnerability) को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत् योजना तयार गर्ने । • विद्यालय स्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।	• विद्यालय र शिक्षा प्रणालीमा विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापनको लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा पुनरूत्थान योजना तथा क्षमता विकास हुने । • भौतिक, मानवीय र आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन सहित विद्यालय तथा शिक्षा प्रणाली उत्थानशील हुने । • विपद् तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शैक्षिक क्रियाकलापहरू निरन्तर रुपमा सञ्चालन हुने ।

	• विपद् प्रतिरोधी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने । • शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोसाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने । • विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहर विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने । • विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने । • विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने । • हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने ।	

परिच्छेद : ६ सुशासन तथा व्यवस्थापन

शिक्षा जस्तो महत्त्वपूर्ण सार्वजनिक सेवालाई सबल, चुस्त, सेवाउन्मुख तथा परिणाममुखी बनाउनका लागि सुशासन र व्यवस्थापनको भूमिका ज्यादै महत्त्वपूर्ण रहन्छ । सामान्यतया सुशासन तथा व्यवस्थापनले उत्तरदायित्व, पारदर्शिता, जिम्मेवारी बोध वा जवाफदेहीपन, विधिको शासन, समता तथा समावेशिता र व्यापक सहभागिता सुनिश्चित गरी योजनाका उद्देश्य प्राप्तिमा सहयोग पुऱ्याउन तयार गरिएका संरचना तथा प्रकियाहरू जनाउँछ । सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय तथा कार्यान्वयन गर्न, निश्चित दृष्टिकोण वा उद्देश्यमा आधारित भई कार्य गर्न, कार्यसम्पादनमा प्राथमिकता दिई उत्तरदायित्व वहन गर्न, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलता कायम गर्न, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही बन्न र पारदर्शिता तथा विधिको सर्वोच्चता कायम गर्न सहयोग पुग्ने गरी संरचना तथा कार्य प्रक्रिया व्यवस्थित गरिनुपर्छ।

शिक्षामा तीनै तहका सरकार, विद्यालय तथा समुदाय, गैरसरकारी निकाय तथा विकास साझेदारको भूमिका रहने भएकाले आआफ्नो भूमिकाअनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान आवश्यक हुन्छ । नेपालको संविधानमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकारका एकल र साझा अधिकारका सूचीसहित शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापन हुने व्यवस्था छ । विद्यालय शिक्षाको यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनासहित क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको जिम्मेवारी सहितको व्यबस्थापकीय प्रबन्ध र उपयुक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

यस परिच्छेदमा सुशासन तथा व्यवस्थापनअन्तर्गत संस्थागत क्षमता विकास, स्थानीय शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनको प्रबन्ध र अनुमगन तथा मूल्याकंन जस्ता क्षेत्र समावेश गरिएको छ । यस परिच्छेदमा समावेश गरिएका क्षेत्रलाई पनि अरु परिच्छेदमा जस्तैः परिचय, वर्तमान अवस्था, उद्देश्य, रणनीति, उपलब्धि, नतिजा र मुख्य क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण गरि सातओटा उपशीर्षकहरूमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको छ ।

६.१. शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास

६.१.१ वर्तमान अवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई संघीय राज्यको रुपमा व्यवस्था गरी मुलुकमा तीन तहको सरकारको कार्यान्वयन भइरहेको छ, जसअन्तर्गत मुलुकमा अहिले एउटा सङ्घीय, सातवटा प्रदेश सरकार र ७५३ वटा स्थानीय सरकारहरु रहेका अवस्था छ। सङ्घीय संरचनाअनुसार सबैले शिक्षा प्राप्तिको अधिकार सुनिश्चिततताका लागि अनुसूचि ५,६,८ र ९ को व्यवस्था गरेको छ। जसअन्तर्गत अनुसूचि ५ को बुदाँ १५ ले संघको एकल शैक्षिक दायित्त्व तोकेको छ।अनुसुचि ६ को बुदाँ ८ ले प्रदेशको एकल शैक्षिक दायित्त्व उल्लेख गरेको छ।त्यस्तै अनुसूचि ६ को बुदाँ १८ ले भाषा, लिपी आदिलाई संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारको साझा जिम्मेवारीमा राखेको छ। अनुसूचि ८ को बुदाँ ८ ले स्थानीय सरकारको एकल अधिकारअन्तर्गत आधारभूत तथा माध्यमिक तहको शैक्षिक दायित्त्वको व्यवस्था गरेको छ।अनुसूचि ९ को बुदाँ २ ले स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारको साझा शैक्षिक दायित्त्व उल्लेख गरेको छ। संघिय तहमा शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, प्रदेश तहमा सामाजिक विकास मन्त्रालय र स्थानीय तहमा पालिकाले शिक्षाको नेतृत्व गरेको छ।

संविधान र ऐन कानूनले तोकेका जिम्मेवारीहरु सम्पादन गरानका लागि लुम्बिनी प्रदेशमा शिक्षा, विज्ञान तथा सामाजिक विकास मन्त्रालयको नेतृत्त्वमा शिक्षा तथा सामजिक विकास निर्देशनालय, शिक्षा तालिम केन्द्र र १२ वटा जिल्लाहरुमा काम गर्नका लागि ६ वटा सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालयको स्थापना गरी कामकाज भइरहेको अवस्था छ। संघीय सरकारको मातहतमा रहेको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई प्रत्येक जिल्लाहरुमा रहेको अवस्था छ।संविधानले तोकेबमोजिमका शिक्षाका कार्यहरु स्थानीय तहमा शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाबाट सञ्चालन हुँदै आइरहेका छन्।

संविधानमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षाका अधिकारका सम्बन्धमा गरेको व्यवस्थाका बारेमा सबैको बुझाइमा एकरुपता कायम नहुनु, शिक्षाको बजेट बाँडफाँडको सम्बन्धमा मतैक्यता नहुनु, एकअर्का बिचको समन्वयका लागि सुदृढ कानूनी एवम् संस्थागत र संरचनागत व्यवस्था नहुनु, संघीय संरचनाअनुसारको शिक्षाको ऐन कानून निर्माण नहुनु, स्थानीय तहसम्बन्धी पर्याप्त जनशक्ति र संरचनाको व्यवस्था नहुनु जस्ता चुनौतीहरु प्रमुख रुपमा रहेका छन्।संविधानले तोकेका शिक्षाका साझा अधिकारको सूचिमा थप स्पष्टता ल्याउनु, शिक्षाका तहगत संरचनाहरुको आवश्यकताको आधारमा व्यवस्थापन गर्नु, अभिभावक र शिक्षाका सरोकारवालाहरुको शिक्षा र बालबालिकाप्रति समुचित किसिमले ध्यानाकर्षण गराउनु, सामुदायिक विद्यालयहरुको क्षमता विकास गर्नु, स्थानीय तहमा सुपरीवेक्षण र अनुगमन गर्नका लागि उपयुक्त संरचना र क्षमताको विकास गर्नु, स्थानीय तहमा भएको शिक्षासम्बन्धी अधिकार र जिम्मेवारीअनुसार आवश्यक पर्ने संरचना र जनशक्तिको विकास गर्नु आदि पनि उल्लेख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

मुलुकले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीसहित संघीय राज्य प्रणाली कार्यान्वयनमा आएपछि तीनवटै तहका सरकारहरुबाट शिक्षाको संरचनामा चासो राखेर काम गर्ने जमर्को भइरहेको छ।तीनवटै सरकारहरुले आ-आफ्नो

किसिमले क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेका छन्। विद्यालयहरुको भौतिक संरचनाको विकास र विस्तारले तुलनात्मक किसिमले प्राथमिकता पाएको छ। बारेकोट गाउँपालिकाले दरबन्दी अपर्याप्त रहेको अवस्थामा पालिकाबाट आफ्नै स्रोतबाट शिक्षक व्यवस्थापन, क्षमता अभिवृद्धि, भौतिक संरचनाको स्तरोन्नती र नव संरचना निर्माण जस्ता कार्यहरुमा चासो र बजेट खर्च गरिरहेको अवस्था छ।बालविकासदेखि कक्षा १२ सम्मको कक्षा सञ्चालनको अनुमत स्थानीय तहले नै दिने भएको हुँदा विद्यालयहरुमा तह वा कक्षा थप गर्ने काम सहज भएको छ।

६.१.२ उदेश्य तथा रणनिति

उदेश्य	रणनिति	नतिजा
• संविधानको मर्मअनुसार आवश्यक पर्ने कानून निर्माण गरी तीनै तहको सरकारबिचमा अधिकार र जिम्मेवारीका सम्बन्धमा देखिएका अन्यौलहरुको निराकरण गर्न योगदान गर्नु । • संविधानबाट प्रदत्त अधिकार र जिम्मेवारीहरुको प्रभावकारी रुपमा सदुपयोग र सम्पादन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने संरचनाको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु । • शिक्षाको संरचनामा प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादन गर्नका लागि ठीक पदमा ठीक व्यक्ति रहने गरी तदनुसारको क्षमता र छनौट पद्धतिको विकास गर्नु । • अभिभावक, शिक्षक लगायत शिक्षाको जनशक्ति र संरचनाको उचित किसिमले क्षमता विकास र सोको अद्यावधिक गर्नका लागि आवश्यक संयन्त्रको विकास गर्नु ।	• संघीय सरकारबाट शिक्षासम्बन्धी नीति र मापदण्ड बनाउने, प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई बजेट र मार्गदर्शन प्रदान गर्ने, पाठ्यक्रमको प्रारुप तयार गर्ने, शिक्षक र प्रधानाध्यापक छनौटसम्बन्धी काम गर्ने, माध्यमिक तहको अन्तमा हुने परीक्षासम्बन्धी काम गर्ने, शैक्षिक अनुसन्धानसम्बन्धी काम गर्ने, शिक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय निकाय र नियोगहरुसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,संस्थाहरुको सक्षमता मापनसम्बन्धी मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने। • स्थानीय तहमा शिक्षकहरुको दरबन्दी मिलान, स्थानीय तहभित्र शिक्षकहरुको सरुवा, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन, विद्यालयहरुको नक्साङ्कन, विद्यालयहरुको सञ्चालन अनुमति, टोल र वडावडामा पुस्तकालय एवम् वाचनालयको व्यवस्था, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा र साक्षरतासम्बन्धी कार्यक्रमको सञ्चालन, शैक्षिक संस्थाहरुको अनुगमन जस्ता काम गर्नका लागि स्थानीय तहअन्तर्गत रहेको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखामा एक संरचनाको विकास गर्ने। • शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण गर्दा पनि शिक्षक दरबन्दी नपुग हुने अवस्थामा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट सिर्जना हुने शिक्षक दरबन्दीमा शिक्षक पदपूर्ति एवम्	• कानून बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचना, कार्यक्षेत्र र अधिकार बाँडफाँटमा स्पष्टता आएको हुने । • संविधानको मर्मअनुसार नै तीनै तहको बिचमा समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्त्वका आधारमा कार्यक्षेत्र र जिम्मेवारीहरु गुणस्तरीय किसिमबाट सम्पादन भएको हुने । • साझा चासो र हितका सम्बन्धमा सरकारहरुको तहहरुबिच सूचना आदानप्रदान र असल अभ्यासको अनुसरण गर्ने संस्कारको विकास भएको हुने । • शैक्षिक निकाय र विद्यालयहरु गुणस्तर, सुशासन र क्षमता विकासका हिसाबले नागरिक समाजले अनुभूत गर्ने गरी विकास भएको हुने । • पेसाप्रति समर्पित र सक्षम शिक्षकहरुको शिक्षण पेसामा बाहुल्यता भएको हुने । • बालाबालिकालाई विद्यालय नपठाउने र घरमा सिकाइमैत्री वातावरण उपलब्ध नगराउने अभिभावकलाई कानूनी कारवाही गर्ने कानून निर्माण भई लागू भएको हुने ।

	विद्यालय कर्मचारीको पदपूर्तिका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने। ● विद्यालयहरुलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालनका लागि विद्यालयमा सक्षम र अधिकार प्राप्त प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्ने। यसरी व्यवस्था गरिएका प्रधानाध्यापकहरुले स्थानीय तहसँग करार सम्झौता गरी काम गर्नु पर्नेछ। पाँच वर्षपछि पुनः प्रधानाध्यापक हुन उपयुक्त देखिएमा अर्को विद्यालयमा खटाउने। ● बालबालिकाको शिक्षाप्रति अभिभावकलाई जिम्मेवार बनाउने। बालाबालिकालाई विद्यालयमा नपठाउने र घरमा समेत सिकाइमैत्री वातावरण उपलब्ध गराउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने। ● शिक्षण पेसाप्रति समर्पित र सक्षम जनशक्तिलाई शिक्षण पेसामा प्रवेश गर्ने गराउने वातावरण सिर्जना गर्नका लागि व्यक्तिको मनोवैज्ञानिक र मनोसामाजिक पक्ष एवम् प्रविधिसम्बन्धी सीप र दक्षता मापन गर्ने किसिमले शिक्षक छनौटको व्यवस्था मिलाउने। ● तीनवटै सरकार र तिनका संरचनाहरुको बिचमा प्रभावकारी सहकार्यका लागि आवश्यक समन्वयात्मक वातावरण सिर्जना गर्ने। ● राहत तथा करार (अस्थायी प्रबृतीका) शिक्षक कर्मचारीहरुलाइ कार्यविधि बनाइ सोही अनुसार स्थाइ गर्ने व्यवस्था गर्ने । ● बि व्य स को काम कर्तब्य अधिकारलाइ व्यवस्थापनमा सिमित गर्दै सम्पुर्ण प्रशासनिक कार्य प्र अ लाइ हुने प्रबन्ध मिलाउने ।	

	• गैह्र सरकारी सस्थाहरुलाइ विद्यालय भौतिक निर्माणमा साझेदारी गर्ने । • विद्यालयको मासिक रुपमा विषय बिज्ञ सहितको टोली द्धारा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउने । • बि व्य स लाइ विद्यालय प्रति उत्तरदायी र जिम्मेवार बनाउन स्थानिय तहका जनप्रतिनिधिहरु द्धारा मासिक रुपमा अनुगमन र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	

६.१.३ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्रस	प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	बार्षिक भौतिक लक्ष्य (Yearly Physical Target)				
		२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
		८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
१	आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार तथा सबै
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास	८	१५	२१	११	सबै विद्यालय
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढिकरण	८	१५	२१	११	सबै विद्यालय
४	कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	८	१५	२१	११	सबै प्रअ
५	विद्यालय कार्यसम्पादन एवम् स्वमूल्याङ्कन गर्ने, गराउने	८	१५	२१	११	सबै विद्यालय

६.२ स्थानीय शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनको प्रबन्ध

६.२.१ वर्तमान अवस्था

यस योजनाले लिएको दूरदृष्टि, दीर्घकालीन सोच, योजनाका समग्र उद्देश्यहरु तथा रणनीतिहरुका आधारमा योजनाको प्रभाव वा गन्तव्य पहिचान गरिएको छ। गन्तव्यमा पुग्नका लागि आवश्यक उपलब्धि तथा यसका सूचकहरु निर्धारण गरी योजनाको पाँच वर्षका लागि प्रत्येकक वर्षको नतिजा आँकलन गरिएको छ। नतिजा खाकामा उपलब्धि, उपलब्धि सूचकहरु तथा तिनका सङ्ख्यात्मक मान, सूचना प्राप्त हुने स्रोत तथा जिम्मेवारी उल्लेख गरिएको छ।

नतिजा खाका आवधिक योजनाको उपलब्धि मापन गर्ने संख्यात्मक साधन हो। यसबाट योजनाका समग्र तथा उपक्षेत्रगत उपलब्धि मापन गर्न सकिन्छ।यसले वार्षिक योजना निर्माणका लागि आधार सिर्जना गर्नाका साथै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको मापदण्ड निर्धारण गर्न सहयोग गर्छ। यसबाट योजनाका अपेक्षित उपलब्धिका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त भई नतिजा प्राप्तिलाई सहयोग पुग्दछ।नतिजा खाकाले विद्यालय तथा समस्त विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई नतिजाप्रति जवाफफदेही बनाउन सहयोग गर्दछ।यस गाउँपालिकामा शैक्षिक कार्यक्रमसँग सम्बद्ध नियामक, नियमनकारी तथा सहयोगी कार्यालय तथा संगठनहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क) संघीय निकायहरुः (मन्त्रालय, CEHRD, NEB, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक), शिक्षा विकास तथा
समन्वय इकाइ आदि)
ख)प्रदेश मातहतका निकायहरुः (सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय, सामाजिक विकास
डिभिजन कार्यालय आदि)
ग)स्थानीय तहअन्तर्गतका निकायहरुः (कार्यपालिका, गाउँ शिक्षा समिति शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, विषयगत शाखाहरु,विभिन्न समितिहरु, वडा कार्यालयहरु, विद्यालयहरु)
घ)विद्यालयअन्तर्गतः (विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, विभिन्न समितिहरु, बाल क्लव)
ङ)विभिन्न संघ संस्था तथा व्यक्तिहरु

गाउँपालिकाभित्र शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाअन्तर्गत एक जना अधिकृतस्तर र एकजना स्रोत व्यक्ति रहेका छन्। गाउँ शिक्षा समिति पनि गठन भई सक्रिय रहेको छ।त्यसै गरी विद्यालयहरुमा नियमानुसारले विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरु समेत गठन भएका छन्।विद्यालयहरुमा शिक्षक अभिभावक संघ पनि गठन भएका छन्।सबै विद्यालयहरुमा प्रधानाध्यापकहरु नियुक्त भएका छन्।साथै वडाहरुमा वडाध्यक्ष लगायत वडा सदस्यहरु पनि शैक्षिक गतिविधिहरुमा सहभागिता जनाउने गरेका छन्।त्यसै गाउँ शिक्षा समितिबाट विद्यालयको नियमित अनुगमन भैरहेको छ ।

परिच्छेदः ७ योजनाको मध्यावधी समीक्षा, लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

७.१ योजनाको मध्यावधी समीक्षा

७.१.१ परिचय

यस गाउँपालिका २०७८ सालको जनगणनाको प्रतिवेदनअनुसार जम्मा जनसंख्या २२००५ रहेकोको जसमा सक्षरता ७८.६ % छ । सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं. १ मा रहेको छ भने कम साक्षरता वडा नं. ४ को रहेको छ । ९ वटा वडाहरु रहेको यस गाउँपालिकाको विद्यार्थी संख्या जाजरकोटको अन्य पालिका भन्दा बढी रहेको छ । यहाँअवस्थालाई आधार लिई २०८१ सालमा यस गाउँपालिकाले गुणस्तरीय शिक्षा विस्तार गर्ने मूख्य सोचसहित गाउँ शिक्षा योजना २०८१-२०८५ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । आधार बर्ष २०८१ लाई मान्दा कक्षा १ मा सहजै देखिने प्रवेश दर ११०।३ र खुद प्रवेश दर ३४।९ रहेको छ । यो योजना निर्माण गरि रहदा आधार वर्ष २०८१ मा रहेको शैक्षिक सूचकहरुमा के-कस्ता परिवर्तनको अपेक्षा गर्ने,, निर्धारण गरिएका सूचक लक्ष्यहरु कति पूरा सकिएलान र अबको कार्यदिशा र रणनीति के हुने भनेर योजनाको मध्यावधि समीक्षा गर्न जरुरी छ।यस खण्डमा गाउँ शिक्षा

योजना २०८१-२०८५ ले निर्धारण गरेको प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकहरु (KPIs) मा भएको प्रगति विवरणलाई समीक्षात्मकरुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

७.१.२ प्रमुख कार्यसम्पादन सूचकको प्रगति समीक्षा

७.२ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

मुलुकको समुन्नतिका लागि सक्षम मानव संशाधनको विकास विकास गर्न जरुरी छ।त्यसका लागि आजका बालबालिकाको शिक्षामा लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ। बालबालिकाको शिक्षाका लागि गरिने लगानीले व्यक्ति, समाज र राज्यको दीर्घकालीन विकासका लागि सहयोग गर्दछ।राज्य निर्माणको दीर्घकालीन सोचलाई मूर्त रुप दिन शिक्षामा राज्यले प्राथमिकताका साथ लगानी गर्नु आवश्यक छ।शिक्षामा राज्यको लगानीले प्रमुख यीन पक्षलाई ध्यान दिनु पर्छ। पहिलो, राज्यका सबै बालबालिका र नागरिकलाई शैक्षिक अवसर र सहभागिता, दोस्रो, सहभागी भई सकेकालाई उचित र गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता र तेस्रो, स्रोतको समतामूलक वितरण र उपयोग।

शिक्षामा आवश्यक पर्ने स्रोत पहिचान गरी तिनलाई एकत्रित गर्नु र उपयुक्त तरिकाले वितरण तथा उपयोग गर्नु शिक्षामा लगानीको प्रबन्ध गर्दा ध्यान दिनु पर्ने महत्वपूर्ण पक्ष हुन्। शिक्षामा आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत कहाँबाट जुटाउने, कुन कुन क्षेत्रमा स्रोतको विनियोजन गर्ने, विनियोजित स्रोतको प्रवाह कसरी गर्ने र उपलब्ध स्रोतको उपयोग कुन ढङ्गबाट गर्ने भन्ने विषयमा जति ध्यान पुग्दछ, शैक्षिक लगानीका सम्बन्धमा अहम् महत्त्वको विषय बनेको छ।

यस सन्दर्भमा शिक्षा क्षेत्रको योजना कार्यान्वयनका लागि लगानी तथा स्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धमा वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी यसमा देखिएका चुनौतीहरु गरिएको छ। पहिचान गरिएका चुनौतीहरुको सामना गर्दै वित्तीय व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि यसका उद्देश्य तथा रणनीतिहरु प्रस्तुत गरी स्रोतको आँकलन तथा लगानीका क्षेत्र र लागत अनुमान गरिएको छ।

७.२.१ वर्तमान अवस्था

सङ्घीय संरचना अनुसार संङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह बिचको शिक्षाको लगानी मापदण्ड र वित्तीय स्रोत हस्तान्तरणको उपयुक्त माध्यम निर्धारण गरी तीनै तहका सरकारलाई शिक्षामा लगानीको जिम्मेवार बनाउनु, संवैधानिक मार्गदर्शन तथा नीतिअनुरुप निजी क्षेत्रबाट शिक्षामा गरिने लगानीको व्यवस्थापन र स्वरुप निर्धारण गरी सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायित्व वा सेवामूलक व्यवसायका रुपमा विकास गर्नु, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा विद्यार्थी अनुपात बढाउने सरकारको प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत पहिचान र परिचालन पद्धति सुनिश्चित गर्नु, आधुनिक प्रविधि विशेषगरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइ सञ्चालन गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्नु, शिक्षा क्षेत्रका विभिन्न उपक्षेत्रहरुमा सरकारी लगानीको संरचना (प्राथमिकता र प्रतिशत) निर्धारण गर्नु, विद्यार्थीको सिकाइ तथा कुशलतामा केन्द्रित भई गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने गरी लगानी गर्न स्रोत व्यवस्थापन गर्नु, सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त समानीकरण अनुदानमध्येबाट शिक्षा क्षेत्रका निम्ति पर्याप्त बजेट उपयुक्त विषयमा विनियोजन गर्नु, शिक्षामा समता तथा समावेशितामा अपेक्षित सुधारका लागि पर्याप्त लगानी गर्नु, गैरसरकारी क्षेत्रको लगानी, सामुदायिक सहभागिता र अभिभावकको लगानीलाई अभिलेखीकरण र प्रोत्साहन गर्नु, वित्तीय व्यवस्थापनको कार्यकुशलताका लागि व्यक्ति, संस्था र पद्धतिको क्षमता विकास गर्नु, वित्तीय गतिविधिलाई

पारदर्शी, जवाफदेही, सरलीकृत गरी वित्तीय सुशासन कायम गर्नु, व्यक्ति वा पदाधिकारीको कुण्ठित उद्देश्यभन्दा माथि उठेर सार्वजनिक हितलाई ध्यानमा राखी बजेटको विनयोजन गर्नु प्रमुख रहेका छन्।

लगानी र स्रोत व्यवस्थापनका क्षेत्रमा अवसरको रुपमा सरकारका तीनवटै तहहरुले शिक्षामा लगानी अभिवृद्धि गर्न सक्ने सम्भावना देखिएको, कतिपय शिक्षण संस्थाहरुले थोरै बजेट चाहिने तर अति आवश्यक भएको अवस्थामा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारहरुबाट विभिन्न शीर्षकहरुमा सजिलो किसिमबाट अनुदान प्राप्त गरिरहेको, बालविकासका महिला शिक्षक लगायत विभिन्न क्षेत्रको बजेट विनियोजनमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको बिचमा सहकार्य र सहलगानी भइरहेको, शिक्षण संस्थाहरुको भौतिक पूर्वाधार विकास, आइसिटी र शिक्षक व्यवस्थापनमा प्रदेश र स्थानीय तहको लगानी तुलनात्मक हिसाबले बढी देखिएको, बारेकोट गाउँपालिकाको सन्दर्भमा कुरा गर्दा शिक्षामा गरिने लगानी सिकारु (विद्यार्थी)का लागि हो। त्यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापनमा सर्वाधिक लगानी हुने गर्छ।भौतिक पूर्वाधार तथा संरचना, छात्रवृत्ति, पाठ्यपुस्तक, दिवा खाजा आदि लगानीका प्रमुख विषयक्षेत्र हुन्।नेपालमा विद्यालय क्षेत्रको कुल खर्चको ७०% भन्दा बढी हिस्सा शिक्षक तलबमा भइरहेको छ। विद्यालय क्षेत्रअन्तर्गतका विभिन्न उपक्षेत्रहरुमा दुई आर्थिक वर्षको लगानीको अवस्था तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

प्रदेशले पनि शिक्षामा बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयन गरिरहेको अवस्था छ। प्रदेश सरकारले यसरी बजेटको विनियोजन गर्दा गाउँपालिकासँग समन्वय नगरी सिधैं विद्यालय र कलेजहरुमा निकासा दिने भएको हुँदा गाउँपालिकासँग यसको अभिलेख देखिदैंन।सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालयको अभिलेख अध्ययन गर्दा प्रदेश सरकारले शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय हुँदै विद्यालय र कलेजसम्म बजेट निकासा दिएको देखिन्छ। प्रदेशले यसरी बजेट विनियोजन गर्दा विद्यालय र कलेजहरुको भौतिक पूर्वाधार अन्तर्गत कक्षाकोठा निर्माण, शौचालय निर्माण, तारबार र पर्खाल निर्माण आदिमा सहयोग गरेको देखिन्छ भने यसका अतिरिक्त पुस्तकालय, कम्प्युटर ल्याब, उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्ति आदिमा पनि प्रदेश सरकारले बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयन गरेको अवस्था छ ।

७.२.२ उदेश्य, रणनिति, प्रमुख उपलब्धी तथा नतिजा

उदेश्य	रणनिति	नतिजा
• योजना अवधिका लागि शिक्षामा आवश्यक स्रोत र लगानीका लागि प्राथमिकताका क्षेत्रहरुको प्रक्षेपण गर्नु । • शिक्षा क्षेत्रका लागि पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु । • उपलब्ध सम्भावित स्रोतका आधारमा पहिचान गरिएका कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु।	• शिक्षाको लागि कानूनमा तोकिएअनुसारको आर्थिक दायित्त्व तीनै तहका सरकारहरु बिचको लागत साझेदारीमा गर्ने। • सङ्घिय सरकार र प्रदेश सरकारको शिक्षा क्षेत्रको लगानीको अनुपातमा पहिचान गरी सोही अनुपातमा स्थानीय सरकारले पनि शिक्षामा आफ्नो लगानीलाई सुनिश्चित गर्ने। • शिक्षामा सरकारी अनुदान खर्चको जिम्मेवारी स्थानीय तहको भएकोले आफ्नो	• योजना अवधिका लागि शिक्षामा आवश्यक स्रोत र लगानीका लागि प्राथमिकताका क्षेत्रहरुको प्रक्षेपण भएको हुने । • शिक्षा क्षेत्रका लागि पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गरिएको हुने । • उपलब्ध सम्भावित स्रोतका आधारमा पहिचान गरिएका कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गरिएको हुने ।

• बजेट विनियोजन र सहलगानीका सवालमा तीनै तहका सरकारको भूमिका र दायित्त्व स्पष्ट गर्नु । • विभिन्न संघ संस्था, निजि क्षेत्र, अभिभावक तथा दाताहरुलाई शिक्षामा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्नु ।	तहभित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच र सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न र सोहीअनुसार जवाफदेही समेत हुनका लागि आवश्यक पद्धतिको विकास गर्ने। • सरकारबाट प्रदान गरिने स्रोतको उपयोग गर्ने एकाइ शिक्षण संस्था वा विद्यालय भएकाले लक्षित गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने सवालमा विद्यालयलाई जवाफदेही बनाउने। • शिक्षामा सार्वजनिक लगानी वृद्धि गर्न स्थानीय तहको कुल वार्षिक बजेटको कम्तिमा ३०% पुर्‍याउन पहल गर्ने। • शिक्षाका उपक्षेत्रहरु अन्तर्गत लगानी गर्ने क्रममा कुन उपक्षेत्र र विषयलाई कति प्राथमिकता दिने भन्ने मापदण्ड निर्धारण गरी सोहीअनुसार लगानी व्यवस्थापन गर्ने। • सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायित्त्व वा सेवामूलक व्यवसायका रुपमा रहने गरी निश्चित मापदण्डका आधारमा शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्द्धन गर्ने। • अवस्था र आवश्यकताका आधारमा समानीकरण, समपुरक, सशर्त र विशेष अनुदानको अवलम्बन र उपयोग गर्ने। • मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गर्ने। • वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार गरी/ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, मितव्ययिता, स्वच्छता, पारदर्शिता, जम्मेवारी र उत्तरदायित्त्वलाई थप सबल	• बजेट विनियोजन र सहलगानीका सवालमा तीनै तहका सरकारको भूमिका र दायित्त्व स्पष्ट गरिएको हुने । • विभिन्न संघ संस्था, अभिभावक तथा दाताहरु शिक्षामा लगानी गर्न प्रोत्साहित भएको हुने ।

	बनाउने। ● शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरुलाई शिक्षाका विविध पक्षमा लगानी गर्न साझेदारी गर्ने ● चन्दादातालाई दान गर्न विविध कार्यक्रमहरुको आयोजना गर्ने तथा सम्मान कार्यक्रम गर्ने ● अभिभावक लगानीलाई हौसला दिन र अपनत्व बोध गर्न अभिभावक लगानी कार्यक्रम गर्ने ● विद्यालयको आन्तरिक स्रोत मजबुत गर्न विविध विकल्प खोजीका कार्यशाला गर्ने,	

५.२.३ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

संघीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्र अर्न्तगतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने बजेट

बालविकास र शिक्षा

	लगानीकोअनुमान (Cost Estimates (in '000s)				
संघ अन्तर्गत प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
पूर्व प्रा.बि./ECED कक्षा/केन्दमा तोकिएका न्युनतम मापदण्डहरूको (Minimum Standards) कार्यन्वयन गर्ने	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५
Revisting the existing ECED/PPE (including the institutional schools facilities) and establishment of new ECED centers based on need identification	१०	०	१०	०	१०
Provision of ECED friendly WASH facility to ensure the compliance with minimum standards	१३२५	१५९०	१५९०	१५९०	१५९०
Mid-day meal program (other regions)	४४३५.५६	४४८४.१६	४६१३.७६	४७४९.८४	४८९२.४

Implementation of the early childhood and learning standards for facilitating holistic development and learning of children	१५	१५	१५	१५	१५
Performance grant to ECED centers and teachers (based on imporvement against set standards)	१५९	१५९	१५९	१५९	१५९
बिभिन्न प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूलाईसहयोग (Support to disable students)	३२	३२	३२	३३	३५
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूमार्फत बार्षिक रुपमा बालबालिकाहरुको स्वस्थ्य जांच गर्ने साथै बालबालिकाहरूमा अपाङ्गता परीक्षण गरी पहिचान गर्ने (Assement and identification of disabilities)	२१	२१	२१	२२	२३
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ता/शिक्षकको तलब भत्ता	५,३३०	५,३३०	५,३३०	५,३३०	५,३३०
ECED कक्षाका सहयोगी कार्यकर्ता/शिक्षकका लागि पोशाक भत्ता	५१३	६६३	६६३	६६३	६६३
ECED कक्षाका सहयोगीहरूका लागि तलब/भत्ता	४,२६४	५,५१२	५,५१२	५,५१२	५,५१२
ECED कक्षाहरूका सामग्री र सिकाई कुनाका लागि बजेटअनुदान	५३	५३	५३	५३	५३
ECED कक्षाहरूका सिकाई सामग्री र बिद्धुतीय सिकाई सामग्रीका लागि बजेट अनुदान	२१	२७	२७	२७	२७
ECED कक्षाहरूमा अध्ययनरत तोकिएका अति बिपन्न रलक्षित समुदायका बालबालिकाहरुको सुबिधाका लागि बजेट अनुदान	३२	३२	३३	३४	३५

आधारभूत तह (कक्षा १ देखि ८ सम्म)

प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा १-५) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	८९,६६०.६	८९,६६०.६	१,०४,१३०.०	१,०४,१३०.०	१,०४,१३०.०

सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयमा (कक्षा ६-८) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	२३,५०४.२	२३,५०४.२	२५,५८४.०	२५,५८४.०	२५,५८४.०
आधारभूत तह १-५ का लागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	-	-	-	-	-
आधारभूत तह ६-८ का लागि थप ....वटा नयाँ शिक्षक दरबन्दी सिर्जना गर्ने वा सो बराबरको शिक्षण सिकाई बजेट अनुदान प्रदान गर्ने	२,८६६.४	(५७३.३)	-	(६२४.०)	(६२४.०)
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुमा कार्यरत कर्मचारी र सहायक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित)	४,१०४.०	४,१०४.०	४,१०४.०	४,१०४.०	४,१०४.०
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-५) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि)	३,३००.०	३,३००.०	३,३००.०	३,३००.०	३,३००.०
सामुदायिक आधारभुत तह (कक्षा १-८) बिद्यालयहरुका लागि व्यवस्थापन/सन्चालन खर्च (शिक्षण सिकाई समाग्री, कम्तिमा १ सेट पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका र Book corner समेतका लागि)	२,८००.०	२,८००.०	२,८००.०	२,८००.०	२,८००.०
आधारभूत तह (कक्षा १-८) का लागि प्र.अ.भत्ता	२५९.२	२५९.२	२५९.२	२५९.२	२५९.२

आधारभूत बिद्यालय (कक्षा १-८) का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, SMC का सदस्यहरूको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास र प्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि)	१,८००.०	१,८००.०	१,८००.०	१,८००.०	१,८००.०
आधारभूत तह (कक्षा १-५) सन्चालित परम्परागत धार्मिक बिध्यालयहरु गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-
आधारभूत तह (कक्षा १-८) सन्चालित परम्परागत धार्मिक बिध्यालयहरु गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-
दुर्गम तथा हिमाली जिल्लाहरुमा सन्चालित घुम्ती बिद्यालयहरुका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-
बहुकक्षा/बहुभाषिक कार्यक्रम (MGML program) सन्चालन भएका बिद्यालयका लागि सन्चालन अनुदान	२००.०	२००.०	२००.०	२००.०	२००.०
बहुभाषिक कार्यक्रम (ML program) सन्चालन भएका बिद्यालयका लागि सन्चालन अनुदान	२००.०	२००.०	२००.०	२००.०	२००.०
Early Grade Learning (EGL) program को न्युनतम package कार्यक्रम व्यवस्थापन र संचालनका लागि	१९८.०	१९८.०	१९८.०	१९८.०	१९८.०

बिद्यालयहरुलाई बजेट अनुदान					
पालिका तहको स्वास्थ्य केन्द्रहरूसँगको समन्वयमा बिद्यालय स्वस्थ्य कार्यक्रम सन्चालन अनुदान					
आधारभूत तह (कक्षा १-५) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिद र बितरण अनुदान	१,८५५.५	१,६९४.७	१,७८६.०	१,७२२.७	१,८३२.८
आधारभूत तह (कक्षा ६-८) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरणअनुदान	२,०१७.६	१,७४९.६	१,७९०.७	१,७४९.६	१,७५८.४
कर्णाली क्षेत्रका ५ जिल्लाका आधारभूत तह (कक्षा १-५) का बालबालिकाका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन र सन्चालन अनुदान	१,८७५.०	१,७१२.५	१,८०४.८	१,७४०.८	१,८५२.१
कर्णाली कर्णाली बाहेक अन्य क्षेत्रका जिल्लाका आधारभूत तह (कक्षा१-५) का बालबालिकाका लागि दिवा खाजा व्यवस्थापन र सन्चालन अनुदान	१२,३८१.३	११,३०८.२	११,९१७.७	११,४९४.९	१२,२२९.७
आधारभूत तहमा अध्ययनरत बिद्यार्थीमध्ये करिब २०%बिद्यार्थीलाई मागमा आधारित साधारण छात्रवृत्ति (सबै कर्णाली क्षेत्रका बिध्यार्थीलाई समेत) बापतको बजेट अनुदान	२,५२४.०	२,२६६.०	२,३६८.०	२,२९२.०	२,३९६.०
आवासीय सुबिधा प्राप्त गर्ने बाहेकका बिभिन्न अपाङ्गता भएकाबिद्यार्थीहरुलाई थप सुबिधा बापतको बजेट अनुदान	१३०.२	७१.४	३६५.४	२१०.०	८८.२
आवासीय सुबिधा सहितको छात्रवृत्ति बापतको बजेट	१०,३००.०	८,९५०.०	९,१५०.०	८,९५०.०	९,०००.०

अनुदान					
कक्षा ६-८ का छात्राहरूलाई Sanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	१,४२०.२	१,२३६.६	१,२७१.७	१,२४७.४	१,२५९.६
बिद्यालयहरुमा ICT lab स्थापना र ICT learning materials व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	४,९००.०	४,९००.०	४,९००.०	४,९००.०	४,९००.०
समता रणनिति कार्यन्वयन गरी सोका आधारमा लक्षित स्थानीय तहहरूमा बिद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई बिद्यालय शिक्षामा ल्याई उनीहरूको शिक्षालाई निरन्तरता दिन पालिकाहरुलाई बजेट अनुदान	४०.५	५६.०	४६.०	६३.५	६५.०
शुन्य दरबन्दी भएका बिद्यालयहरूलाई एकमुष्ठ बजेट अनुदान	६००.०	९००.०	१,२००.०	१,५००.०	१,८००.०
SMCs र PTAs को क्षमता अभिबृद्दी र अभिभावकहरूलाई सचेतना कार्यक्रम	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५
आधारभूत तहको अन्तिम परीक्षा (कक्षा ८) व्यवस्थापन र सन्चालन बापत स्थानीय तहलाई बजेट अनुदान	१९७.३	१५०.४	१५२.३	१४९.५	१५६.४

माध्यमिक शिक्षा

	लगानीको अनुमान (Cost Estimates (in '000s)				
प्रस्तावित कार्यक्रमहरु	२०२४/२५	२०२५/२६	२०२६/२७	२०२७/२८	२०२८/२९
	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६
माध्यमिक तहसम्म संचलित बिद्यालयहरूको सङ्ख्या					
सबै प्रकार र तहका बिद्यालय नक्शांकन, समायोजन र पुनर वितरण कार्यक्रम सन्चालन					

सामुदायिक माध्यमिक बिद्यालयमा (कक्षा ९-१२) स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकका लागि तलब भत्ता (दुर्गम भत्ता सहित)	३७,८००	३७,८००	३७,८००	३७,८००	३७,८००
माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) का लागि प्र.अ.भत्ता	१०४	१०४	१०४	१०४	१०४
सामुदायिक माध्यमिक तह (कक्षा १-१० र १-१२) बिद्यालयहरुमा कार्यरतकर्मचारी र साहयक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित)	१,५२४	१,५२४	१,५२४	१,५२४	१,५२४
सामुदायिक माध्यमिक तह (कक्षा १-१० र १-१२) बिद्यालयहरुमा कार्यरतलेखा र प्रशासनिक कर्मचारीहरूका लागि तलब भत्ता (पोशाक र दुर्गम भत्ता सहित)	३,०५३	३,०५३	३,०५३	३,०५३	३,०५३
माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा१-१२) का लागि सन्चालन र व्यवस्थापन बापत एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, शिक्षण सिकाई सामग्री, कम्तिमा १/१ सेट पाठ्यक्रम र शिक्षकनिर्देशिका, Book Corner, इन्टरनेट सुबिधा, सुद्ध पिउने पानी, बिद्धुत महशुल, आदि)	४,०००	४,०००	४,०००	४,०००	४,०००
माद्यमिक बिद्यालय (कक्षा १-१२) का लागि एकमुष्ठ अनुदान (SIP निर्माण/अद्यावधिक, SMC का सदस्यहरूको क्षमता विकास, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सामाजिक परीक्षण, EMIS व्यवस्थापन, School report card विकास रप्रयोग, School bulletin प्रकाशन, आदिका लागि)	५६०	५६०	५६०	५६०	५६०
माध्यमिक बिद्यालय (कक्षा १-१०) सन्चालित परम्परागत धार्मिकबिध्यालयहरुः गुरुकुल/आश्रम, गुम्बा र मदरसाका लागि बजेट अनुदान	-	-	-	-	-
माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरण अनुदान	८८१	८८१	८८१	८८१	८८१
माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) का लागि पाठ्यपुस्तक खरिब र बितरणअनुदान (पाठ्यपुस्तकको सङ्ख्या पाठ्यक्रम ढाँचाले तोके अनुसार हुने)	१,०३६	१,०३६	१,०३६	१,०३६	१,०३६
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये (कक्षा ९-१०) अतिबिपन्न छात्रवृत्ति (Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएका बिद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण	७३३	८६६	९३२	९९९	१,०६६
माध्यमिक तहका बिद्यार्थीहरूमध्ये (कक्षा ११-१२) अतिबिपन्नछात्रवृत्ति (Pro-poor targeted Scholarship) का लागि छनौट भएका बिद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति वितरण	१,२५५	१,३६०	१,४६४	१,५६९	१,६७४

कक्षा ९-१२ का छात्राहरूलाई Sanitary Pad बितरण बापतको बजेट अनुदान	१,४९८	१,४८८	१,५७५	१,७९४	२,२१४
माध्यमिक बिद्यालय तहमा पुस्तकालय स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	२८०	३९२	५०४	५६०	६१६
माध्यमिक बिद्यालय तहमा बिज्ञान प्रयोगशाला स्थापना र सन्चालन बजेट अनुदान	२८०	३९२	५०४	५६०	६१६
ध्यमिक बिद्यालय तहमा ICT प्रयोगशाला स्थापना, सिकाई सामग्री रसन्चालन बजेट अनुदान	२८०	३९२	५०४	५६०	६१६
नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिक बिद्यालयमा भौतिक विकास कार्यक्रम बजेट अनुदान	–	–	–	–	–
नमूना बिद्यालय कार्यक्रम छनौटमा परेका माध्यमिक बिद्यालयमा Master Plan कार्यान्वयन (पुस्तकालय व्यवस्थापन, ICT र बिज्ञान प्रयोगशाला, समाग्री र किट्सहरू, आदि) का लागि बजेट अनुदान	–	–	–	–	–
प्र.अ.हरूकालागि कार्य सम्पन्नका आधारमा प्रोत्साहन र नमूना बिद्यालय कार्यक्रम सन्चालन भएका बिद्यालयमा कार्य सम्पन्नका आधारमा नियुक्त भएका शिक्षकहरुका लागि प्रोत्साहन बजेट अनुदान	–	–	–	–	–
सबै प्रकारका छात्रबास सन्चालन बापत बजेट अनुदान	–	–	–	–	–
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, प्रशिक्षक र सहायक प्रशिक्षकका लागि तलब र भत्ता बापतको बजेट अनुदान	५०९३२१८	५१९३२१८	५२९३२१८	५३९३२१८	५४९३२१८
कक्षा ९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रत्तिबिद्यार्थी सिकाई सामग्री, प्रयोगशाला सहयोग, औजार/सामग्री, प्रयोगात्मक सामग्री, OJT र सन्चालन खर्च बापतको बजेट अनुदान	७२००००	७२००००	७२००००	७२००००	७२००००
कक्षा९-१२ मा प्राबिधिक धार सन्चालन भएका बिद्यालयमा प्रयोगशाला स्थापना, औजार/सामग्री खरिद र व्यवस्थापन बापतको बजेट अनुदान	३००	३००	३००	३००	३००

स्थानीय तहबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तरगतका क्रियाकलापका लागि प्राप्त हुने अनुमानित बजेट

क्र.सं.	अनुदान प्राप्त हुने उपक्षेत्र वा विषय	आर्थिक वर्ष (बजेट रु हजारमा)					कैफियत
		२०८१/२०८२	२०८२/२०८३	२०८३/२०८४	२०८४/२०८५	२०८५/२०८६	
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	८९१२	९०००	९१००	९३००	९५००	
२	आधारभुत शिक्षा	८२८०	८५००	८६००	८७००	९०००	
३	माध्यमिक शिक्षा	४६०८	४८००	५०००	५५००	६०००	
४	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम	५००	७००	८००	९००	१०००	

परिच्छेद : ८ योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन

कुनै पनि योजना बनाइरहदा या लिइरहदा योजनाले तय गरिएको लक्ष तथा उदेस्यले भावी रणनितिमा के कस्तो परिबर्तन ल्याउन सकिन्छ भनेर योजना र कार्यान्वयनलाइ तादम्यता मिलाउनु पर्दछ हैन भने ढड्डामा थन्काइएको पुस्तक जस्तै अर्थहीन हुने गर्दछ । योजनाको कार्यान्वयन गर्नु भनेको योजनाको मुलमन्त्र बुझ्नु हो । त्यसैगरी योजनामा अनुगमन र मूल्याङ्कनलाई बेवास्ता गर्नु भनेको बच्चालाई जन्म दिएर उसको रेखदेख, हेरचाह र उचित स्याहार सम्हार नगर्नु जस्तै हो । योजनाको सफल कार्यान्वयन गरी अपेक्षित नतिजा तथा उपलब्धि प्राप्त गर्नका लागि योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनको उपयुक्त प्रबन्ध आवश्यक छ । यसका लागि सङ्गठन तथा संरचना,जनशक्ति, नीति, कानून तथा मापदण्डसहितको जिम्मेवारी र उत्तरदायित्त्व आवश्यक पर्दछन्। यस योजनाको अघिल्लो परिच्छेदमा यस योजनाका लागि आवश्यक पर्ने सङ्गठन, संरचना तथा क्षमता विकासका रणनीति तथा क्रियाकलापहरु उल्लेख गरिसकिएकाले योजनाको यस परिच्छेदमा महत्वपूर्ण पक्षका रुपमा योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र तत्सम्बन्धी प्रक्रिया तथा जिम्मेवारीलाई थप स्पष्ट पारिएको छ ।

शैक्षिक कार्यक्रमहरुमा स्रोत साधनको विनियोजन र वितरण के कसरी भइरहेको छ, लगानीको प्रवाह समुचित ढङ्गले भएको छ वा छैन, कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रक्रियामा त्रुटीहरु छन् वा छैनन्, शैक्षिक क्रियाकलापहरु निर्दारित कार्यतालिकाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्तितर्फ उन्मूख भएका छन् वा छैनन् भन्ने कुरा निश्चित गर्न व्यवस्थापनबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनको लक्ष्य र प्रगतिका बारेमा नियमित वा आवधिकरुपमा निगरानी, निरीक्षण, पुनर्निरीक्षण, पर्यवेक्षण एवम् जाँचबुझ गर्ने गराउने कार्य अनुगमन हो। यसले कार्यक्रमको प्रगति र वर्तमान

स्थितिको बारेमा जानकारी गराउँदछ। शैक्षिक कार्यक्रमहरुको सान्दर्भिकता, उपयुक्तता, दक्षता र प्रभावकारिताको सन्दर्भमा सुव्यस्थित एवम् उद्देश्यपूर्ण ढङ्गले जाँचबुझ तथा लेखाजोखा गर्ने कार्य मूल्याङ्कन हो। मूल्याङ्कन प्रतिफल र प्रभावसँग बढी केन्द्रित छ। अनुगमन सामान्यतः कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा मात्र गरिन्छ भने मूल्याङ्कन कार्यक्रम सञ्चालन तथा कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् पनि गरिन्छ।अनुगमन र मूल्याङ्कनले शैक्षिक कार्यक्रमहरुमा भएको लगानीलाई उद्देश्यमूक, पारदर्शी, नतिजामूखी, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउन सहयोग गर्दछन्।

८.१ वर्तमान अवस्था

बारेकोट गाउँपालिकाले शिक्षामा लगानी बढाउनुका साथै यसको कार्यान्वयन पक्षलाई सशक्त बनाउन प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ का आधारमा गाउँपालिकामा उपाध्यक्षको अध्यक्षतामा समग्र योजनाहरुको अनुगमन हुदै आइरहेको छ भने शिक्षा क्षेत्रको गाउँ शिक्षा समिति द्धारा योजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन गर्ने गरिएको छ । समितिले योजनाको कार्यान्वयनदेखि कार्यसम्पन्नसम्मका गतिविधिहरु विधिसम्मत तरिकाले सम्पादन भए नभएको हेर्ने काम गर्दछ।त्यसमा पनि शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रमहरुको सञ्चालन, कार्यान्वयन पक्षको अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि गाउँपालिकाका अध्यक्षको अध्यक्षतामा गाउँ शिक्षा समिति पनि सक्रिय रहेको छ। यसका अतिरिक्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत तथा स्रोत व्यक्तिले समेतले आवश्यकतानुसार अनुगमन कार्यमा सामेल भएको पाइन्छ।

विद्यालयसस्तरमा पनि विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावकहरुको तर्फबाट पनि कुनै पनि कार्यक्रमको कार्यान्वयन पक्षको रेखदेख र अनुगमन गर्ने गरिएको छ। विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास, खाजा व्यवस्थापन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, कम्प्युटर ल्याब व्यवस्थापन, परीक्षा व्यवस्थापन, शैक्षिक सामग्री व्यवस्थापन, अतिरिक्त क्रियाकलाप व्यवस्थापन आदिका कार्यसम्पादन एवम् अनुगमन समेतका लागि शिक्षकक वा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सदस्य वा शिक्षक अभिभावक संघको सदस्यको संयोजकत्त्वमा समितिहरु गठन गरी कार्य गरिएको छ।यसरी हेर्दा पनि सरोकारवाला र नागरिक समाजलाई चित्त बुझेन भने त्यस्ता गुनासाहरु प्रधानाध्यापक हुँदै विद्यालय व्यवस्थापन समिति, वडा र गाउँकार्यपालिकासम्म पुग्ने गरेका छन्।त्यतिले पनि सम्बन्धित पक्ष सन्तुष्ट नभएको अवस्थामा गुनासाहरु अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग र न्यायालयसम्म पनि पुग्ने गरेको अवस्था छ ।यी सबै कार्य र संयन्त्रको सहयोगले योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमन पक्षलाई प्रभावकारी बनाउन योगदान पुगिरहेको छ।

स्रोत केन्द्र पद्धतिको विघटन भई अर्को स्थानीय शिक्षक सहायता पद्धति स्थापना नहुँदा देखिएका कठिनाई हटाउनका लागि स्थानीय शिक्षक साहयता पद्धतिको विकास गर्नु, तत्काल रहेका २९ वटा शिक्षा तालिम केन्द्रलाई ७ वटामा खुम्चाइएको अवस्थामा शिक्षक तालिमको क्षमता अपर्याप्त भएकाले विस्तार गर्नु, प्रदेश र स्थानीय तहका आवश्यकतानुसारको शैक्षिक संरचना र जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु विद्यालय शिक्षाका सन्दर्भमा प्रदेश तहको भूमिका तथा कार्य विवरण स्पष्ट गरी पुनर्संरचित गर्नु, संघीय सरकारबाट प्राप्त सशर्त अनुदानवाहेक अन्य अनुदान तथा प्रदेश र स्थानीय तहको आम्दानीबाट प्राप्त हुने बजेटलाई एकीकृत गरी स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्नु, संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहरुका बिच समन्वय र सहकार्य सुदृढ गर्ने, आवश्यक सूचनाको सहज आदानप्रदान गर्ने र अनुगमन प्रतिवेदनलाई व्यवस्थित गरी सबै तहका सरकार तथा सरोकारवालाहरुले सहजै प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउनु योजना कार्यान्वयनको सवालमा प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेका छन्।त्यसरी नै शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि राष्ट्रिय मापदण्डको विकास, स्थानीय एवम् राष्ट्रिय रुपमा उपयोगी मापनयोग्य सूचकहरुको निर्धारण, मापनयोग्य सूचकको निर्माण तथा सूचकसँग परिचित सिप र दक्षता भएका अनुगमनकर्ता तथा दक्ष जनशक्ति विकास गर्नु, अनुगमनलाई मागमा आधारित बनाउनु, अनुगमनमा नियमितता र एकरुपता कायम गर्नु,

अनुगमन कार्यमा दोहोरोपना हटाउनु, अनुगमनलाई योजनाबद्ध गर्नु, पर्याप्त साधन स्रोतको प्रबन्ध गर्नु, अनुगमन प्रतिवेदन व्यवस्थित गर्नु र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट पृष्ठपोषणको उपयोग गर्ने पद्धति विकास गर्नु, संघीयता कार्यान्वयनका क्रममा भएको संरचनागत परिवर्तन पश्चात् विद्यालय निरीक्षण सुपरीवेक्षणको काम पुनर्संगठित गर्नु, तीनै तहका सरकारका बिच अनुगमन र मूल्याङ्कनमा सहकार्य र समन्वय गरी एकीकृत प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गर्नु, सहभागितात्मक सामूहिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको सुनिश्चितता गर्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोगमा व्यापकता दिनु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई निष्पक्ष, भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउनु जस्ता सवालहरु अनुगमन र मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा देखिएका चुनौतीहरू हुन्।

कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा अवसरको रुपमा पनि केही अनुकूलताहरु देखा परेको अवस्था छ।पहिलेभन्दा अहिलेको परिवेशमा नागरिक समाजबाट पनि निगरानी र अनुगमन एवम् कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा जानकारी गर्ने गराउने काम स्वतःस्फुर्त तरिकाबाट भइरहेको छ। सञ्चारकर्मीहरुले वाच डगको भूमिकामा दरो र खरो किसिमले उत्रिएको अवस्था छ। सामाजिक सञ्जालहरुले समेत केही हदसम्म मानिसहरुले कुनै पनि कार्यक्रमहरुका बारेमा आफ्ना भावना र विचार राख्ने गरेका छन्। मानवसेवा, सामाजिक क्षेत्र र बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्नेहरे समेत कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्थाको बारेमा अनुगमन र निगरानी गरेको अवस्था छ। अहिले त कतिपय अनुगमन र निगरानीको सवालमा अघि अघि संघसंस्था र नागरिक समाज अनि पछिपछि सरकार भएको अवस्था छ। यो परिवेशलाई योजना लगायत कुनै पनि कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्थामा देखिएको सुखद अवसर हो भन्न सकिन्छ।

८.१.१ उदेश्य, रणनिति र नतिजा

उदेश्य	रणनिति	नतिजा
• योजनाको कार्यान्वयन प्रणालीलाई तोकिएको काम तोकिएको अवधि र तोकिएको अवस्थामा सम्पादन गर्नका लागि पर्याप्त, प्रभावकारी र उपयुक्त संयन्त्र र जनशक्तिको विकास गर्नु । • योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरुलाई समयमै सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्नु । • योजनाको लगानीदेखि प्रभाव तहसम्मको मूल्याङ्कन गरी आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणमा सहयोग गर्नु । • अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु ।	• संघीय तथा प्रदेश तहबाट हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको खाका तयार गरिनेछ। • शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाको क्षमता विकासका साथै गाउँपालिकाबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकतानुसार समितहरु निर्माण गरिनेछ। • योजनाअन्तर्गत सम्पादन गरिने हरेक कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन निर्देशिकाको विकास गरी त्यसैका आधारमा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरिनेछ।	• योजना कार्यान्वयनको क्रममा सम्पादन गरिने काम र उक्त काम गर्नका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्तिका बारेमा स्पष्ट किटान हुनेगरी सङ्गठनको सर्वे गरेर सोही अनुसारको संरचना र जनशक्तिको व्यवस्थापन भएको हुने। • जनशक्तिको वृत्ति विकास सुविधा र प्रोत्साहनका कुराहरु नियुक्ति कै समयमा स्पष्ट र पारदर्शी हुने गरी नीति नियम र कानूनको निर्माण एवम् कार्यान्वयन भएको हुने । • योजनाअन्तर्गत सम्पादन गरिने हरेक कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनका लागि निर्देशिकाको विकास गरी त्यसैका आधारमा कार्यक्रमको कार्यान्वयन भएको हुने।

	• अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन कार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित र प्रभावकारी र निश्पक्ष बनाउन प्रविधिको प्रयोग र सञ्जालीकरण गरिनेछ। • शिक्षा सम्बद्ध सबै कार्यक्रम, योजना तथा परियोजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन वेभमा आधारित बनाइनेछ। • योजनाका लागत, प्रक्रिया, परिणाम, उपलब्धि र प्रभावसमेतको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक कानूनी तथा संरचनागत व्यवस्थासहित जनशक्तिको प्रबन्ध गरी प्रमाणमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरिनुका साथै कुन तहले कुन कुन विषयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई ध्यान दिने भन्ने निश्चित गरिनेछ। • विद्यालयहरुको विद्यालय सुधार योजना तयार गरी वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गरिनेछ। • विद्यालय व्यवस्थापन समितिले स्थानीय तहबाट प्राप्त बजेट तथा विद्यालयको आफ्नै आम्दानीसहित समावेश गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन गर्नेछन्। • विद्यालय व्यवस्थापन र निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई अधिकार सम्पन्न, जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाइनेछ। • विद्यालयहरुले वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया,	• नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भएको हुने । • अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका संस्थागत संरचना तथा क्षमतामा विकास भएको हुने । • विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित भई यसका नतिजाहरुका आधारमा सुधार गर्ने परिपाटी स्थापित भएको हुने । • विद्यालयहरुको विद्यालय सुधार योजना तयार गरी वार्षिकरुपमा अध्यावधिक गरिएको हुने । • विद्यालय व्यवस्थापन समितिले स्थानीय तहबाट प्राप्त बजेट तथा विद्यालयको आफ्नै आम्दानीसहित समावेश गरी वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा र सोको कार्यान्वयन गरिएको हुने । • विद्यालय व्यवस्थापन तथा निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई अधिकार सम्पन्न, जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाइएको हुने ।

	शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षाकोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागू गर्नेछन्। ● विद्यालयहरुले अभिभावक तथा सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरु आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउनेछन्। ● विद्यार्थी उपलब्धी परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गरिनेछ। ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई अनिवार्यरुपमा लागू गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ। ● कार्यक्रमको कार्यान्वयन र अनुगमन एवम् मूल्याङ्कनको सवालमा अन्तरनिकाय र अन्तरसरकारी तहको समन्वय र सहकार्यमा जोड दिइनेछ। ● कुल बजेटको निश्चित हिस्सा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा छुट्याई नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ। ● सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन गरिनेछ। ● प्रत्येक शैक्षिक योजना, कार्यक्रम तथा परियोजनाहरुको नियमित, आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गरिनेछ। ● अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदनमा आधारित भई सम्बद्ध जनशक्ति, निकाय, कार्यक्रम, योजना तथा	

	परियोजनालाई पुरस्कृत र दण्ड गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ। • कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरीवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरीवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरिनेछ। • विद्यालय सुपरीवेक्षण र अनुगमनको शून्यान्तको अवस्थालाई अन्त गर्न पूर्व प्रधानाध्यापक र शिक्षाका पूर्व अधिकृत सम्मिलित सुपरिवेक्षण र अनुगमन टिम निर्माण गरी विद्यालय अनुगमन गरिनेछ। • कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरु प्रभावकारीरुपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गरिनेछ।	

८.१.२. प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (पाँच वर्ष)					कैं.
			२०८१/२०८२	२०८१/२०८२	२०८१/२०८२	२०८१/२०८२	२०८१/२०८२	
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	वटा	१०	१०	१०	१०	१०	
२	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक	पटक	१	१	१	१	१	

	तयार तथा अद्यावधिक गर्ने							
३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समिक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	४	४	४	४	४	
४	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	वटा	१	१	१	१	१	
५	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	

सन्दर्भ सामग्रीहरूः

- नेपालको संविधान २०७२
- विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना SESP
- विद्यालय क्षेत्र विकास योजना SSDP
- स्थानीय तह योजना निर्माण मार्गदर्शन २०७९
- राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६
- प्रारम्भिक बालविकास सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड २०६७ पहिलो संशोधन, २०७५

- लागत सहभागिता मापदण्ड, २०७७
- बारेकोट गाउँपालिका शिक्षा ऐन २०७६
- फ्ल्यास रिपोर्ट, २०८०
- शिक्षक पेसागत सहयोग व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७७ र मार्गदर्शन २०७७
- पन्ध्रौं योजना २०७६-२०७७ देखि २०८०-२०८१
- शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण कार्यढाँचा २०७७
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७५
- अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन २०७५
- बालविकास रणनीति २०७७-२०८८
- शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धी व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७
- गुनासो सुनुवाइ कार्यविधि २०७७
- विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आकस्मिक कार्ययोजना २०७७
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५
- स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४